

ONVERMINDERDE INZET VOOR NATUUR

JAARVERSLAG

Natuurmonumenten

2024

1 WIE ZIJN WIJ?	3
2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?	5
2.1 Meerjarenstrategie	5
2.2 Impuls voor weidevogels in Barsbekerbinnenpolder	7
2.3 Meer rust op de Posbank	8
2.4 Op de bres voor natuur en water	9
3 BEDRIJFSVOERING EN ORGANISATIE	11
3.1 Verslag van het bestuur	11
3.2 Verslag van de vereniging	14
3.3 Verslag ledencommissies	19
3.4 Risicomanagement	22
3.5 Duurzaamheid	25
3.6 Beleggingen en duurzaam beleggingsbeleid	27
3.7 Faunabeheer	28
3.8 Human Resource Management	28
3.9 Integriteitsbeleid	29
3.10 Kwaliteitsmanagement	31
4 FINANCIËLE TERUG- EN VOORUITBLIK	32
4.1 Financiële samenvatting van de resultaten in 2024	32
4.2 Financiële vooruitblik in de komende 3 jaar	33
OPMAKEN BESTUURSVERSLAG 2024	35
5 JAARREKENING - GECONSOLIDEERD	38
6 JAARREKENING - ENKELVOUDIG	84
OVERIGE GEGEVENS	101

Voorwoord

Welke wind er ook waait, Natuurmonumenten zet zich al 120 jaar in voor bescherming en versterking van de natuur. Wij beschermen haar omdat ze de basis is van ons bestaan. Omdat we van haar houden. Dankzij de steun van onze achterban kunnen we die bescherming ook in de toekomst blijven voortzetten.

Onze vereniging Natuurmonumenten staat dit jaar 120 jaar voor behoud van de natuur. Dat doen we op basis van onze ecologische kennis van de plant- en diersoorten en hun relaties met andere soorten en de gebieden waarin ze leven. Dat doen we omdat we ons gesteund weten door een grote achterban en de grote bereidheid in de samenleving om zelf in actie te komen. Dat doen we omdat we de verantwoordelijkheid hebben voor meer dan 110.000 hectare natuur. Dat doen we namens al die mensen die houden van de natuur.

Natuurbescherming is een zaak van lange adem. De versterking van de natuur die we nu realiseren, is vaak het resultaat van initiatieven waar we al jarenlang aan hebben gewerkt. Zoals de mogelijkheid om het waterpeil af en toe te verhogen in de Barsbekerbinnenpolder, dat in De Wieden (Overijssel) ligt. Dat lukte door jarenlang samen te werken met veel partijen. Er zijn nu betere perspectieven voor weidevogels, er is meer ruimte om water te bergen en de veenweide houdt meer CO₂ vast. Zo is door jarenlange inzet in overleg met betrokken gemeenten nu ook de Posbank verkeersluw, waardoor de natuur meer ruimte krijgt. Daarbij hebben wij dit jaar een langsepende zaak rond subsidies voor Particulier Natuurbeheer (PNB) kunnen afronden met een schikking.

Daarmee is een financieel risico weggenomen én blijft het geld beschikbaar voor de natuur. Zie voor een toelichting hierop het verslag van het bestuur (pagina 11) en de risicoanalyse (pagina 22).

Deze successen maken me trots, omdat ze laten zien hoe belangrijk ons werk is voor een natuurrijker Nederland. In sommige jaren gaat dat door maatschappelijke en politieke ontwikkelingen trager dan nodig is, maar de lijn is onmiskenbaar: wij blijven te allen tijde natuur beschermen en versterken. En dat is en blijft cruciaal, gezien de achteruitgang van de biodiversiteit en de verandering van het klimaat.

De inzet van onze vereniging is na 120 jaar dus onveranderd. En we kunnen dat doen dankzij de grote steun die we krijgen van onze vrijwilligers, van onze leden en van al die mensen in Nederland die met ons de natuur een stem geven.

Natuurmonumenten staat voor de natuur.

Pim van der Feltz,
Algemeen directeur Natuurmonumenten

Visie en missie

Natuurmonumenten is een beweging van en voor mensen met hart voor de natuur. We willen mensen, jong en oud, in het hart raken en we willen onze fascinatie voor de natuur met hen delen. We stimuleren mensen om buiten in de natuur iets geweldigs te beleven (binnen de grenzen van wat er kan voor de natuur). We geven met onze gebieden en gebouwen mogelijkheden om tot rust te komen, te ontdekken, te spelen en te bewegen.

Dat doen we omdat de natuur een onmisbare bron van inspiratie en verwondering is. Daar moeten we zuinig op zijn en goed voor zorgen, want in een dichtbevolkt land is natuur extra kwetsbaar. Natuurmonumenten is een goed en deskundig beheerder van natuurgebieden, waardevolle landschappen en cultureel erfgoed. We verrijken Nederland met bestaande en nieuwe natuurgebieden. Overal in het land. Voor iedereen.

We stellen natuur en cultuurhistorie veilig door gebieden en gebouwen aan te kopen, te beheren en toegankelijk te maken. Dat doen we al sinds 1905 met steun van vrienden, vrijwilligers, leden en bedrijven. We organiseren het beheer van onze gebieden en gebouwen zo dat zoveel mogelijk mensen daaraan mee gaan doen. Dat kan in de vorm van meedoen, meedenken, mee vormgeven en ondersteunen. Samen komen we ook op voor de natuur. Als ze bedreigd wordt, maar ook als we kansen zien haar te versterken.

Strategie

In 2023 heeft Natuurmonumenten haar Meerjarenstrategie voor 2030 bepaald: 'Nederland Natuurrijker'. Ons hoofddoel is een natuurrijker Nederland. Om dit te bereiken werken we aan vijf ambities voor 2030:

1 De kwaliteit van lucht, water en bodem is sterk verbeterd, omdat we een afname van drukfactoren hebben gerealiseerd.

2 De natuurkwaliteit in onze gebieden is verbeterd, omdat we die goed hebben beheerd en we aan natuurherstel hebben gewerkt.

3 Veel meer mensen hebben ontdekt wat zij voor de natuur kunnen doen, omdat ze de natuur hebben beleefd en minder hebben verstoord.

4 De natuur speelt een veel nadrukkelijker rol in alle besluiten, omdat veel meer mensen bijgedragen hebben aan het versterken van de natuur en haar een luide en duidelijke stem hebben gegeven.

5 We hebben als vereniging aan kracht gewonnen, omdat we succesvol en op nieuwe manieren met elkaar én anderen samenwerken.

Deze ambities vormden de leidraad waar alle professionele huizen, afdelingen, eenheden en teams hun jaarplannen voor 2024 op gebaseerd hebben. Bij alle keuzes die we maken is de belangrijkste vraag: wat draagt het meeste bij aan een natuurrijker Nederland?

De realisatie van de ambities wordt per kwartaal gemonitord door de directie en het bestuur.

Statutaire doelstelling

De vereniging heeft ten doel het behoud en beheer van in natuurwetenschappelijk en landschappelijk opzicht belangrijke terreinen in Nederland met het zich daarop bevindende cultureel erfgoed. Dit geschiedt zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijke en lichamelijke welzijn van de mens. Haar streven is mede gericht op: het bevorderen van het behoud en het herstel van natuur en landschap; het bevorderen van de zuiverheid van water, bodem en lucht alsmede het beschermen van de stilte; het bevorderen van het besef dat de mens hiervoor verantwoordelijkheid draagt.

2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?

2.1 Meerjarenstrategie

In dit hoofdstuk bespreken we de voortgang die we in 2024 gemaakt hebben op de ambities van de meerjarenstrategie, aan de hand van voorbeelden in onderstaande twee informatiebeelden. Ook illustreren we met drie impactverhalen hoe Natuurmonumenten werkt aan het realiseren van de ambities en welke uitdagingen dat met zich meebrengt.

Nederland Natuurrijker

De kwaliteit van lucht, water en bodem is sterk verbeterd

Drukfactoren

Onverminderd hoog

Samenwerkingen

Rotterdam de boer op!

Natuurinclusieve landbouw
Afzet lokale producten
Stad verbinden met platteland

Duurzaam Evenwicht

Samen met ondernemers
Stikstofreductie
Natuurherstel

© Natuurmonumenten

De natuurkwaliteit in onze gebieden is verbeterd

Natuurkwaliteit*

*trend 2018-2023, percentages van getoetste areaal

Erfgoed

11.567 landschapselementen
41 archeologische monumentensites
2.153 historisch waardevolle bouwwerken

Veel meer mensen hebben ontdekt wat zij voor de natuur kunnen doen

Nieuwe merkstrategie

Merkcampagne

Minder verstoring

Veluwezoom

Posbank deels dicht voor auto's en motoren

De natuur speelt een veel nadrukkelijker rol in alle besluiten

Bijdragers met stem

81.497
beterschapskaarten
aangeboden in
Den Haag
139 natuurambassadeurs
Watermanifest overhandigd door coalitie
van 19 maatschappelijke organisaties

Achterban

968.081 mensen ↑ 2%
944.793 in 2023
643.103 Natuurmonumentenleden
93.927 OERRR-leden
231.051 donateurs

We hebben als vereniging aan kracht gewonnen

Vrijwilligers

7.667 vrijwilligers ↑ 7%
7.165 in 2023

Medewerkers

802 medewerkers ↑ 5%
762 in 2023

Gemiddelde leeftijd
46,7 jaar
47,0 in 2023

Ziekteverzuim
5,6%
5,5% in 2023

2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?

Natuurkwaliteit

Op veel plaatsen, ook in de gebieden van Natuurmonumenten, gaat de natuur achteruit, vooral veroorzaakt door externe drukfactoren. Gelukkig zien we ook vooruitgang van natuurwaarden, mede dankzij ons werk. Onderstaand informatiebeeld laat enkele voorbeelden zien die illustratief zijn voor de bredere ontwikkelingen in de biodiversiteit in Nederland.

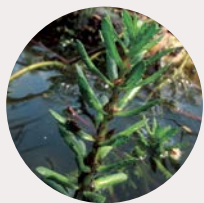
Natuurkwaliteit

Achteruitgang

Op veel plaatsen gaat de natuur in de gebieden achteruit, vooral veroorzaakt door externe drukfactoren

1 Stikstofdepositie, verdroging en versnippering

Buurserzand - Het gentiaanblauwtje is ondanks intensief beheer verdwenen uit dit heidegebied

2 Invasieve exoten

Naardermeer - Vestiging van ongelijkbladig vederkruid bedreigt waardevolle waterplantenvegetaties

3 Verdroging

Huis ter Heide - Door verdroging van de vennen is de waterlobelia uit het gebied verdwenen

4 Recreatie

Nationaal Park Schiermonnikoog - Toenemende recreatiedruk op het strand heeft negatief effect op strandbroedvogels zoals de strandplevier

Vooruitgang

Gelukkig zien we ook vooruitgang van natuurwaarden, mede dankzij het werk van Natuurmonumenten

5 Intensief beheer

Haulerpolder - Toename weidevogels, zoals de grutto door het plaatsen van een vossenwerend raster

6 Samenwerking

Velhorst - Door samenwerking met natuurinclusieve boer nam het aantal geelgorzen toe op het landgoed

7 Natuurlijke dynamiek

Duinen van Schouwen - Door natuurlijke kustaangroei ontwikkelen nieuwe kwelders met lamsoor en Engels gras

8 Herstelmaatregelen

Boven Geuldal - Plaggen, uitstrooien van maaisel en intensiever beheer zorgen voor toename van zinkviooltje en Engels gras in de zinkweiden

© Natuurmonumenten

2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?

2.2 Impuls voor weidevogels in Barsbekerbinnenpolder

Natuurmonumenten zet zich in voor het verbeteren van de natuurkwaliteit door een goede beheerder te zijn (ambitie 2) en zet zich in om aan kracht te winnen door succesvolle samenwerkingen (ambitie 5). Als goede beheerder van haar gebieden is Natuurmonumenten op zoek naar toekomstbestendige vormen van beheer in klimatologische, organisatorische en financiële zin. De Barsbekerbinnenpolder is een gebied waarin klimaatmitigatie, samenwerkingen en kostendekking samenkomen én de natuurkwaliteit wordt verbeterd.

Om van de eeuwenoude Barsbekerbinnenpolder weer een oase voor vogels te maken, werken Natuurmonumenten, Stichting Natuur en Milieu Overijssel, Waterschap Drents Overijsselse Delta, en pachter Hermen Spans samen. Door een goede samenwerking met de gebiedspartijen is het gelukt om het waterpeil begin 2024 te verhogen in dit veenweidegebied bij Zwartsluis, dat 160 hectare groot is.

Dit geeft een impuls aan weidevogels en de biodiversiteit in de polder, en gaat tegelijkertijd veenoxidatie tegen. Daarmee vermindert de CO₂-uitstoot en wordt de bodemdaling in het gebied afgeremd.

Hiermee past het plan naadloos binnen Valuta voor Veen. Deze methodiek is bedoeld voor gebieden waar het

waterpeil omhooggaat, maar die wél hun agrarische weidefunctie behouden. De vermindering van CO₂-uitstoot wordt omgezet in certificaten, die bewijzen dat een hoeveelheid CO₂-uitstoot is bespaard. Deze CO₂-certificaten hebben een geldwaarde. Bedrijven, overheden en particulieren die hun CO₂-uitstoot op vrijwillige basis willen compenseren, kunnen CO₂-certificaten kopen. Op die manier levert Valuta voor Veen de agrarische sector een verdienmodel op. Natuurmonumenten levert de opbrengsten van de certificaten terug aan de pachters. De Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) heeft het plan voor Valuta voor Veen voor de Barsbekerbinnenpolder goedgekeurd.

De verhoging van het waterpeil in de Barsbekerbinnenpolder leidt ertoe dat de bodem zachter wordt. Pachter Hermen Spans kan daardoor niet meer met zware machines het land op. Ook is de grasopbrengst lager. Met de opbrengst van de CO₂-certificaten kan hij de financiële gevolgen daarvan compenseren. Voor eenden, watersnippen en natuurlijk weidevogels ontstaat een ideaal leefgebied. Omdat er meer insecten zijn door het verhoogde waterpeil, is er meer voedsel voor de weidevogelkuikens. De verwachting is dan ook dat meer kuikens de eerste maanden overleven.

Waterpeilverhoging Barsbekerbinnenpolder

2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?

2.3 Meer rust op de Posbank

Een belangrijke ambitie van Natuurmonumenten is dat veel meer mensen ontdekken wat zij voor de natuur kunnen doen, omdat ze de natuur hebben beleefd en minder hebben verstoord (ambitie 3). Op de Posbank is het gelukt de verstoring te verminderen, onder andere dankzij het autoluw maken van het gebied en door het NK Wielrennen op een manier doorgang te laten vinden die past bij een kwetsbaar natuurgebied.

De Posbank trekt veel bezoekers, dat zorgt voor druk op de natuur die toch al kwetsbaar is door de hoge stikstof-neerslag en verdroging. De belasting voor flora en fauna is in dit gebied te groot. Het was nodig dat er evenwicht kwam tussen natuur en recreatie. Natuurmonumenten stelde samen met de gemeenten Rheden en Rozendaal in 2022 het Masterplan Welkom Veluwezoom op. Gedeeltelijke afsluiting van het gebied is al jaren onderwerp

van discussie. In mei 2024 namen de colleges van de gemeente Rheden en Rozendaal het besluit om een aantal wegen en parkeerplaatsen (deels) te sluiten. Sinds 1 juli 2024 is de doorgaande weg over de Posbank gedeeltelijk afgesloten voor auto's en motoren. Enkele kleinere parkeerplaatsen van Natuurmonumenten die aan de doorgaande weg lagen, gingen ook dicht. De afsluiting gold voor juli en augustus en gedurende het hele jaar in

de weekenden en op feestdagen. Bezoekers worden gestimuleerd om met de fiets of met het openbaar vervoer naar de Posbank te komen. Dankzij de beperkte toegang kan er nu een betere balans tussen natuur en mens ontstaan.

Ook tijdens het NK Wielrennen in juni werden maatregelen genomen. Het parcours liep vanaf Arnhem over de heuvels van de Posbank. De Koninklijke Nederlandsche Wielers Unie, de drie betrokken gemeentes en Natuurmonumenten werkten samen in de besluitvorming over en uitvoering van de plannen. Tijdens het NK vloog er geen helikopter over de Posbank en de auto's die meereden in de volgkaravaan waren zoveel mogelijk elektrisch. De route door Nationaal Park Veluwezoom en de Posbank was niet toegankelijk voor bezoekers. Met aandacht voor de bescherming van de natuur werd zo een mooie titelstrijd gecreëerd. Dit groenste NK Wielrennen ooit heeft de toon gezet voor duurzame wielerevenementen in de toekomst.

Ook in andere gebieden zien we de bezoekersaantallen toenemen. Steeds meer mensen willen hun activiteiten organiseren in de natuur. Iedereen is welkom om te genieten van onze natuurgebieden, maar de groeiende drukte en met name de aard van activiteiten kunnen verstoring zijn voor planten en dieren. Om de druk op de natuur te verlichten, moeten mensen voor sommige activiteiten in de natuurgebieden van Natuurmonumenten toestemming vragen en een bijdrage doen aan natuurbescherming.

Gedeeltelijke afsluiting Posbank Veluwezoom

2 WELKE IMPACT HEBBEN WE?

2.4 Op de bres voor natuur en water

Natuurmonumenten heeft een belangrijke rol bij het aanwakken en faciliteren van dé beweging voor de Nederlandse natuur. Natuurmonumenten zet zich in voor verbeterde lucht-, water- en bodemkwaliteit door een afname van drukfactoren (ambitie 1) en zet zich ervoor in dat de natuur een nadrukkelijker rol speelt in alle besluiten (ambitie 4). Door aanwezig te zijn bij het Commissiedebat over stikstof, beterschapswensen van betrokken natuurliefhebbers te overhandigen aan Tweede Kamerleden en het watermanifest van de maatschappelijke watercoalitie aan te bieden aan Tweede Kamerleden, heeft Natuurmonumenten de stem van de natuur luid en duidelijk laten horen in het maatschappelijk debat.

In april waren boswachters van Natuurmonumenten aanwezig in de Tweede Kamer bij het Commissiedebat Stikstof, Nationaal Programma Landelijk gebied en Natuur. Collectief gekleed in groen vroegen boswachters en ecologen van Natuurmonumenten en andere natuurorganisaties aandacht voor de alarmerende staat van de natuur en de noodzaak van snelle actie. Nergens in Europa gaat het zo slecht met natuur als in Nederland. De organisaties zijn van mening dat er vaart gemaakt moet worden met de uitvoering van de plannen die in het Nationaal Programma Landelijk Gebied zijn gemaakt.

We riepen het publiek op om beterschapswensen voor de natuur in te sturen. Daar werd massaal gehoor aan gegeven. Er kwamen 81.497 beterschapswensen voor de natuur binnen. Boswachters van Natuurmonumenten overhandigden die wensen aan Tweede Kamerleden. Een draagvlakonderzoek dat Natuurmonumenten in april publiceerde, toonde aan dat 86 procent van de inwoners van Nederland wil dat de overheid de natuur in Nederland beter beschermt. De boswachters overhandigden eerder al aan Kamerleden een manifest met vier concrete oplossingen.

De No Waste Chair, een transparante stoel ontworpen door Kees Dekkers, was gevuld met honderden beterschapswensen. Kamerleden werden uitgenodigd op deze zetel plaats te nemen. Via een koptelefoon konden ze de persoonlijke hartenkreten van natuurliefhebbers beluisteren.

Het kabinet-Schoof noemde water van essentieel belang, maar concrete maatregelen ontbraken in het regeerprogramma. Daarom nam Natuurmonumenten met Bouwend Nederland het initiatief voor een maatschappelijke watercoalitie. Want voldoende en schoon water is niet alleen voor de natuur, maar voor iedereen van groot belang. We brachten organisaties uit het bedrijfsleven, bouw, techniek, natuur, de drinkwatersector, woningcorporaties, huizenbezitters, projectontwikkelaars, boeren, kenniscentra, recreatie en gezondheidsfondsen samen in de maatschappelijke watercoalitie en hebben in september het Watermanifest aangeboden aan de Tweede Kamer. De coalitie riep op om tijdens het Commissiedebat Water aandacht te hebben voor de actiepunten uit het Watermanifest.

Als er geen actie wordt ondernomen rondom water zal dat alle Nederlanders raken via onze drinkwatervoorziening, de landbouw, bouw, gezondheid, recreatie en onze natuur. Bovendien waarschuwen experts voor juridische en economische problemen als Nederland niet op tijd voldoet aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Om de watersituatie te verbeteren, stelden de ondertekenaars tien maatregelen voor. De opstellers van het manifest willen ook een bijdrage leveren aan schoon en voldoende water. Dit kan door water te bergen in en rondom natuur- en grondwaterbeschermingsgebieden, door te investeren in retourbemaling in de bouw en door klimaatbestendig te bouwen. Maar daarvoor is een heldere koers vanuit de overheid een onmisbare voorwaarde.

Ten slotte voerden ledencommissies in alle afzonderlijke provincies acties door petitie aan te bieden waarin ze bestuurders opriepen te zorgen voor schoon water in de natuur.

Beterschapskaarten aangeboden in Den Haag

De natuur bedankt de deelnemers van de Postcode Loterij voor 35 jaar steun!

Natuurmonumenten

3.1 Verslag van het bestuur

De ledenraad, het bestuur en de directie bepalen de koers van Natuurmonumenten. De ledenraad – de gekozen afvaardiging van de leden – zorgt ervoor dat de stem van de achterban duidelijk doorklinkt, bespreekt de hoofdlijnen van het beleid en benoemt bestuursleden.

De directie, benoemd door het bestuur, is verantwoordelijk voor de dagelijkse bedrijfsvoering. Zij legt verantwoording af aan het bestuur. Het bestuur heeft de algemene leiding. Het bestuurt en ziet toe op hoofdlijnen; de uitvoering van beleid is gedelegeerd aan de directie (zie het organogram op pagina 14).

Het bestuur bestaat uit negen personen die ieder voor vier jaar worden benoemd met de mogelijkheid van een eenmalige verlenging van vier jaar. Het bestuur doet zijn werk onbezoldigd. Het bestuur streeft naar een diverse samenstelling. Profielen voor vacatures in het bestuur worden opgesteld op basis van benodigde inhoudelijke expertise en competenties.

In 2024 is Marc Oosterhout herbenoemd als lid van het bestuur en is Walter Bien benoemd als nieuw bestuurslid met een financieel profiel na een werving- en selectieproces onder begeleiding van een extern bureau. In 2024 nam het bestuur na twee termijnen afscheid van penningmeester Hanneke Schuiling. Het bestuur heeft in 2024 vijf reguliere vergaderingen gehouden en een aantal ad hoc online vergaderingen. Zij heeft zich daarbij uitgebreid laten informeren over de zaak rond de subsidies voor Particulier Natuurbeheer (PNB) en haar instemming gegeven met steun van de ledenraad.

Bestuurscommissies

De bestuurscommissies bereiden onderwerpen, die in de bestuursvergaderingen aan de orde komen, inhoudelijk voor. De bestuurscommissies gaan dieper en inhoudelijker op onderwerpen in, waardoor het bestuur zich bij de besluitvorming op de hoofdlijnen kan richten. Bestuurscommissies informeren het bestuur mondeling over haar bevindingen tijdens bestuursvergaderingen. Het bestuur neemt deze mee in de besluitvorming. Er zijn vier bestuurscommissies: de bestuurscommissie Beheer en Ontwikkeling, de bestuurscommissie Financiën & Audit en de bestuurscommissie Marketing & Communicatie. Daarnaast is er de bestuurscommissie voor de directie, die de werkgeversrol vervult. De eerste drie commissies vergaderen in ieder geval vier keer per jaar, voorafgaand aan de bestuursvergaderingen. De commissie voor de directie vergadert in ieder geval twee keer per jaar. De samenstelling van de bestuurscommissies staat vermeld op de website.

Inhoudelijke verdieping

De bestuursleden hebben zich op verschillende onderwerpen extra inhoudelijk verdiept, waaronder:

- de nieuwe merkstrategie van Natuurmonumenten;
- uitbreiding van mogelijkheden om grond te verwerven voor natuurdoelen;
- de evaluatie van het beheer van onze laagvenen;
- gelijkberechtiging van grondbezitters bij grondaankoop;
- het vermogensbeleid;
- beleid rond toegang van natuurgebieden en teruggingen van drukfactoren;
- defensieplannen voor de uitbreiding van oefenterreinen in natuurgebieden;
- onze positionering in het publieke debat.

Het bestuur is ook regelmatig op de hoogte gesteld van de actualiteit rond het nieuwe regeerprogramma en de impact daarvan op de Natuurherstelwet, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en investeringen in agrarisch natuurbeheer.

Vereniging

De bestuursleden staan in contact met de ledencommissieleden. Ze wonen elk jaar een vergadering bij van een ledencommissie van Natuurmonumenten. Zo krijgen de bestuursleden vanuit alle regio's waardevolle inzichten die ze meenemen in hun besluitvorming. De ledenraad en de ledencommissies worden inhoudelijk betrokken bij onderwerpen die Natuurmonumenten aangaan. Naast de formele agenda van de ledenraad, worden er tijdens het ochtendprogramma verdiepende sessies gehouden. Deze worden door de ledenraadsleden voorbereid, met ondersteuning van de organisatie, en stonden in 2024 in het teken van langetermijndoelen voor de natuur. Ook bestaat de mogelijkheid een tijdelijke werkgroep in te stellen, waarin ledenraadsleden mee kunnen denken over onderwerpen die voor de natuur en de vereniging belangrijk zijn.

Juridische structuur

Vereniging Natuurmonumenten staat aan het hoofd van een groep met de 100% deelneming Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V. (met haar 100% deelnemingen in Nevenactiviteiten Natuurmonumenten B.V. en Natuurmonumenten Natuurbegraven B.V.), de 100% deelneming in Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen en minderheidsdeelnemingen Consortium Grensmaas B.V. te Heel (33%) en Buitenleven Vakanties B.V. te Deventer (25%).

Samenstelling bestuur en nevenfuncties bestuursleden

Jeroen Dijsselbloem, voorzitter

Benoemd 2019, herbenoemd 2023,
uiterlijk aftredend 2027

Voorzitter bestuurscommissie voor de Directie

Hoofdfunctie: Burgemeester Eindhoven

Nevenfuncties: -

**Merel Soons, plaatsvervangend voorzitter
en secretaris**

Benoemd 2023, herbenoembaar 2027,
uiterlijk aftredend 2031

Lid bestuurscommissie voor de Directie en bestuurs-
commissie Beheer & Ontwikkeling

Hoofdfunctie: Hoogleraar Landgebruik en Biodiversiteit
aan de Universiteit Utrecht

Nevenfunctie:

- lid Voorlopige Adviescommissie Nationale Parken
(tot 15 november 2024)

Walter Bien, penningmeester

Benoemd 2024, herbenoembaar 2028,
uiterlijk aftredend 2032

Voorzitter bestuurscommissie Financiën & Audit

Hoofdfunctie: Chief Financial Officer Alliander

Nevenfunctie: lid bestuur en voorzitter Audit Commissie
Stichting Aap (tot maart 2025)

Marion Koopman, bestuurslid

Benoemd 2018, herbenoemd 2022,
uiterlijk aftredend 2026

Voorzitter bestuurscommissie Marketing & Communicatie

Hoofdfunctie: Chief Operations & Commercial Officer

The Social Hub

Nevenfuncties:

- lid Raad van Commissarissen VGZ
- non-executive board member Gospooky
- lid DenkWerk

Marc Oosterhout, bestuurslid

Benoemd 2020, herbenoemd 2024,
uiterlijk aftredend 2028

Lid bestuurscommissie Marketing & Communicatie

Hoofdfunctie: Zelfstandig consultant

Nevenfuncties:

- voorzitter SIRE
- voorzitter Voordekunst

Evelien Verbij, bestuurslid

Benoemd 2018, herbenoemd in 2022,
uiterlijk aftredend 2026

Voorzitter bestuurscommissie Beheer & Ontwikkeling

Hoofdfunctie: Directeur BoerenNatuur

Nevenfuncties:

- lid Raad van Toezicht Unie van Bosgroepen
- lid Raad van Advies Staatsbosbeheer

Berno Strootman, bestuurslid

Benoemd 2021, herbenoembaar 2025,
uiterlijk aftredend 2029

Lid bestuurscommissie Beheer & Ontwikkeling

Hoofdfunctie: Eigenaar-directeur Strootman

Landschapsarchitecten

Nevenfunctie:

- lid Raad van Advies Nederlandse Tuinenstichting

Marjolein Landheer, bestuurslid

Benoemd 2022, herbenoembaar 2026,
uiterlijk aftredend 2030

Lid bestuurscommissie Financiën & Audit

Hoofdfunctie: Chief Risk Officer / lid Raad van Bestuur

Triodos Bank

Nevenfuncties: -

Narina Mnatsakanian, bestuurslid

Benoemd 2023, herbenoembaar 2027,
uiterlijk aftredend 2031

Lid bestuurscommissie Commissie Financiën & Audit

Hoofdfunctie: Partner en Chief Impact Officer

Regeneration.VC

Nevenfuncties:

- Advisory Board Member Qdrop Global
- Member Impact Advisory Board BB Capital Investments
- Senior Advisor Consilium Capital
- Advisory Board Member Solar Impulse Foundation

Afgetreden in 2024:

Hanneke Schuiling, penningmeester

Benoemd 2016, herbenoemd 2020,

afgetreden november 2024

Voorzitter bestuurscommissie Financiën & Audit

Hoofdfunctie: Directeur-Generaal ministerie van Defensie

(tot mei 2024)

Samenstelling directie en nevenfuncties directieleden

Pim van der Feltz, algemeen directeur

Nevenfuncties op persoonlijke titel:

- Lid Raad van Commissarissen NV de Nederlandse Spoorwegen (Groep) (eindigt per maart 2025)
- Lid Raad van Advies Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (geëindigd per april 2024)

Pauline Mulder, directeur Financiën en Bedrijfsvoering

Nevenfunctie namens Natuurmonumenten:

- Lid Raad van Toezicht Buitenleven Vakantiewoningen

Nevenfunctie op persoonlijke titel:

- Lid Raad van Commissarissen Triple Jump

Jeroen de Koe, directeur Natuur (per oktober 2024)

Nevenfunctie op persoonlijke titel:

- Voorzitter van de dorpsraad; Ellecoms Belang

Teo Wams, directeur Natuurbeheer (tot oktober 2024)

Nevenfuncties namens Natuurmonumenten:

- Lid bestuur Stichting Onderhoudsfonds Slot Haamstede
- Lid Algemeen Bestuur Stichting Weidegang
- Voorzitter Adviescommissie Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit
- Lid bestuur Stichting J.P. Kuiperfonds (Texel)
- Lid bestuur Stichting Nieuwe Natuur

Nevenfuncties op persoonlijke titel:

- Voorzitter Vereniging tot behoud van de Wilmkebreekpolder
- Lid Raad van Toezicht IUCN Nederland
- Lid Bestuur Nationale Monumenten Organisatie

3.2 Verslag van de vereniging

Voor de ledenraad werden ook in 2024 weer meerdere (digitale) bijeenkomsten georganiseerd. Daaronder waren twee ledenraadvergaderingen op het hoofdkantoor te Amersfoort, digitale vragenuurtjes, klankbord-bijeenkomsten Public Affairs en overleg tussen alle voorzitters van de ledencommissies. De verdiepende sessies, die voorafgaand aan de officiële ledenraadvergadering plaatsvinden, werden dit jaar voorbereid in samenwerking met leden van de ledenraad.

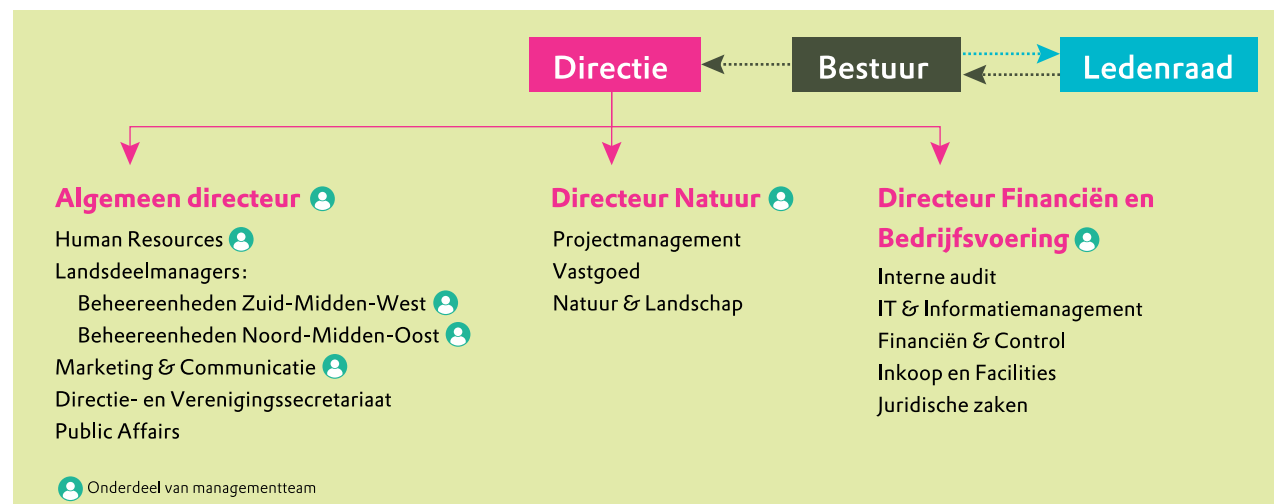
In de voorjaarsvergadering keurde de ledenraad het jaarverslag 2023 goed en verleende het bestuur decharge over het gevoerde beleid. Ook werd de tekst voor de vacature voor de penningmeester van het bestuur vastgesteld. Het voorstel van de raad om ad hoc themagroepen in te stellen voor thema's die de ledenraad belangrijk vindt,

werd aangenomen. Daarnaast werd de raad bijgepraat over de meerjarenstrategie, de evaluatie laagveen en de nieuwe merkstrategie. Tijdens de ochtendsessie werd het onderwerp langetermijndoelen voor de natuur verder uitgewerkt. De ledenraad had zich tijdens de voorgaande vergadering ook gebogen over dit onderwerp. Daarbij ging het over het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op een groene toekomst. Dit keer werd een volgende stap gezet en werden de verschillende initiatieven om invulling te geven aan deze visie ter inspiratie gedeeld.

In september is een aparte ledenraadvergadering gewijd aan de besluitvorming over de procedure rond de subsidies voor Particulier Natuurbeheer (PNB). Tijdens de novembervergadering werden de begroting 2025 en de meerjarenverkenning 2025-2027 besproken. De ledenraad benoemde Walter Bien tot bestuurslid en penningmeester en herbenoemde Marc Oosterhout

tot bestuurslid. Verder benoemde de ledenraad het ledenraadslid Ingrid de van der Schueren tot lid van de vertrouwenscommissie. Tijdens de verdiepende sessie in de ochtend werd ingezoomd op de vraag wat het betekent om een beweging te (willen) zijn en hoe de ledencommissies kunnen bijdragen aan het activeren van Natuurmonumenten als groene beweging.

Dit jaar zijn er verschillende verdiepende webinars en Groen Colleges georganiseerd over actuele thema's, zoals aankoop en het beheer van natuur, de (Europese) politiek, het cultureel erfgoed van Natuurmonumenten en de vogelgriep. Tijdens de jaarlijkse excursie kon de ledenraad, nog voor de officiële opening, genieten van het volledig gerestaureerde Jachtslot Mookerheide. Naast een interessante lezing over het jachtslot en de restauratie, werden het slot en de omgeving verkend onder begeleiding van enthousiaste vrijwilligers.

Organogram van de vereniging

Belanghebbenden

Als eigenaar van natuurterreinen staat Natuurmonumenten op allerlei manieren in contact met belanghebbenden op alle thema's waar we in ons werk tegenaan lopen. Lokaal zijn dat onze burens die een belang hebben, bezoekers, boeren die grond van ons pachten, mensen die binnen de grenzen van onze gebieden wonen en werken en ondernemers die diensten aanbieden in de natuur. Dit gebeurt op individueel niveau, maar ook via vertegenwoordigingen van deze belanghebbenden.

Vanuit de beheereenheden proberen we met al deze stakeholders in goed contact te zijn en om te zien of onze doelen elkaar kunnen versterken. Altijd vanuit ons vertrekpunt dat ons werk moet bijdragen aan de doelen van de vereniging, maar met begrip en open vizier naar de belangen van de ander. Natuurmonumenten is immers in de kern een vereniging die de verbinding zoekt en niet de strijd. Dat is slechts een sluitstuk als we er uiteindelijk niet uitkomen.

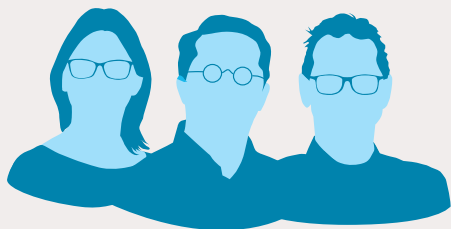
Natuurmonumenten is naast terreineigenaar de stem van de natuur in Nederland, ook voor de natuur buiten onze gebieden. We streven naar meer biodiversiteit in Nederland en dat betekent in de huidige omstandigheden dat we ons intensief bezighouden met het terugdringen van drukfactoren als watertekort, slechte waterkwaliteit, stikstof, pesticiden en recreatie. Achter al deze onderwerpen zijn tal van belangenorganisaties actief. Ook hier geldt in de kern hetzelfde als bij onze gebieden: wij proberen met al deze partijen tot een aanpak te komen die bijdraagt aan onze doelen. Dat doen we met tal van belangenorganisaties in de volle breedte van ons werkterrein. De ene keer is dat contact bilateraal, de andere keer in coalities. En ook hier geldt: we zoeken in principe de verbinding maar schuwen niet uiteindelijk juridische stappen te nemen als de natuur daar om vraagt. De partners waar Natuurmonumenten mee samenwerkt zijn van een brede samenstelling: van groene partnerorganisaties in de natuur- en milieuwereld tot ondernemersorganisaties in de landbouw

en de bouw. Vanzelfsprekend zijn ook de vier overheidslagen die Nederland kent daarin altijd een partij die hierin participeert.

Voor dit werk zetten tal van medewerkers en vrijwilligers zich binnen de vereniging in. We hebben PA-medewerkers op lokaal, provinciaal en landelijk niveau voor wie het dagelijks werk is. Zij worden hierin ondersteund door deskundigen uit stafafdelingen en de beheereenheden.

Tot slot vindt het contact met belanghebbenden soms ook plaats via onze Ledenservice. Daar worden ze te woord gestaan en soms ook doorverwezen naar de afdeling of beheereenheid waar hun vraag of opmerking betrekking op heeft.

Vereniging, bestuur en organisatie

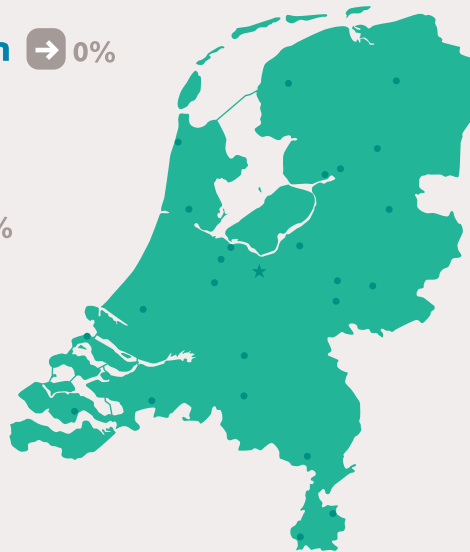

9 onbezoldigde bestuursleden → 0%
3 directieleden

79 ledenvertegenwoordigers* ↓ 6%
84 in 2023
12 ledencommissies

24 beheereenheden
1 centraal kantoor

802 medewerkers ↑ 5%
762 in 2023

7.667 vrijwilligers ↑ 7%
7.165 in 2023

Terreinen

Vereniging Natuurmonumenten heeft verspreid over de 24 beheereenheden meer dan 112.000 hectare aan terreinen in beheer (in eigen beheer of beheerd door derden), waarvan ruim 74.400 hectare Natura 2000 gebieden. Onderstaand informatiebeeld 'Natuur in Cijfers' laat de oppervlakteverdeling zien tussen de verschillende natuurtypen en presenteert enkele voorbeelden van terreinen die Natuurmonumenten in 2024 nieuw in beheer heeft gekregen.

Natuur in cijfers

Beheer

Oppervlakte totaal
112.619 hectare ↓ 0,1%
 112.702 in 2023

Natura 2000
74.425 hectare ↑ 0,1%
 74.368 in 2023

Waarvan:

Eigen beheer
92.987 hectare ↓ 1,1%
 94.036 in 2023

Beheer door derden
19.632 hectare ↑ 5,2%
 18.666 in 2023

Voorbeelden van nieuwe terreinen in beheer:

- 1 Oosterheide (79,4 ha)**
 De aangekochte grond is onderdeel van een groene buffer tussen Breda en Oosterhout om natuur te behouden en met elkaar te verbinden.
- 2 Witte Veen (5,5 ha)**
 Door aankoop van een campingterrein kan verdere vernatting plaatsvinden om het naastgelegen hoogveen te beschermen.
- 3 Gulperberg (6,2 ha)**
 Door aankoop van deze belangrijke schakel tussen het Gulp- en het Geuldal kan het areaal bloemrijk grasland vergroot worden.

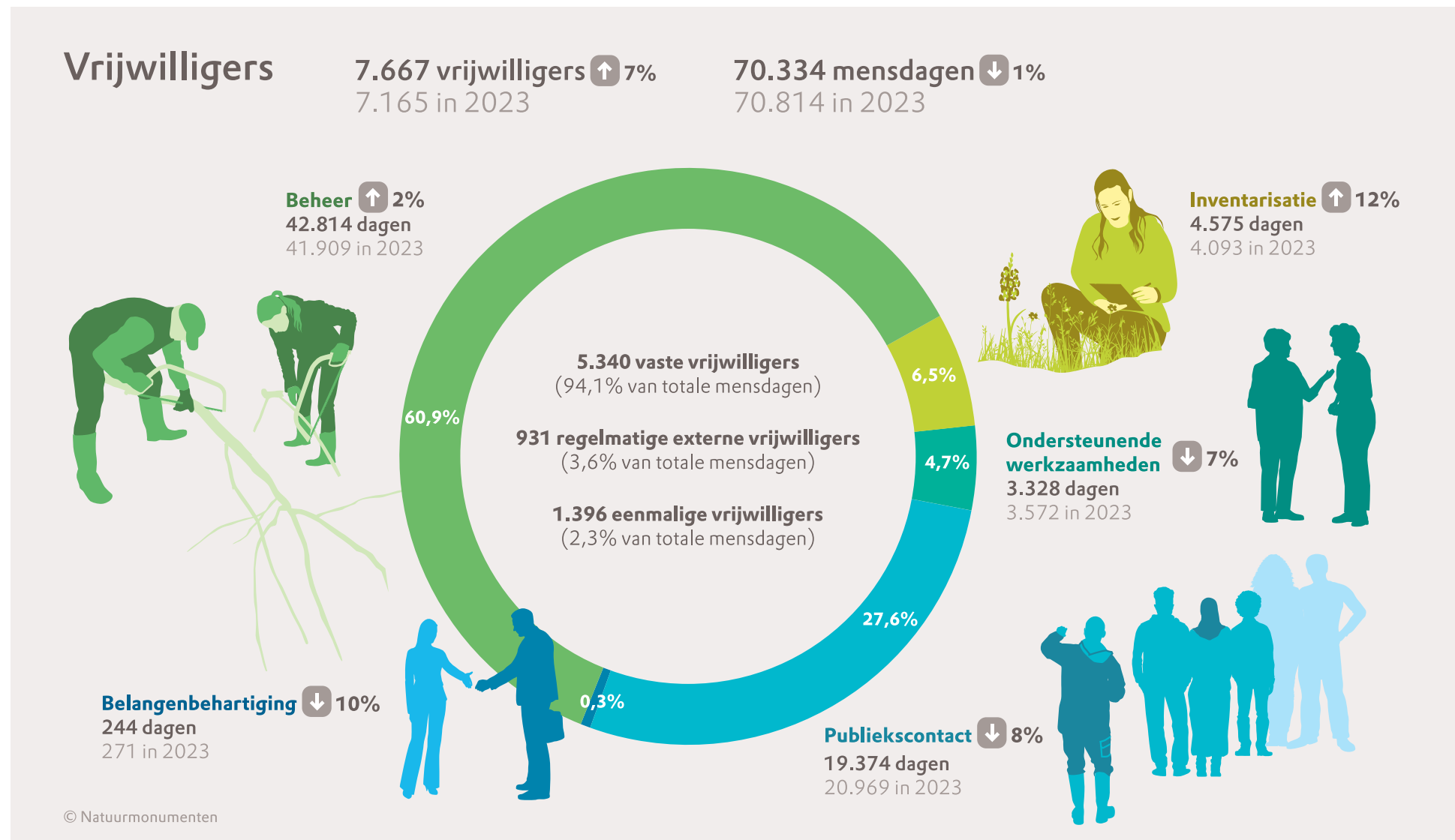
Verdeling oppervlakte per natuurtypen in hectares

		2023	2024
N01	Grootschalige, dynamische natuur	22.476	22.312
N15	Droge bossen	20.320	20.373
N12	Rijke graslanden en akkers	14.966	14.900
N04	Stilstaande wateren	9.893	10.033
	Overige gronden	7.305	6.940
N14	Vochtige bossen	5.981	6.164
N06	Voedselarme venen en vochtige heiden	6.011	6.041
N07	Droge heiden	4.503	4.453
N13	Vogelgraslanden	4.061	4.100
N05	Moerassen	3.621	3.686
N10	Vochtige schraalgraslanden	3.381	3.564
N00	Nog om te vormen naar natuur	3.234	3.113
N08	Open duinen	2.759	2.762
L01	Groen blauwe landschapselementen	1.013	1.007
N16	Bossen met productiefunctie	920	853
N17	Cultuurhistorische bossen	831	837
N09	Schorren of kwelders	654	654
N11	Droge schraalgraslanden	297	352
L02	Historische gebouwen en omgeving	284	284
N02	Rivieren	114	114
N03	Beken en bronnen	45	44
L03	Aardwerken	33	33
	Totaal	112.702	112.619

3 BEDRIJFSVOERING EN ORGANISATIE

Vrijwilligers

Dankzij de vrijwilligers kan Natuurmonumenten de natuur nog beter beschermen. Het aantal vrijwilligers is in 2024 toegenomen met 7% wat uitkomt op 7.667 mensen die zich vrijwillig hebben ingezet voor Natuurmonumenten. Onderstaand informatiebeeld 'Vrijwilligers' laat de verdeling in type vrijwilligers en type werkzaamheden zien.

3.3 Verslag ledencommissies

De leden van Natuurmonumenten worden vertegenwoordigd vanuit twaalf ledencommissies. Die commissies onderhouden het contact met de leden in hun ledenregio. De ledenvertegenwoordigers zijn goed op de hoogte van het beleid en zijn actief op zoek naar meningen en wensen van de leden in hun regio. Daarvoor organiseren ze ledenbijeenkomsten.

De ledencommissies hebben ook in 2024 veel aandacht besteed aan landelijke thema's van de vereniging. Vooral rond de thema's 'Beweging' en 'Nieuwe doelgroepen' zijn allerlei activiteiten georganiseerd. Het thema 'Beweging' heeft de ledencommissies veel mogelijkheden gegeven om leden te betrekken bij de natuur en het werk van Natuurmonumenten. En in het bijzonder hoe ze hiermee een stem kunnen geven aan de natuur.

In meerdere regio's zijn via de ledencommissie contactgroepen of klankbordgroepen actief, soms al meer dan tien jaar. Deze groepen worden regelmatig benaderd met concrete vragen, zodat de ledencommissie beter in staat is om de achterban te vertegenwoordigen.

Een van de manieren om leden en andere belangstellenden te ontmoeten is deelname aan de activiteiten van Natuurmonumenten, en daar in gesprek te gaan met deelnemers over het werk van de ledencommissie.

Samenwerking van de ledencommissies krijgt zowel binnen Natuurmonumenten als met collega-organisaties steeds meer vorm. Over het algemeen is de samenwerking voor alle partijen erg inspirerend. De ledencommissies vinden het daarnaast ook erg inspirerend om ervaringen

met commissies uit andere regio's uit te wisselen. In Drenthe, Friesland en Groningen werken de ledencommissies nauw samen bij de organisatie van activiteiten en communicatie met de leden.

Alle ledencommissies hebben dit jaar weer een aantal nieuwsbrieven verstuurd naar hun achterban. De nieuwsbrief voor de leden wordt bij iedere ledencommissie op een eigen manier ingevuld met actuele activiteiten. Bij de activiteiten van de ledencommissies zijn weer bijzondere ervaringen te lezen.

Drenthe

In Drenthe is een klankbordgroep van ongeveer vijftien leden actief. In het voorjaar is een drukbezochte en geanimeerde bijeenkomst georganiseerd met sprekers over 'Samenwerken aan de transitie in de landbouw, naar natuurinclusief en biologisch'. Ook is een gebiedsvisie voor het Dwingelderveld en de inrichting van de Ruiner-Aa met de klankbordgroep besproken. De gebiedsvisie geeft helder en op hoofdlijnen aan wat Natuurmonumenten in de gebieden en de omgeving in de komende achttien jaar wil bereiken en hoe deze doelen gerealiseerd gaan worden.

De ledencommissie heeft ook deelgenomen aan het provinciale overleg met de managers van de beheer-eenheden, de provinciale ambassadeur, medewerkers public affairs en ecologen van Natuurmonumenten, waar diverse actuele onderwerpen besproken zijn.

Flevoland & Zwarte Meer

De ledenbijeenkomst in Flevoland en Zwarte Meer is dit jaar in juni gehouden in het nieuwe entrepaviljoen van

het Waterloopbos. Een onvergetelijke dag die is gestart met inleidingen in het nieuwe gebouw dat echt een eyecatcher is. Directeur Pim van der Feltz benadrukte in zijn toespraak het belang van de natuur van Waterloopbos, boswachter Tim Kreetz vertelde meer over het Oerbos en de rondleidingen door het bijzondere gebied zijn door onze eigen excursieleiders verzorgd.

In Flevoland is water een belangrijk deel van de natuur. Dit jaar heeft de ledencommissie contact gelegd met de Waddenvereniging die zich ook inzet voor een uniek watergebied in Nederland. Bij een ontmoeting op de Marker Wadden bleek dat hun ervaringen en de dagelijkse praktijk van Natuurmonumenten veel raakvlakken hebben.

De ledenbijeenkomst met de Sterrenwacht uit Almere was snel volgeboekt. De locatie bij de werkschuur in het Harderbos is een van de donkerste plekjes van Flevoland. De ledencommissie bekijkt steeds hoe ze zo veel mogelijk mensen kan betrekken.

Friesland

Ledencommissie Friesland wil meer jongeren tussen twintig en dertig jaar betrekken bij de verenigingszaken en de ledencommissie. Voor dit doel heeft de commissie al meerdere jaren contact met Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL). Inmiddels is het zover dat er concrete stappen gezet zijn. Alle eerstejaarsstudenten hebben nu een college over werkwijze, doelstelling en besluitvorming van vereniging Natuurmonumenten gevolgd. Samen met de VHL heeft de ledencommissie een enquête over Natuurmonumenten als beweging gemaakt voor de studenten. Als vervolg discussieerden studenten en ledencommissie over de uitkomsten van de enquête.

3 BEDRIJFSVOERING EN ORGANISATIE

De ledencommissie heeft jarenlang met een schriftelijke klankbordgroep gewerkt. Omdat de respons tegenviel is deze klankbordgroep dit jaar opgeheven. Om beter te weten wat er in de achterban speelt, is er nu een korte vraag voor alle leden in de provinciale nieuwsbrief opgenomen. De commissie hoopt daarmee meer leden te betrekken.

Gelderland

Via de nieuwsbrief van de ledencommissie zijn ongeveer driehonderd leden betrokken in een expert- en burger-panel. Daarmee is een goede basis gelegd voor de verbinding tussen de leden en de ledencommissie. Verschillende keren per jaar wordt deze leden om hun opinie gevraagd over actuele onderwerpen, zoals over 'Zonnevelden' en 'Landgoederenbeheer' in 2024.

De ledendag is georganiseerd met als thema 'Natuur Verbindt'. Een zeer geslaagde dag met wel zeven excursies in verschillende natuurgebieden.

Groningen

In Groningen heeft de ledencommissie zich vooral ingezet om leden te informeren over de natuurgebieden in de regio, door ze de natuur te laten beleven en hen erbij te betrekken. Hiervoor waren leden van de commissie als ambassadeurs aanwezig bij allerlei activiteiten en kwamen zo in gesprek met leden en bezoekers van de natuurgebieden. Daarbij gingen de activiteiten ook over de regiogrens: samen met de ledencommissie van Drenthe is er een excursie in Noord-Drenthe georganiseerd. Deze regio is ook voor leden uit Groningen om de hoek. Bij het project Natuurbegraven in het natuurgebied Kardinghe hebben leden en omwonenden kunnen

meedenken over de inrichting van het nieuwe natuur-gebied. De ledencommissie heeft hier een actieve rol gespeeld en met bezoekers van bijeenkomsten uitgewisseld welke zorgen er leven en hoe eventuele bezwaren kunnen worden opgelost.

Limburg & De Kempen

De ledencommissie organiseert regelmatig bijeenkomsten voor leden over een specifiek natuurgebied waarbij uitleg wordt gegeven over wat Natuurmonumenten doet en waarom. Deze bijeenkomsten zijn steeds gecombineerd met een excursie naar dat gebied. Bij de keuze van een gebied probeert de commissie steeds aan te sluiten bij de actualiteit. Deze aanpak voorziet duidelijk in een behoefte bij de leden. Er is voor deze activiteit steeds erg veel belangstelling.

Een illustratief hiervan was de ledenbijeenkomst op de vloeiwelden van De Plateaux. Deze vorm van bevoeiing van grasland staat op de lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van UNESCO. Met deze eeuwenoude vorm van bemesting wordt kalk- en voedselrijk water vanuit een beek, kanaal of rivier (in dit geval de Maas) verspreid over het gebied. Dit leidt tot bijzondere plantengroei.

Ook op de jaarvergadering waren in Limburg veel leden aanwezig. Via een webinar zijn de leden geïnformeerd over de rol van Natuurmonumenten in het Limburgs Programma Landelijk Gebied. Aansluitend was er een excursie in de omgeving.

Noord-Brabant & Rijk van Nijmegen

De twee belangrijkste activiteiten van dit jaar waren de festiviteiten rond honderd jaar Kampina en de heropening

van Jachtslot Mookerheide. De ledencommissie was bij beide evenementen aanwezig en verzorgde een belangrijk deel van de informatie naar het publiek. De evenementen gaven de ledencommissie ook een mooie kans om in gesprek te gaan met de bezoekers.

Op de Sint-Jansberg (Noord-Limburg, onder Nijmegen) zijn grote werkzaamheden gepland voor het natuurherstel. Twee leden gaven voorlichting aan bezoekers over bomenkap en aanplant van inheemse soorten. Zo is tijdig ingespeeld op sentimenten die leven bij het kappen van bomen. Dit bleek een gouden greep. De reacties waren merendeels positief.

De ledencommissie had ook dit jaar intensief overleg met de communicatieboswachters, natuurbeheerders en de managers. Ze deden mee aan kwaliteitstoetsen, zwaluwstaartsessies en waren betrokken bij grote projecten.

Noord-Holland

Het thema 'Lange termijn' kreeg bij de ledencommissie Noord-Holland in 2024 de meeste aandacht. Het is namelijk belangrijk om op de langere termijn rekening te houden met de klimaatverandering, de vervuiling en de bevolkingsdichtheid bij het maken van plannen voor de natuurgebieden. Daar past ook het thema 'Beweging' bij: je actief inzetten én anderen actief betrekken bij groen en bij de natuur. De ledencommissie werkt vanuit de overtuiging dat het van levensbelang is de natuur een stem en ruimte te geven en niet alles voor ons eigen comfort op te eisen ten koste van alles en tenslotte ook ten koste van onszelf. De mens staat niet boven de natuur, maar is daar een onderdeel van. Dat kan niet duidelijk genoeg gezegd worden voor nu en de toekomst.

3 BEDRIJFSVOERING EN ORGANISATIE

Deze thema's hebben dan ook uitgebreid aandacht gekregen op twee jaar-/ledenvergaderingen in Beeckestijn, Naardermeer en in de ledenbijeenkomst over het Nationaal Park Zuid Kennemerland.

Overijssel

In Overijssel heeft de ledencommissie het afgelopen jaar onder andere een themadag en jaarvergadering georganiseerd. Daarbij is nauw samengewerkt met de boswachters, die betrokken waren bij het leiden van excursies en de voorbereidingen van de evenementen. Beide bijeenkomsten en de excursies zijn goed bezocht.

Op de ledendag hebben de leden feedback gegeven, onder andere op de vraag of Natuurmonumenten voldoende zichtbaar is in het maatschappelijke debat over natuur. Opvallend is dat de leden in hun reactie vaak onderwerpen noemen die al volop aandacht van Natuurmonumenten en de ledencommissie hebben. Deze reactie van leden is een extra stimulans om nog duidelijker en zichtbaarder te zijn.

Utrecht & Vechtplassen

In maart heeft de ledencommissie Utrecht & Vechtplassen een bijeenkomst voor de klankbordgroep gehouden over: 'Natuur vanaf je voordeur: stad en natuur verbinden', met een inspirerende presentatie van Harry Boeschoten. Tijdens een vervolgbijeenkomst in oktober polste de commissie waarvoor leden in beweging komen. Het thema voor deze avond was: Doe mee: Kom in beweging voor de natuur! Naast een inleiding van de programmamanager Beweging, vertelde een bewoner van de Vechtstreek een persoonlijk verhaal over de wijze waarop ze samen met andere leden met succes in actie kwam voor de natuur

in haar regio. In het daaropvolgende gesprek bleek dat vooral actiepunten in de directe omgeving de aanwezigen aanspreken.

Een goed bezochte lezing van Marieke Schatteleijn, bekend van het tv-programma Binnenste Buiten, werd afgerond met een quiz met vragen over de waarde van natuur.

Zeeland & Volkerak

De ledencommissie Zeeland-Volkerak is weer op volle sterkte. Vier nieuwe (kandidaat-)leden stonden te trappelen om zich in te zetten voor de Zeeuwse leden van Natuurmonumenten en aan de slag te gaan met relevante vraagstukken en maatschappelijke onderwerpen. Afgelopen jaar was het voor hen vooral een jaar om kennis te maken met de verschillende natuurgebieden van Natuurmonumenten in Zeeland en het speelveld van de ledencommissie. In aanloop naar 2025 zijn de voorbereidingen gestart voor de jaarvergadering in Ellewoutsdijk met een uitgebreid programma aan activiteiten. Naast de formele jaarvergadering en een aantal excursies in de omliggende gebieden, was er een interactief deel waarbij de ledencommissie in gesprek is gegaan met de Zeeuwse leden om te kijken wat er bij hen leeft. Deze opbrengst is medebepalend voor verdere activiteiten en acties in 2025.

Zuid-Holland

Om de diversiteit van de achterban van Natuurmonumenten te bevorderen probeert de ledencommissie in Zuid-Holland meer jongeren en mensen met diverse culturele achtergronden kennis te laten maken met de natuur. Eind april is er speciaal voor jongeren (van 11 tot 25 jaar) een webinar en een excursie over

weidevogels georganiseerd. Een andere activiteit voor deze doelgroep is de samenwerking met een mbo-school, waarbij leerlingen meedenken hoe Natuurmonumenten jongeren kan betrekken bij de natuur.

Voor veel Rotterdammers is het een verrassing dat de natuur met de metro vaak niet meer dan twee haltes weg is. De ledencommissie nodigde specifieke groepen uit om te komen fietsen in de ommelanden. De commissie gaf ook informatie over de gebiedsontwikkeling aan de noordrand van de stad. Het motto is: we brengen de stad naar het platteland en omgekeerd het platteland naar de stad.

Het webinar over invasieve exoten kende een record met ongeveer vierhonderd deelnemers. Zoals steeds probeerde de ledencommissie ook bij deze presentatie om de deelnemers een handelingsperspectief mee te geven. Deze keer resulteerde het in een aantal tips, want het tegengaan van invasieve soorten begint in eigen tuin: kies altijd voor inheemse soorten. Ook heeft de ledencommissie een prachtige ledenvergadering en -excursie gehad (ruim honderd deelnemers!) met als thema: natuurinclusieve landbouw en veeteelt.

3.4 Risicomanagement

Achtergrond en aanpak

Risicomanagement bij Natuurmonumenten heeft als doel het beheersen en waar mogelijk reduceren van risico's die het realiseren van de doelstellingen van de vereniging bedreigen. Het Management Team brengt periodiek risico's in kaart, classificeert deze, identificeert welke maatregelen er al zijn getroffen ten aanzien van deze risico's en welke aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Met de directie en het bestuur worden de risicomatrix en de voortgang op mitigerende maatregelen periodiek besproken. Het bestuur stelt de risicomatrix vast. Het volledig uitsluiten van risico's is niet mogelijk, daarom wordt steeds gezocht naar de juiste balans tussen risicoacceptatie en het nemen van de juiste maatregelen. In 2024 zijn geen wijzigingen in het systeem van risicomanagement aangebracht.

Klacht bij de Europese Commissie

Tot 2023 had de klacht die in 2008 door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) was ingediend bij de Europese Commissie een prominente plek in onze risicomatrix.

Van 1993 tot en met 2011 bestond er een subsidieregeling 'subsidie voor Particulier Natuurbeheer (PNB)' waarmee alleen natuurbeschermingsorganisaties Natuurmonumenten en de twaalf Provinciale Landschappen grond konden verwerven met het oog op natuurbehoud. Particuliere grondbezitters, verenigd in de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG), vonden het onterecht dat zij geen gelijke aanspraak hadden op die aankoopsubsidie die zij beschouwen als ongeoorloofde staatssteun.

Na jarenlange discussies met het ministerie van LNV en de betreffende natuurbeschermingsorganisaties dienden zij in 2008 een klacht in bij de Europese Commissie. In 2012 werd de subsidieregeling beëindigd. Door de Europese Commissie is een onderzoek ingesteld naar de rechtmatigheid van eerder aan Natuurmonumenten en de twaalf Provinciale Landschappen uitgekeerde aankoopsubsidies.

De jarenlange onzekerheid over de uitkomst van het onderzoek door de Europese Commissie naar de rechtmatigheid van een subsidieregeling uit het verleden en de daarmee verband houdende juridische procedures en mogelijk hoge boetes zijn ten einde gekomen nu betrokkenen een schikking hebben getroffen. De particuliere grondbezitters en natuurbeschermingsorganisaties staan nu weer schouder aan schouder in plaats van tegenover elkaar. Dat is goed nieuws voor alle natuur(liefhebbers) in Nederland. Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen zullen in het kader van de schikking circa € 80 miljoen storten in een door de VGG op te richten fonds. Hiervan is 50% (circa € 40 miljoen) voor rekening van Natuurmonumenten. Met de middelen in het fonds zal het particuliere natuurbeheer in Nederland een extra impuls krijgen.

Er zal een jaarlijkse accountantscontrole plaatsvinden op de besteding van de middelen van het fonds. Daarbij zal door de accountant worden getoetst of het fonds de haar beschikbare middelen heeft besteed conform de statutaire doelstellingen van het fonds. In de statuten is geborgd dat de bestedingen van het fonds te goede komen aan de natuur. Deze statutaire doelstelling is door de VGG in samenspraak met de Terrein Beherende Organisaties (TBO's) opgesteld en kan alleen na overleg met de TBO's worden gewijzigd. De aanpassing van de

statutaire doelstelling van het fonds moet hoe dan ook in lijn zijn met de geest van het statutaire doel van het fonds.

Het voortslepen van de klachtprocedure bracht onzekerheid en hoge kosten met zich mee. We werken juist graag samen met particuliere grondbezitters om de natuur te beschermen en te versterken en om belangrijke maatschappelijke uitdagingen in het buitengebied aan te gaan. Juist in deze tijd, waarin alle handen nodig zijn voor de natuur. Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen richten zich niet alleen op de natuur in de eigen terreinen maar maken zich ook sterk voor de natuurkwaliteit daarbuiten. Het door de VGG op te richten fonds draagt bij aan deze missie.

De Europese Commissie heeft inmiddels bevestigd dat de klacht is ingetrokken en de procedure formeel is afgerond. Hiermee komt het risico te vervallen, de consequenties van de vaststellingsovereenkomst zijn financieel verwerkt in de jaarrekening.

Belangrijke risico's in boekjaar 2024 waren:

Risico – *Fraudegevallen (bestaand)*

De directie/het management van Natuurmonumenten is zich bewust van het inherente risico van fraude dat zij, zowel intern als extern, loopt bij het uitvoeren van haar activiteiten en dienstverlening. We kunnen te maken hebben met potentiële fraudegevallen, zoals het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management en risico's omtrent de opbrengstenverantwoording. In de bijeenkomst van leidinggevendenden op 7 maart 2024 is aandacht geschonken aan de risicomatrix en het frauderisico.

Genomen maatregelen – De (financiële) processen kenmerken zich door functiescheiding. Hiermee wordt voorkomen dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwikkelen, en toegang heeft tot bezittingen van Natuurmonumenten. Desondanks blijven er risico's bestaan. Transparante besluitvorming, de governance-structuur, een open cultuur waarbij we elkaar durven aan te spreken, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon om niet-integer handelen te melden, en audits op de naleving van beheersingsmaatregelen moeten ertoe bijdragen dat fraude tijdig wordt gesignaleerd. Daarnaast is de afdeling Interne Audit gereorganiseerd om zo naast de natuurinhoudelijke evaluaties ook financiële en bedrijfsmatige audits uit te kunnen voeren en aandacht te kunnen besteden aan fraudepreventie. De directie is van mening dat, met alle analyses en getroffen beheersingsmaatregelen, de risico's met betrekking tot een beheerste en integere bedrijfsvoering inzichtelijk zijn en op een adequate wijze worden gemitigeerd.

Risico – Toenemende cyberonveiligheid (bestaand)

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Ook als Natuurmonumenten hebben we te maken met toenemende cyberonveiligheid.

Genomen maatregelen – Samen met de Privacy Officer en de Functionaris Gegevensbescherming bewaakt de Information Security Officer de processen en systemen rondom dit thema en ontwikkelt deze verder met als primaire doelen het voorkomen en het in een vroeg stadium detecteren van incidenten en een snelle respons te bieden bij incidenten en bedreigingen. In de zomer van 2024

zijn twee simulaties van cybercrises uitgevoerd. Hiermee hebben we meer inzicht gekregen in wat de sterke punten zijn binnen Natuurmonumenten en waar we nog verbeteringen in de beheersing kunnen doorvoeren. Daarnaast doorlopen alle medewerkers het digitale leerprogramma Digitaal Waterdicht: ARDA. Dit programma draagt bij aan digitale bewustwording; hoe online risico's te leren herkennen en ernaar te handelen. Het bestuur wordt door de directie met regelmaat op de hoogte gehouden van de uitgevoerde maatregelen op dit gebied.

Risico – Toenemend ongunstig politiek en maatschappelijk klimaat (Nieuw)

Het huidige politieke en maatschappelijke klimaat brengt risico's met zich mee voor de bedrijfsvoering van Natuurmonumenten, maar vooral voor het effect van maatregelen en bezuinigingen op de biodiversiteit in Nederland. Dit ondanks aanhoudend grote steun voor het behoud en ontwikkeling van natuur in alle lagen van de bevolking, blijkt uit eigen onderzoek van Natuurmonumenten. De twee grootste risico's in dit verband zijn bezuinigingen op natuurbeleid en aanpalende beleidsterreinen en vertraging in de noodzakelijke maatregelen die nodig zijn om de biodiversiteit in Nederland te herstellen.

Genomen maatregelen – In onze lobbystrategie hebben we een analyse gemaakt van de nieuwe politiek-bestuurlijke omstandigheden en daarna onze prioriteiten opnieuw bepaald. Daarnaast werken we gestaag door aan alle dingen die nog wél doorgaan. Zo is in 2024 de langjarige financiering van het Programma Natuur zeker gesteld, waardoor Natuurmonumenten binnen en buiten de natuurgebieden nog minimaal zes jaar kan blijven werken aan natuurherstel.

We zijn ook doorgegaan op de weg om met andere maatschappelijke partners de samenwerking te zoeken om oplossingen aan te dragen voor de problemen rond stikstof, water en biodiversiteit. Dat leidt tot beleidsvoorstellen en verrassende coalities die in de gezamenlijkheid tot meer effect leiden. Zo zijn er in 2024 gezamenlijke initiatieven gerealiseerd met het bedrijfsleven, met partijen in de waterwereld en met boeren.

Ook werken we zelf aan eigen projecten en programma's die aantonen dat de gewenste ontwikkeling voor natuur wél mogelijk is. De programma's Natuurrijk Versnellen en Beweging zijn daar voorbeelden van. We bieden onze medewerkers een opleiding aan om meer inzicht te krijgen in de vraag hoe polarisatie werkt en hoe we hier het beste mee om kunnen gaan om een gewaardeerde partner in een gebied te zijn. En tot slot hebben we als laatste redmiddel ook nog de juridische weg die we kunnen bewandelen. Hoewel Natuurmonumenten in principe resultaat behaalt in verbinding met anderen, sluiten we de juridische procedures niet uit als anderen (overheden, particulieren) zich niet aan de wet of gemaakte afspraken houden.

Continuïteitsreserve

Natuurmonumenten houdt voor het realiseren van haar doelstellingen reserves en fondsen aan. Deze zijn beschreven in het vermogensbeleid dat in september 2024 is vastgesteld door het bestuur.

Natuurmonumenten kent geen afzonderlijke continuïteitsreserve, maar heeft gekozen voor een (bestemmings-)reserve als bron van inkomsten, met daarin begrepen een continuïteitscomponent. Conform de geldende richtlijnen, is de continuïteitsreserve gevormd voor de dekking van risico's en om zeker te

3 BEDRIJFSVOERING EN ORGANISATIE

stellen dat de organisatie ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Het dient als buffer voor onverwachte tegenvallers, zowel in de uitgaven als in de inkomsten. Het doel van de reserve is om tijdelijk de continuïteit van de organisatie en haar activiteiten te garanderen, terwijl er voldoende tijd is om maatregelen te nemen om de organisatieomvang aan te passen aan schommelingen in de omvang van activiteiten.

Conform de normering Erkenningsregeling CBF voert Natuurmonumenten jaarlijks een risicoanalyse uit. Sinds 2024 wordt deze analyse gekoppeld aan de hoogte van de aangehouden continuïteitsreserve. Voor 2024 komt dit uit op een bedrag van €124 miljoen. Voor 2023

was dit €126 miljoen. De analyse van de strategische risico's geeft aan dat een continuïteitsreserve van €124 miljoen toereikend is om indien nodig de risico's op te vangen.

Risico – Krediet-/valuta- en liquiditeitsrisico's

Voor Natuurmonumenten zijn deze risico's in mindere mate aanwezig. In het beleggingsbeleid wordt rekening gehouden met het verlagen van kredietrisico's door ons te richten op een goede kredietwaardigheid van de partijen waarin we investeren en een goede spreiding binnen de portefeuille. Verder zijn de belangrijkste debiteuren veelal overheden waar we weinig risico lopen als we conform subsidieafspraken leveren.

Natuurmonumenten is niet internationaal georiënteerd en daardoor lopen we weinig tot geen valutarisico. In ons beleggingsbeleid geven we aan hoe we valutarisico's beperken. Eventuele valutaschommelingen zijn onderdeel van het beleggingsrendement.

Sturing op de liquiditeit is een reguliere activiteit en hiervoor wordt periodiek een liquiditeitsprognose opgesteld. Daarnaast is in het vermogensbeleid opgenomen welke liquiditeitseisen we aanhouden voor een gezonde bedrijfsvoering (minimaal 3 maanden operationele kosten). Indien nodig kunnen we op enig moment een deel van het vermogen snel liquide maken.

3.5 Duurzaamheid

Klimaatneutraal zijn in 2040 is ons doel. In het Strategisch plan klimaataanpak is beschreven welke stappen we als organisatie zetten om dit doel te behalen. We zetten in op verduurzaming van onze gebouwen, het wagenpark en machines, het inkoopbeleid en we gebruiken waar mogelijk niet-fossiele brandstoffen voor voer- en vaartuigen. Naast deze technische maatregelen maken we duurzame keuzes in het dagelijks werk. We werken regelmatig thuis, vergaderen online en kiezen voor de fiets en openbaar vervoer waar en wanneer dat kan. Verder wordt ook de beleggingsportefeuille duurzaam en maatschappelijk verantwoord belegd (§ 3.6).

Een volgende stap richting nog duurzamer werken is hierin ook onze aannemers, leveranciers etc. te betrekken en hen te vragen steeds duurzamer voor ons te werken. Een mooi voorbeeld hiervan is het emissiearm werken bij het natuurherstelproject Fochteloërveen (Fr./Dr.).

Vervoermiddelen

We zetten de verduurzaming van ons wagenpark en ons materieel onverminderd voort. Voor auto's die alleen bedoeld zijn om te rijden op de weg is een elektrische auto de norm. Voor functionele dienstauto's die ook in de gebieden moeten kunnen rijden, kijken we kritisch naar de

combinatie van functionaliteit, duurzaamheid en kosten. We sturen actief op het gebruik van HVO (synthetische brandstof uit reststromen) en zien daardoor het gebruik van fossiele brandstoffen afnemen. We zien dat autofabrikanten het aanbod van elektrische auto's uitbreiden, dus hier ontstaan kansen voor verdere elektrificering van ons dienstwagenpark.

Gebouwen

Het energieverbruik van onze gebouwen maakt deel uit van onze totale voetafdruk. We hebben een contract voor groene stroom en groen gas voor alle gebouwen die we zelf gebruiken. Het gaat hierbij om 100 procent Nederlandse windstroom van zee, aangevuld met stroom van onze eigen zonnepanelen. In 2025 is het doel om de propaanaansluitingen te verwijderen van alle gebouwen die we zelf gebruiken. In 2030 willen we dat alle gasaansluitingen zijn verwijderd. In 2024 jaar zijn er vier propaanaansluitingen verwijderd en dertien adressen staan gepland voor 2025. Op zes adressen zijn in 2024 gasaansluitingen opgeheven en op veertien adressen zijn werkzaamheden gepland voor 2025. Bij alle renovaties passen we de grootst mogelijke isolatiewaarden toe en doen we dit met materialen die een zo laag mogelijke impact hebben op het milieu.

CO₂-voetafdruk

Sinds 2020 is Natuurmonumenten gecertificeerd op de CO₂-prestatieladder. Daarvoor vindt er jaarlijks een externe audit plaats voor onder andere de gegevens rondom de CO₂-uitstoot. Zodoende hebben we de uitstootcijfers sinds 2019 steeds beter in beeld. Het verbeterde inzicht in de cijfers én een groeiende organisatie en areaal zorgden aanvankelijk voor een steeds hogere uitstoot. Nu, na enkele jaren gericht sturen op reductie zien we daarvan de resultaten.

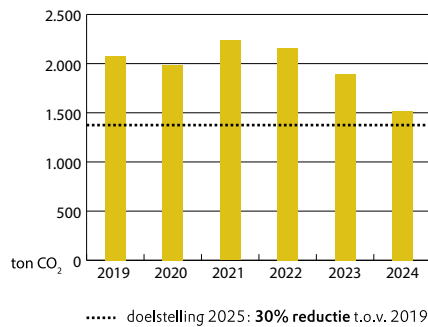
De CO₂-voetafdruk van Natuurmonumenten wordt bepaald door de CO₂-uitstoot van al het energiegebruik, gebruikte brandstoffen en dienstreizen. Van deze onderdelen wordt het verbruik vermenigvuldigd met de daarvoor geldende CO₂-emissiefactor. In het informatiebeeld 'Klimaat' op pagina 26 is te zien dat onze uitstoot is gedaald van 1900 in 2023 naar 1519 ton CO₂ per jaar. De afname is vooral toe te schrijven aan de overstap naar HVO100 brandstof en daardoor fors lager gebruik van fossiele diesel en door vermindering van het gasverbruik van onze gebouwen. De doelstelling voor 2025 is 30% reductie t.o.v. 2019. Hier wordt naartoe gewerkt door te streven naar 5% reductie per jaar. In 2024 is met >25% reductie t.o.v. 2019 voor het eerst sinds de invoering van de klimaataanpak onze reductiedoelstelling behaald.

Klimaat

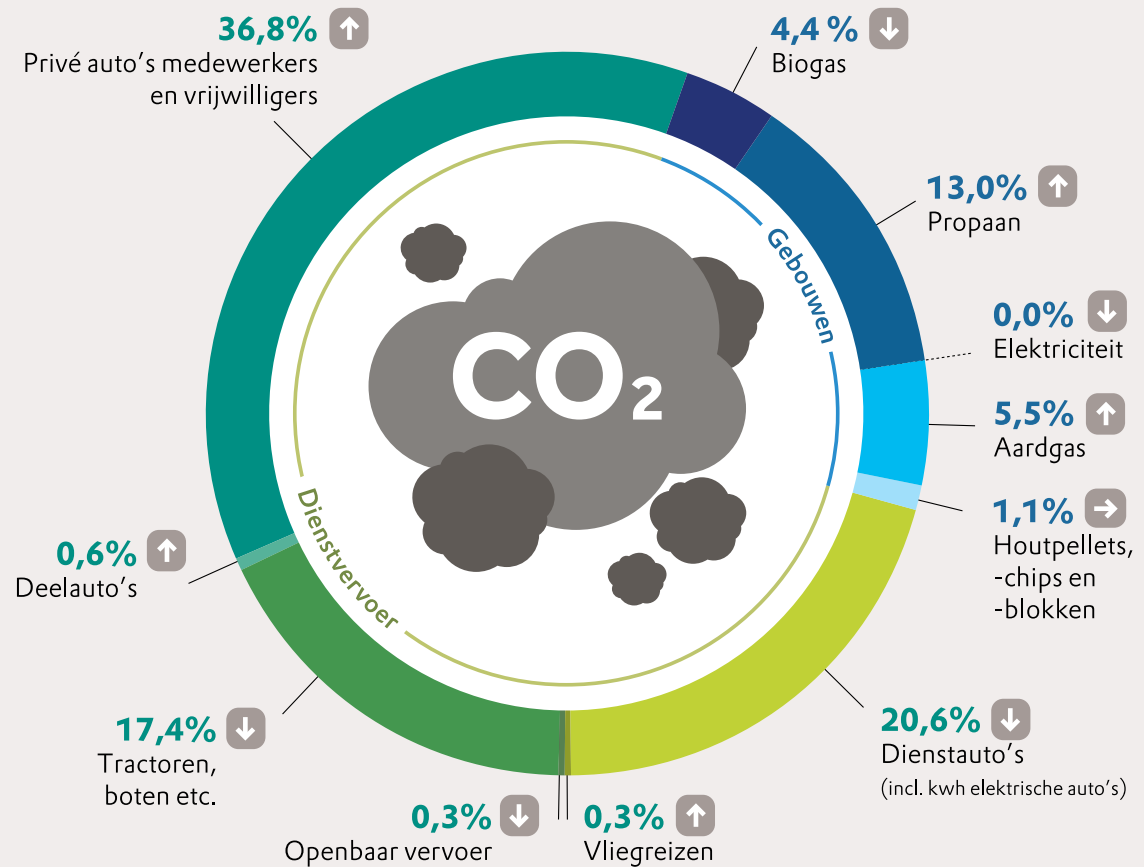
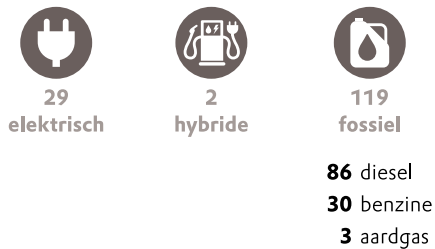
Klimaatvoetafdruk bedrijfsvoering

1.519 ton CO₂ ↓ 20,1%
1.900 in 2023

Voortgang reductie CO₂-uitstoot

Vervoer

3.6 Beleggingen en duurzaam beleggingsbeleid

Beleggingsbeleid

Natuurmonumenten heeft haar beleggingsbeleid vastgelegd in een beleggingsstatuut. Het streven van Natuurmonumenten is om het reëel belegd vermogen van de organisatie op lange termijn in stand te houden om zo middels rendement de bijdrage aan het exploitatieresultaat te kunnen garanderen. Natuurmonumenten streeft ernaar de beleggingsportefeuille op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde wijze te beleggen.

Het beleggingsbeleid is mede gebaseerd op een ALM-studie (Asset Liability Management) uitgevoerd in 2021. Het doel van een dergelijke studie is om te bepalen welk beleggingsbeleid het beste aansluit bij de benodigde financiering van de kernactiviteiten op korte en lange termijn.

De bestuurscommissie Financiën & Audit bespreekt jaarlijks in hoeverre de geactualiseerde meerjarenverkenning aanleiding geeft tot bijstelling van dit beleggingsbeleid. Deze commissie evalueert tenminste eens in de drie jaar het beleggingsstatuut en de beleggingsstrategie en kan ten behoeve daarvan een ALM-studie laten uitvoeren. In 2024 is gestart met de uitvoering van een nieuwe ALM studie waarbij het strategische kader wordt geëvalueerd in relatie tot de haalbaarheid van de financiële doelstellingen en de risicohouding die het bestuur heeft vastgesteld.

Natuurmonumenten heeft het beleggingsbeleid mede uit functiescheiding gedeeltelijk uitbesteed aan

gerenommeerde externe partijen. Robeco is al meerdere jaren de beheerder van de aandelenportefeuille, terwijl verschillende delen van de obligatieportefeuille zijn toevertrouwd aan specialistische beheerders zoals Aegon Asset Management, Goldman Sachs Asset Management (voorheen NN Investment Partners (NNIP)), Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO), en Robeco. Bank ten Cate & Cie adviseert Natuurmonumenten over alle aspecten van het vermogensbeheer.

De strategische beleggingsmix bestaat uit:

- 35% wereldwijde aandelen
- 65% vastrentende waarden onderverdeeld in:
 - 10% Europese bedrijfsobligaties
 - 10% Inflation Linked bonds
 - 10% Nederlandse hypotheek
 - 30% Liquide krediet
 - 5% Directe bedrijfsleningen

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een gedeelte van de portefeuille op bankdeposito's te plaatsen.

De vermogensbeheerders letten bij hun selectie op het milieubeleid, governance en de sociale aspecten van de beleggingen.

Duurzaamheid van de beleggingsportefeuille

Op dit moment kwalificeert 100% van de aandelenportefeuille als een SFDR artikel 9 strategie. Dit betekent dat er uitsluitend wordt belegd in ondernemingen die een positieve bijdrage leveren aan concrete en meetbare duurzame doelstellingen. We beleggen alleen in bedrijven die

een positieve bijdrage leveren aan de SDG's en we beleggen niet in fossiele energie. In 2024 is er weer overleg (engagement) gevoerd met bedrijven over hun beleid. Zo worden ondernemingen gestimuleerd een publieke toezegging te doen om hun impact op de biodiversiteit te minimaliseren en ecosystemen te behouden en herstellen tegen 2030. Ook de bedrijfsobligatieportefeuille wordt duurzaam belegd. De portefeuille van directe leningen via FMO heeft tevens bijgedragen aan het duurzaamheidsprofiel van de totale portefeuille. FMO helpt de afnemers van de leningen

via een combinatie van strikte voorwaarden en actief advies om doelstellingen op gebied van milieu, sociale doelen en governance te realiseren. Het mitigeren van klimaatverandering en stimuleren van werkgelegenheid in opkomende landen zijn de belangrijkste impact doelstellingen die FMO nastreeft.

De beleggingsportefeuille

De beleggingsportefeuille van Natuurmonumenten behaalde in 2024 een rendement van +12,5%. Dit is hoger dan het rendement in 2023 van +10,0%. Dat beleggen op lange termijn lonend is, blijkt uit het rendement van de beleggingsportefeuille sinds begin 2007, dat gemiddeld 7,0% per jaar bedraagt.

Ondanks de verschillende crises die in deze periode plaatsvonden, waaronder de wereldwijde financiële crisis van 2007-2009, de Europese schuldencrisis rond 2011, de covid-pandemie en de stagflatie omgeving van 2023, heeft de beleggingsportefeuille een duidelijk hoger rendement behaald dan indien de gelden liquide zouden zijn aangehouden. Hiermee is de koopkracht van het vermogen in stand gebleven en bovendien reële

vermogensgroei behaald waarmee in de toekomst de maatschappelijke doelstelling van Natuurmonumenten kan worden ondersteund.

Het rendement over 2024 van +12,5% was beter dan de +11,0% die de strategische benchmark behaalde. Dit werd met name veroorzaakt door de zwaardere weging van aandelen ten opzichte van de strategische weging gedurende het jaar. Deze zwaardere weging is eind 2024 gedeeltelijk afgebouwd.

In 2024 is besloten om overvloedige liquiditeit uit de liquide kredietportefeuille tijdelijk aan te wenden voor de aankoop van staatsobligaties. Hierbij is gekozen voor een totale investering in kortlopende Duitse staatsobligaties van €7,5 miljoen met een looptijd van 5 maanden. Tevens is in april 2024 €22,0 miljoen geïnvesteerd in kortlopende Duitse staatsobligaties met looptijden van 3 tot 5 maanden. Ten slotte is in 2024 €22,5 miljoen onttrokken aan de beleggingsportefeuille voor benodigde liquiditeit in verband met de getekende overeenkomst met de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG).

De beleggingsportefeuille van Natuurmonumenten behaalde in 2024 een positief beleggingsresultaat van €24,3 miljoen na aftrek van kosten. In 2023 was het positieve beleggingsresultaat €18,0 miljoen na aftrek van kosten.

3.7 Faunabeheer

De gebieden van Natuurmonumenten bieden plaats aan vele diersoorten. Soms leidt de aanwezigheid van bepaalde soorten echter tot een afname van de biodiversiteit en tot overlast, onveiligheid of schade, bij de burens, maar ook in onze eigen terreinen. Ons beleid is erop gericht deze situaties zoveel mogelijk te voorkomen, in eerste instantie door de inzet van niet-dodelijke middelen. Pas als deze maatregelen onvoldoende werken, passen we afschot of andere dodelijke middelen toe. Dat doen we na een zorgvuldige afweging en in samenwerking met andere belanghebbenden. In de gebieden van Natuurmonumenten zijn in 2024 de volgende aantallen dieren gedood in het kader van faunabeheer: 209 wilde zwijnen, 204 reeën, 703 damherten, 136 edelherten, 73 vossen en 4576 ganzen.

3.8 Human Resource Management

De HR-strategie is gericht op persoonlijk leiderschap als basis. De afdeling HR geeft invulling aan het streven naar goed werkgeverschap door de leidinggevendenden van de organisatie. De afdeling zorgt ervoor dat ze in staat zijn om deze rol goed, eenduidig en in overeenstemming met ons HR-beleid te vervullen. We zetten in op een weerbare en wendbare organisatie waarin effectief samenwerken vanzelfsprekend is. We investeren in onze leidinggevendenden via een Management Developmentprogramma. Dit is een maatwerk leerprogramma, waarin alle relevante onderwerpen zoals persoonlijk leiderschap, diversiteit, goed werkgeverschap bij disfunctioneren, verzuimpreventie, opdrachtgeverschap bij projecten en indirect leidinggeven

aan vrijwilligers een plek hebben gekregen. Dit traject zetten we volgend jaar door, met dan meer focus op kwaliteit van gesprekken en specifiek op competentie-management: de systematiek gericht op de voortdurende ontwikkeling van kennis, houding en vaardigheden van medewerkers.

Diversiteit

De ambitie is om als werkorganisatie ook een afspiegeling te zijn van de samenleving, omdat we ervan overtuigd zijn dat diversiteit onze organisatie versterkt. Dit betekent dat we ánders werven, medewerkers bewust laten worden van onbewuste vooroordelen en nieuwe ideeën inzetten om inclusiviteit te vergroten. In de afgelopen twee jaar hebben we de vruchten geplukt van een beweging die we in 2022 hebben ingezet. We hebben ingezet op meer kansen voor jongeren, om te komen tot een meer evenwichtige leeftijdsopbouw in de organisatie.

Ook in 2024 hebben we een focus gehad op deze doelgroep. Van alle nieuwe collega's die in 2024 zijn begonnen, was ruim 40 procent jonger dan 36 jaar. Daarmee is onze doelstelling gerealiseerd. Tevens hebben we een onderzoek gedaan onder de jongeren die de afgelopen jaren zijn ingestroomd en hebben daarbij ingezoomd op inclusiviteit en gelijkwaardigheid. Dit leverde veel positieve reacties op.

Weerbaarheid in een gepolariseerd landschap

Na de extra opgedane bagage over polarisatie in 2023 hebben we in 2024 geïnvesteerd in handelingsperspectief voor iedereen die publiekscontact heeft. Meer dan voorheen hebben medewerkers en vrijwilligers te maken met polarisatie in het bezoekerscentrum, in het veld en

aan de telefoon. We hebben een weerbaarheidstraining georganiseerd voor alle collega's (vrijwillig en betaald) die hiermee te maken krijgen. Deze training is begonnen in 2024 met ruim vierhonderd deelnemers en zal in 2025 doorlopen, zodat alle collega's voor wie dit relevant is, deze training kunnen volgen.

Fysieke en sociale veiligheid

In 2024 zijn alle risico-inventarisaties en -evaluaties (RI&E's) uitgevoerd, wat ons helder zicht heeft gegeven op de risico's en de benodigde acties om de fysieke veiligheid in onze gebieden en gebouwen te waarborgen. De verdiepende RI&E 'biologisch agentia' is afgerond, wat heeft geleid tot de start van het beroepsvaccinatieprogramma ter bescherming van (vrijwillige) collega's tegen infectieziekten.

Verzuim

Het verzuim is afgelopen jaar toegenomen tot 5,6% (zie informatiebeeld 'Medewerkers' op pagina 30). Daarmee zitten we op het landelijk gemiddelde verzuimpercentage. Naast de pech van ziektes of aandoeningen die onze medewerkers treffen en waar we weinig invloed op hebben, zien we dat bevlogen en ambitieuze medewerkers mentale klachten ontwikkelen. Er wordt ingezet op het voorkomen van verzuim middels het delen van kennis en met de workshop 'verzuimpreventie' als onderdeel van het Management Developmentprogramma. We proberen signalen van mentale klachten tijdig te herkennen, zodat ingegrepen kan worden om langdurige uitval te voorkomen.

Groen Colleges en lezingen

Voor het derde jaar zijn er in 2024 vanuit de Natuurmonumenten Academie vijf Groen Colleges georganiseerd. Deze verdiepende kenniswebinars worden aangeboden aan de vrijwillige collega's en ledencommissieleden (en betaalde collega's) om hen te informeren, te inspireren en te verbinden met de vereniging. Deelnemers worden door collega's uit de organisatie en soms door externe experts meegenomen in een inhoudelijk verhaal, de maatschappelijke context en een praktijkvoorbeeld uit een natuurgebied. In 2024 hadden we een divers programma met de volgende onderwerpen: Vogelgriep, Van ridderkasteel tot jachtslot, Politiek en natuur, Natuurlijke toekomst en Van aankoop tot beheer.

In 2024 hebben we ook een begin gemaakt met de verdere ontwikkeling van deze vorm om kennisdeling te bevorderen en de impact te vergroten. We hebben bijvoorbeeld een speciale Groene Masterclass over de Natuurherstelwet georganiseerd die ook werd aangeboden aan collega-organisaties. Daarnaast loopt er nog een proef genaamd 'Boswachter vertelt', waarmee we meer afgebakende thema's willen behandelen. De kennislezingen met live publiek op een Natuurmonumenten-locatie nemen we op om belangstellenden in de gelegenheid te stellen de lezingen terug te kijken.

Bezoldigingsbeleid

Natuurmonumenten valt onder de CAO Bos en Natuur. Op 30 juni 2024 liep de cao af. Daarom zijn we in 2024 onderhandelingen begonnen, wat resulteerde in een nieuwe cao met een looptijd van twee jaar, van 1 juli 2024 t/m 30 juni 2026.

3.9 Integriteitsbeleid

De richtlijnen voor integer handelen zijn in 2023 aangepast. Zo is de klokkenluidersregeling aangepast aan de hand van de laatste wetgeving. Ook heeft de professionalisering van de klachtencommissie plaatsgevonden in 2023. In 2024 is er geen beroep gedaan op deze commissie.

Het team vertrouwenspersonen is in 2024 uitgebreid met één nieuwe externe expert. Zij hebben onderling goed contact over signalen vanuit de organisatie en delen die wanneer nodig met directie en HR om te bepalen waar actie gewenst is.

In 2024 zijn vragen rondom sociale veiligheid verankerd in de Pulse-meting (een korte vragenlijst voor de medewerkers over o.a. de bevlogenheid en betrokkenheid). Ook hebben we onze algemene gedragscode, getiteld 'Zo doen we het bij Natuurmonumenten', dit jaar extra onder de aandacht gebracht bij de medewerkers en vrijwilligers door middel van een quiz en de oproep om hier in teamverband aandacht aan te besteden.

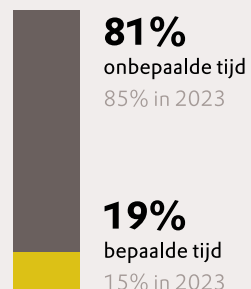
Het aantal klachten in 2024 is lager dan in voorgaande jaren. Geen enkele klacht is hetzelfde door de grote verscheidenheid van de klagers, de klacht/melding, de beklagden ende complexiteit. In 2024 zijn er in totaal twintig meldingen, signalen c.q. vermeende klachten binnengekomen, vallend onder de klachten- en geschillenregelingen die we als Natuurmonumenten hebben rondom ongewenst gedrag. Het grootste deel hiervan is conform regeling naar tevredenheid afgehandeld.

Medewerkers

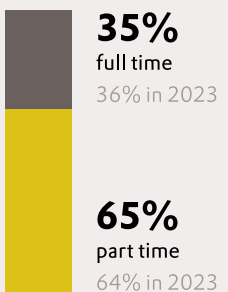
802 medewerkers 5%
762 in 2023

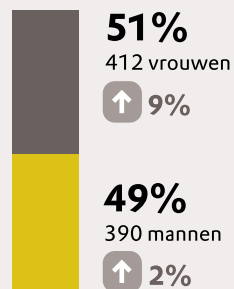
Arbeidscontract

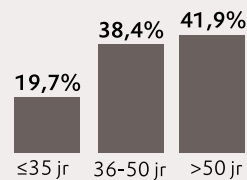
Dienstverband

Gender

Leeftijdscategorie

Gemiddelde leeftijd

46,7 jaar
47,0 in 2023

Ziekteverzuim

5,6%
5,5% in 2023

3.10 Kwaliteitsmanagement

Natuurmonumenten borgt en verbetert de kwaliteit van haar werk door continu te streven naar en te werken aan beleid, procesbeschrijvingen en systemen die aansluiten bij de behoeften van de vereniging. Daarnaast heeft Natuurmonumenten meerdere certificeringen die laten zien dat er wordt voldaan aan bepaalde kwaliteitseisen en -normen.

SNL (Subsidiestelsel Natuur en Landschap): Natuurmonumenten is gecertificeerd natuurbeheerder en voldoet aan de kwaliteitseisen (voor beheer, organisatie en administratie) die als voorwaarden voor de subsidieregeling voor natuur- en landschapsbeheer (SNL) door de provincies zijn vastgesteld. In september 2024 heeft Natuurmonumenten de Externe Audit SNL gehad; die verliep vlot en is met goed gevolg afgerond, waardoor Natuurmonumenten weer voor drie jaar het certificaat krijgt dat nodig is om de SNL-beheersvergoeding aan te vragen.

FSC-certificaat: FSC (Forest Stewardship Council) is een internationale certificering voor verantwoord bosbeheer gericht op zowel de bijzondere natuur- en cultuurwaarden van bossen, verkoop van hout dat vrijkomt bij beheer en veilig werken. In november 2024 heeft Natuurmonumenten de jaarlijkse Externe Audit FSC gehad; de audit is goed verlopen, waardoor Natuurmonumenten het FSC-certificaat behoudt.

CO₂-prestatieladder: de CO₂-prestatieladder is een duurzaamheidsinstrument dat organisaties helpt bij het reduceren van hun CO₂-uitstoot en de kosten die ze daarvoor moeten maken. In november 2024 heeft Natuurmonumenten de externe audit voor de certificering op de CO₂-prestatieladder met goed gevolg doorlopen.

CBF-keurmerk: het CBF (Centraal Bureau Fondsenwerving) toetst of goede doelen aan strenge kwaliteitseisen voldoen. Aan de meer dan zeshonderd Erkende

Goede Doelen kun je gerust geven. Dan weet je zeker dat jouw donatie daadwerkelijk bijdraagt aan een betere wereld. Het CBF levert ook een bijdrage aan een professionele en transparante goededoelensector. In juli 2024 heeft Natuurmonumenten de jaarlijkse check van het CBF gehad; dit was allemaal in orde, waardoor Natuurmonumenten de CBF-Erkenning behoudt.

POM-status: Natuurmonumenten is erkend als Professionele organisatie voor monumentenbehoud (POM). Deze erkenning wordt toegekend aan organisaties die rijksmonumenten in eigendom hebben en als statutaire doelstelling – en in beleidsdocumenten – instandhouding van dit culturele erfgoed voldoende professioneel geborgd hebben op basis van criteria van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap. In april 2024 heeft Natuurmonumenten de tweejaarlijkse Erfgoedmonitor ingevuld; dit was allemaal in orde. Natuurmonumenten behoudt de POM-status.

Loterijen dragen jaarlijks meer dan 600 miljoen bij aan de samenleving.

Nederland heeft een degelijk loterijstelsel en dat resulteert in een meer dan royale afdracht aan honderden goede doelen, culturele organisaties en tienduizenden (sport)-verenigingen en maatschappelijke initiatieven. Loterijgelden komen terecht tot in de haarvaten van de samenleving waar grote idealen én kleinschalige initiatieven werkelijkheid worden. Meer dan 600 miljoen kan jaarlijks ingezet worden

voor het maatschappelijk belang! Dit is een stelsel waar we trots op mogen zijn. Natuurmonumenten maakt zich hard voor het behoud en verdere ontwikkeling van het loterijstelsel, zodanig dat het maatschappelijk belang optimaal geborgd en versterkt wordt. Loterijgeld is immers goud waard voor de samenleving.

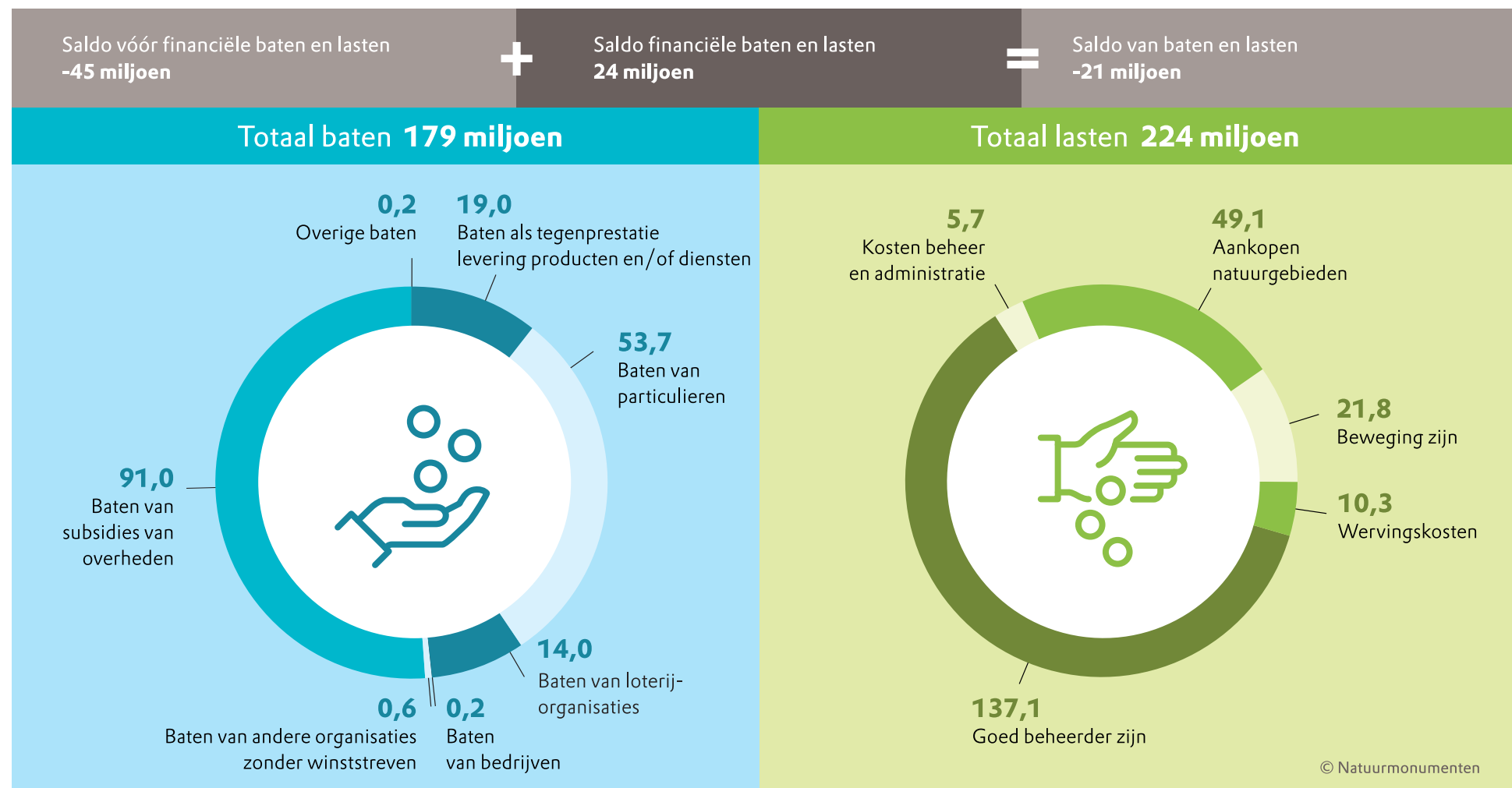
Natuurmonumenten wordt gesteund door de Nationale Postcode Loterij sinds 1990. Dankzij deze steun kunnen wij jaarlijks investeren in behoud en ontwikkeling van het Nederlands landschap – en konden wij een start maken met grote projecten zoals 'Rotterdam de boer op!', Marker Wadden en bijvoorbeeld het 'Otterparadijs'. Wij zijn de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij dankbaar voor hun voortdurende steun.

4 FINANCIËLE TERUG- EN VOORUITBLIK

4.1 Financiële samenvatting van de resultaten in 2024

Met ingang van boekjaar 2024 is Natuurmonumenten verplicht om een geconsolideerde jaarrekening op te stellen. Het saldo van baten en lasten van de geconsolideerde jaarrekening in 2024 is -/- €21,2 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt door hogere lasten in de categorie 'aankopen natuurgebieden' in verband met de getroffen schikking met de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'). Daarnaast zijn er enkele meevallers aan de batenkant door de goede beleggingsresultaten en meer inkomsten uit donaties/nalatenschappen. Onderstaand is een samenvatting van de Staat van Baten en Lasten over het verslagjaar weergegeven.

Schikking met de VGG

In de jaren 1993 tot en met 2011 konden natuur- beschermingsorganisaties Natuurmonumenten en de twaalf Provinciale Landschappen gebruik maken van een subsidie- regeling 'subsidie voor Particulier Natuurbeheer' (PNB) waarmee grond verworven kon worden met het oog op natuurbehoud. Naar aanleiding van een ingediende klacht door particuliere grondbezitters, verenigd in de VGG, werd een onderzoek gestart door de Europese Commissie naar de rechtmatigheid van deze subsidieregeling. Natuur- monumenten en de Provinciale Landschappen, zijnde de Terrein Beherende Organisaties ('TBO's'), hebben na jarenlange onzekerheid over de uitkomst van dit onderzoek een succesvolle schikking getroffen. De totale schikking bedraagt €80 miljoen. Deze bestaat voor €77 miljoen uit een storting in een door de VGG op te richten fonds en een kostenvergoeding van €3 miljoen aan de VGG. Met de middelen in het fonds zal het particuliere natuurbeheer in Nederland een extra impuls krijgen. De totale schikking zal voor 50% door Natuurmonumenten worden voldaan.

De getroffen schikking is in 2024 volledig in de Staat van Baten en Lasten verwerkt (onder de categorie 'aankopen natuurterreinen') voor het deel dat Natuurmonumenten bijdraagt, zijnde €40 miljoen plus de maximale jaarlijkse indexatie van 3,5% tot en met 2031 voor een totaalbedrag van €7,1 miljoen. In totaal telt dit op tot €47,1 miljoen.

De eerste tranche van de schikking ad €22,7 miljoen is in 2024 voldaan en bestaat uit een bijdrage aan het fonds ad €20 miljoen, een kostenvergoeding aan de VGG ad €1,5 miljoen en een indexatie ad €1,2 miljoen. De tweede tranche van de schikking ad €24,3 miljoen bestaat uit een bijdrage aan het fonds van €18,5 miljoen

inclusief indexatie van €5,8 miljoen. Er is gerekend met de afgesproken maximale indexatie van 3,5%. Het totaal van de tweede tranche van €24,3 miljoen is contant gemaakt met een disconteringsvoet van 2,38% voor €20,7 miljoen. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe zal er met de resultaatverdeling 2024 een bestemmingsreserve worden gevormd voor €3,7 miljoen, dit is gelijk aan het verschil tussen de nominale waarde van de tweede tranche ad €24,3 miljoen en de contant gemaakte waarde van de schikking met de VGG ad €20,7 miljoen. Mogelijk wordt in de toekomst een bate gerealiseerd indien bij de jaarlijkse toetsing van de indexering op basis van de CBS-index- cijfers blijkt dat de inflatie lager uitvalt dan de nu maximaal opgenomen 3,5% per jaar.

De totale schikking is na discontering opgenomen voor €43,4 miljoen (eerste tranche €22,7 miljoen en tweede tranche €20,7 miljoen) in de Staat van Baten en Lasten 2024. De tweede tranche is volledig opgenomen op de balans als langlopende schuld. De tweede tranche ad €24,3 miljoen zal uiterlijk 1 januari 2032 worden voldaan.

Financiële huishouding

Ondanks het negatieve resultaat in 2024 is het algemene beeld dat de vereniging over een gezonde financiële huishouding beschikt. De balanspositie is solide. Er is sprake van een gezond eigen vermogen uitgedrukt in fondsen en reserves, die ruim boven de vastgestelde hoogte van de continuïteitsreserve (€124,1 miljoen) blijven. Hierdoor is de continuïteit gewaarborgd. Dit is van belang, omdat Natuurmonumenten over voldoende middelen moet kunnen beschikken om ook op de lange termijn haar activiteiten, zoals natuurbeheer en de zorg voor het cultureel erfgoed, uit te kunnen voeren.

Onze verwachting is dat Natuurmonumenten ook in de (nabije) toekomst voldoende kasstromen blijft genereren om aan haar verplichtingen te kunnen blijven voldoen. Voor een verdere toelichting op de ontwikkelingen van de balans en Staat van Baten en Lasten wordt verwezen naar het financieel verslag in hoofdstuk 5.

4.2 Financiële vooruitblik in de komende 3 jaar

Doelstellingen

In 2023 is de meerjarenstrategie tot 2030 'Nederland Natuurrijker' vastgesteld, waarbij een aantal aanscherpingen zijn geformuleerd ten opzichte van de in 2019 geformuleerde strategie 'Nederland Natuurlijk!'. De begroting wordt jaarlijks herijkt op basis van nieuwe inzichten en realisatie van doelstellingen.

De komende decennia staan voor Natuurmonumenten in het teken van ecologisch en landschappelijk herstel van onze gehele groene ruimte. Het is duidelijk geworden dat het voor een duurzame landbouw, aanpassing aan klimaatverandering en het behoud van een goed leef- milieu absoluut nodig is dat we de natuur niet uitschakelen maar juist inschakelen. Onze natuurrreservaten zijn als schatkamers goud waard, maar de essentie is om in ons gehele landelijk gebied, in de landbouwgebieden en in de watergebieden, natuur de ruimte te geven om onze bondgenoot te zijn. Voor een grotere rijkdom aan plant- en diersoorten, voor afkoeling, ontspanning, productie van goed voedsel en bescherming tegen stijgend (zee)water. Als beweging van mensen met hart voor natuur, landschap en cultureel erfgoed gaat Natuurmonumenten daarin de komende jaren voorop.

4 FINANCIËLE TERUG- EN VOORUITBLIK

Financieel meerjarenplan 2025-2027

(x€1 mln)	Realisatie 2024	MJV 2025	MJV 2026	MJV 2027
Som van de baten	178,7	196,9	179,5	181,9
Som van de lasten	224,0	211,1	196,3	199,4
Saldo voor financiële baten en lasten	-45,3	-14,2	-16,8	-17,5
Rf Saldo financiële baten en lasten	24,1	8,9	8,6	8,3
Saldo van baten en lasten	-21,2	-5,3	-8,2	-9,2

Opstelling begroting

De huidige onzekere tijden vertalen zich door in de begroting voor 2025 en verder. Zo leidt de hoge inflatie tot een structureel hoger lastenniveau, bijvoorbeeld op salariskosten, uitbesteed werk, energiekosten en kantoorkosten. Naast deze begrote tegenvallers zijn ook de risico's in de begroting hoog: we zullen rekening moeten houden met de onzekerheden die we om ons heen zien en die een invloed kunnen hebben op deze begroting. Er is gekozen om een conservatieve en realistische begroting op te stellen.

De jaren 2026 en 2027 zijn opgenomen in de Meerjarenverkenning die in het najaar van 2024 door het bestuur is vastgesteld.

Het negatieve resultaat wordt veroorzaakt doordat de groeiontwikkeling van de batenkant onvoldoende de stijging aan de lasten o.a. als gevolg van inflatie compenseert. In de begroting 2025 en verder wordt uitgegaan van een gemiddeld meerjarig rendement op beleggingen, dat lager ligt dan het goede rendement in 2024. Het begrote

tekort in 2025 wordt gedekt door geplande onttrekkingen uit bestemmingsreserves en -fondsen. De begroting voor 2025 is een sluitende begroting, wanneer we de beleggingsportefeuille en toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemde reserves en fondsen buiten beschouwing laten. Voor 2026 en 2027 sluit de begroting nog niet.

Toelichting baten

De baten zijn in 2025 hoger dan in 2026 en 2027, dit is grotendeels toe te schrijven aan minder (project)subsidies van overheden in 2026 en 2027. Daarnaast verwachten we wel een stijging van hogere baten van particulieren de komende jaren. De verhouding tussen de wervingskosten en de som van geworven baten is in 2024 gebudgetteerd op 6,0% en was in werkelijkheid 6,4%.

Toelichting lasten

De hoge inflatie leidt voor Natuurmonumenten tot een structureel hoger lastenniveau. In de Meerjarenverkenning wordt de CPI-index verwerkt voor de begrote lastenstijgingen.

Dat de lasten in 2026 en 2027 afnemen, komt door de terugloop van ons projectenportfolio en uitbesteed werk. Dit heeft te maken met de afloop van projecten en mogelijke daling in de omvang en continuering van landelijke subsidieregelingen en is daarom voorzichtig begroot.

De aankopen natuurgebieden zijn gebudgetteerd op €6,1 miljoen, maar bedragen in 2024 in werkelijkheid (exclusief de schikking met de VGG) €5,7 miljoen. Ten opzichte van het budget is aldus 93,8% gerealiseerd. De wervingskosten bedragen in 2024 €10,3 miljoen, ten opzichte van gebudgetteerde wervingskosten van €9,9 miljoen. Ten opzichte van het budget is aldus 3,7% meer gerealiseerd. De kosten van beheer en administratie zijn gebudgetteerd op €4,9 miljoen tegenover gerealiseerde kosten van €5,7 miljoen. Ten opzichte van de begroting is er 16,8% meer gerealiseerd.

Toelichting saldo van baten lasten

De negatieve saldi van baten en lasten worden onttrokken aan de fondsen en reserves.

Opmaken bestuursverslag 2024

Voor informatie over de financiële resultaten verwijzen wij u naar het financieel verslag.

Het bestuursverslag is opgemaakt op 16 april 2025.

FINANCIËEL VERSLAG

JAARVERSLAG

Natuurmonumenten

2024

5 JAARREKENING 38

Geconsolideerde jaarrekening over de periode 1 januari t/m 31 december 2024	38
5.1 Balans per 31 december 2024 na bestemming van het saldo van baten en lasten	38
5.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2024	40
5.3 Kasstroomoverzicht 2024	42
5.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	43
5.5 Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2024	47
5.6 Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over het boekjaar 2024	69
5.7 Overige toelichtingen	81
Gebeurtenissen na balansdatum	83

6 JAARREKENING 84

Enkelvoudige jaarrekening over de periode 1 januari t/m 31 december 2024	84
6.1 Balans per 31 december 2024 na bestemming van het saldo van baten en lasten	84
6.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2024	86
6.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	88
6.4 Toelichting op de enkelvoudige balans per 31 december 2024	89
6.5 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten over het boekjaar 2024	94

OVERIGE GEGEVENS 101

Opmaken jaarrekening 2024	101
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	102

Geconsolideerde jaarrekening over de periode 1 januari t/m 31 december 2024

5.1 Balans per 31 december 2024 na bestemming van het saldo van baten en lasten

Activa (x€1.000)		31-12-2024	31-12-2023
B0	Immateriële vaste activa*	61	196
B1	Materiële vaste activa		
B1a	Natuurgebieden en opstallen	-	-
B1b	Ruilgronden	9.052	7.048
B1c	Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines*	22.744	22.596
B1d	Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar	4.483	5.092
B1e	Gronden voor natuurbegraven	-	-
B1f	Activa in ontwikkeling*	7.299	4.648
		43.578	39.384
B2	Financiële vaste activa	382	488
B3	Vorraden	210	163
B4	Vorderingen en overlopende activa	82.691	60.410
B5	Effecten en overige beleggingen	190.330	204.122
B6	Liquide middelen	31.870	20.930
	Totaal activa	349.121	325.694
B7	Ministerie van EZK inzake leningen aankoopsubsidies		
	Restant hoofdsom	152.508	163.445
	Saldo lopende lening	1.259	1.252

* aangepast voor vergelijkingsdoeleinden

Passiva (x€1.000)		31-12-2024	31-12-2023
B8	Reserves en fondsen		
	Bestemmingsreserves		
B8a	Reserve als bron van inkomsten	154.104	185.913
B8b	Bestemmingsreserve aankopen natuurterreinen	23.612	24.555
B8b	Bestemmingsreserve nalatenschappen	11	11
B8b	Bestemmingsreserve ENCI-groeve	270	430
B8b	Bestemmingsreserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud	959	2.438
B8b	Bestemmingsreserve Natuurlijk Nederland	1.651	1.708
B8b	Bestemmingsreserve verzekering opstal	3.140	2.141
B8b	Bestemmingsreserve Merkstrategie	421	1.050
B8b	Bestemmingsreserve Marker Wadden	1.000	-
B8b	Bestemmingsreserve VGG schikking	3.693	-
		188.860	218.247
	Fondsen		
B8c	Bestemmingsfondsen	22.057	13.863
		22.057	13.863
		210.917	232.111
B9	Voorzieningen		
B9a	Voorzieningen	251	264
		251	264
B10	Schulden		
B10a	Langlopende schulden	20.860	490
B10b	Kortlopende schulden en overlopende passiva	117.093	92.830
		137.953	93.320
	Totaal passiva	349.121	325.694
B11	Ministerie van EZK inzake leningen aankoopsubsidies		
	Restant hoofdsom	152.508	163.445
	Saldo lopende lening	1.259	1.252

5.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2024

Baten (x€1.000)		Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Ra1	Baten van particulieren	53.679	48.831	49.985
Ra2	Baten van bedrijven	171	40	125
Ra3	Baten van loterijorganisaties	14.047	13.500	13.877
Ra4	Baten van subsidies van overheden	90.990	103.435	77.827
Ra5	Baten van andere organisaties zonder winststreven	573	645	921
Som van de geworven baten		159.460	166.451	142.736
Rb1	Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	18.999	21.156	21.809
Rb2	Overige baten	227	1.300	69
Som van de baten		178.686	188.907	164.614
Lasten (x€1.000)				
Rc	Besteed aan de doelstellingen			
Rc1	Aankopen natuurgebieden	49.083	6.100	10.357
Rc2	Goed beheerder zijn	137.149	155.595	123.801
Rc3	Beweging zijn	21.786	24.440	21.741
		208.018	186.135	155.899
Rd	Wervingskosten			
Rd	Kosten werving	10.271	9.909	9.890
Re	Beheer en administratie			
Re	Kosten beheer en administratie	5.668	4.851	5.681
Som van de lasten		223.956	200.896	171.470
Saldo voor financiële baten en lasten		-45.270	-11.989	-6.856
Rf	Saldo financiële baten en lasten	24.343	6.369	18.005
Resultaat voor belastingen		-20.927	-5.620	11.149
Rh	Belastingen	-267	-	-12
Rg	Resultaat deelnemingen	-1	-	-2
Saldo van baten en lasten		-21.193	-5.620	11.137

Bestemming resultaat 2024

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Toegevoegd/onttrokken aan			
Reserve als bron van inkomsten	-31.809	-7.397	13.873
Bestemmingsreserve invoeren meerjarenplan	-	-160	-
Bestemmingsreserve aankopen natuurterreinen	-943	-2.500	-3.453
Bestemmingsreserve nalatenschappen	-	-	-249
Bestemmingsreserve ENCI-groeve	-160	-238	-213
Bestemmingsreserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud	-1.480	-581	663
Bestemmingsreserve Natuurlijk Nederland	-58	-	-
Bestemmingsreserve verzekering opstal	999	435	1.055
Bestemmingsreserve Merkstrategie	-629	-	1.050
Bestemmingsreserve Marker Wadden	1.000	-	-
Bestemmingsreserve VGG schikking	3.693	-	-
Bestemmingsfondsen	8.193	4.821	-1.589
Totaal saldo	-21.193	-5.620	11.137

Na resultaatverdeling van -/- €21,2 miljoen en na het saldo van toevoegingen en onttrekkingen aan bestemmingsreserves en -fondsen resteert een mutatie van de vrije reserve van -/- €31,8 miljoen. Dit saldo is onttrokken aan de Reserve als bron van inkomsten.

5.3 Kasstroomoverzicht 2024

Overzicht van in- en uitgaande kasstromen

(x€1.000)	2024	2023
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Resultaat	-21.193	11.137
<i>Aanpassingen voor:</i>		
Koersresultaat	-24.343	-18.005
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	4.067	3.734
Mutaties lang vreemd vermogen zonder kasstroom	20.634	
Veranderingen in werkkapitaal		
Mutaties voorraden	-47	-163
Mutaties vorderingen	-22.282	-6.981
Mutaties vorderingen groepsmaatschappijen	106	355
Mutaties kort vreemd vermogen	24.250	23.804
	2.027	17.015
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-18.807	13.881
Betaalde/ ontvangen interest	790	531
Ontvangen dividend	1.965	2.018
Betaalde kosten effecten	-512	-493
	2.243	2.056
Kasstroom uit operationele activiteiten	-16.565	15.936
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
Investeringsgerelateerd aan ruilgronden	-2.004	-647
Investerings (im)materiële vaste activa	-6.574	-4.358
Desinvesteringen (im)materiële vaste activa	453	417
Investerings in aan- en verkoop effecten	35.894	-34.283
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	27.768	-38.871
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
Aflossing lang vreemd vermogen	-264	-966
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-264	-966
Netto kasstroom 2024	10.939	-23.901
Liquide middelen	20.930	44.831
Stand liquide middelen per 1 januari	20.930	44.831
Liquide middelen	31.870	20.930
Stand liquide middelen per 31 december	31.870	20.930
Kasstroom	10.939	-23.901

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

5.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (hierna ook: Natuurmonumenten) met KvK-nummer 40516730 te Amersfoort heeft ten doel het behoud en beheer van in natuurwetenschappelijk en landschappelijk opzicht belangrijke terreinen in Nederland met het zich daarop bevindende cultureel erfgoed.

Dit geschiedt zowel ter wille van de natuur zelf als ten behoeve van het geestelijke en lichamelijke welzijn van de mens. Haar streven is mede gericht op:

- het bevorderen van het behoud en het herstel van natuur en landschap;
- het bevorderen van de zuiverheid van water, bodem en lucht alsmede het beschermen van de stilte;
- het bevorderen van het besef dat de mens hiervoor verantwoordelijkheid draagt.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven zijn door de Raad voor de jaarverslaggeving, specifiek de bepalingen van Richtlijn 650 voor Fondsenwervende organisaties.

De cijfers over 2023 zijn geherrubriceerd teneinde de vergelijkbaarheid met 2024 mogelijk te maken. Het betreft de volgende herrubriceringen:

- Immateriële Vaste Activa
- Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines
- Activa in ontwikkeling

Geconsolideerde jaarrekening

De Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland staat aan het hoofd van een groep met 100% deelneming Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V.

Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V. te Amersfoort is enig aandeelhouder van Nevenactiviteiten Natuurmonumenten B.V. en Natuurmonumenten Natuurbegraven B.V. en houdt een minderheidsbelang in Buitenleven Vakanties B.V. te Deventer van 25%.

De vereniging heeft daarnaast een 100% deelneming in Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen en een minderheidsdeelneming van 33% in Consortium Grensmaas B.V. te Heel.

Vanaf 2024 stelt Natuurmonumenten een geconsolideerde jaarrekening samen, waarbij de vergelijkende cijfers over 2023 eveneens geconsolideerd zijn opgenomen.

Vanwege verwaarloosbare betekenis zijn Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen en Consortium Grensmaas B.V. te Heel niet meegeconsolideerd. Buitenleven Vakanties B.V. is evenmin meegeconsolideerd wegens het ontbreken van overheersende zeggenschap. Deze drie deelnemingen zijn op de balans onder Financiële Vaste Activa gepresenteerd en in de Staat van Baten en Lasten onder resultaat deelneming opgenomen.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

De vereniging beschikt over een gezonde financiële huishouding en heeft een solide balanspositie. Er is sprake

van een gezond eigen vermogen uitgedrukt in fondsen en reserves, die ruim boven de vastgestelde hoogte van de continuïteitsreserve (€ 124,1 miljoen) blijven (2023: € 125,8 miljoen). Dit is van belang omdat Natuurmonumenten over voldoende middelen moet kunnen beschikken om ook op de lange termijn haar activiteiten, zoals natuurbeheer en de zorg voor het cultureel erfgoed, uit te kunnen voeren. Onze verwachting is dat Natuurmonumenten ook in de (nabije) toekomst voldoende kasstromen blijft genereren om aan haar verplichtingen te kunnen blijven voldoen.

Waarderingsgrondslagen voor de balans

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Financiële instrumenten omvatten handelsvorderingen en overige vorderingen, geldmiddelen, handelsschulden en overige te betalen posten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, zo nodig verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen.

De organisatie heeft geen in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

B0 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de bestede kosten, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en – indien van toepassing – met bijzondere waardeverminderingen. De immateriële vaste activa worden in verschillende termijnen, variërend van drie t/m tien jaar afgeschreven.

B1a Natuurgebieden en opstallen

Gezien het bijzondere karakter van de activa natuurgebieden en daarop gelegen opstallen, worden verwervingen in het jaar van verwerving geheel afgeschreven naar nihil. Er is geen intentie om deze gebieden en opstallen in de toekomst af te stoten. Bovendien hebben de gebieden en opstallen in hun totaliteit geen of zelfs een negatieve opbrengstwaarde. Ook natuurgebieden en eventuele bijbehorende opstallen verkregen uit erfstellingen en legaten worden op nihil gewaardeerd.

B1b Ruilgronden

Deze worden gewaardeerd tegen de verkrijgingswaarde, onder aftrek van ontvangen subsidies en een voorziening voor waardedaling.

B1c Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines

Deze worden gewaardeerd op aanschafwaarde minus lineaire afschrijving naar tijdsgelang en indien van toepassing met bijzondere waardevermindering. Verkregen subsidies worden direct in mindering gebracht op de aanschafwaarde van de investeringen. De bedrijfsgebouwen worden tussen tien en dertig jaar afgeschreven en inventarissen en machines worden in verschillende termijnen, variërend van drie t/m tien jaar afgeschreven.

B1d Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar

Deze worden gewaardeerd tegen de verkrijgingswaarde, onder aftrek van ontvangen subsidies, minus lineaire afschrijving in twintig jaar voor opstallen. Op gronden wordt niet afgeschreven.

B1e Gronden voor natuurbegraven

De gronden voor natuurbegraven zijn specifiek aangekocht ten behoeve van natuurbegraafplaatsen en worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Vanwege de langlopende verplichting van beheer en onderhoud kennen de gronden voor natuurbegraven een identieke verwerking als de verwervingen van natuurgebieden en zijn derhalve direct afgewaardeerd. Na de laatste uitvaart wijzigt het gebruik van de gronden en zullen de gronden worden gepresenteerd onder B1a Natuurgebieden en opstallen.

B1f Activa in ontwikkeling

De activa in ontwikkeling betreft activa waarvan de ingebruikname nog niet heeft plaatsgevonden. Deze worden niet afgeschreven.

B2 Financiële vaste activa

De deelnemingen waarin Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland een meerderheidsbelang heeft, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (nettovermogenswaarde). De minderheidsdeelnemingen worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode dan wel nominale waarde. De leningen zijn gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

B3 Voorraden

De voorraden betreffen biomassa, hout en (winkel)voorraden bij bezoekerscentra. De voorraden bij bezoekerscentra worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, zijnde de inkoopprijs en bijkomende kosten of lagere opbrengstwaarde. Voorraden biomassa en hout worden gewaardeerd tegen de gemiddelde verkoopprijs.

B4 Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde, inclusief transactiekosten, van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Hierbij wordt, indien dit noodzakelijk is, een voorziening in mindering gebracht.

B5 Effecten en overige beleggingen

De aandelen en vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeverschillen worden verantwoord in de staat van baten en lasten. De overige tegoeden bij banken bevatten liquide middelen die binnen het mandaat van de vermogensbeheerders kunnen worden aangehouden. Deze worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De liquide middelen van de beleggingsportefeuille worden verantwoord onder categorie B6 liquide middelen.

B6 Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden.

**B7 Ministerie van EZK inzake leningen
aankoopsubsidies**

Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen ontvangen van de provincies jaarlijks subsidie voor het verwerven van natuurgebieden. Natuurmonumenten heeft van 2004 t/m 2010 leningen bij het Nationaal Groenfonds afgesloten ter financiering van deze subsidies. Dit op basis van een overeenkomst tussen Natuurmonumenten, de provincies, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de Provinciale Landschappen. Met het toewijzen van subsidies aan Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen bepalen de provincies de bestemming van deze geleende gelden. EZK voldoet voor Natuurmonumenten alle rente- en aflossingsverplichtingen op de leningen. Ook is vastgelegd dat de het ministerie van EZK Natuurmonumenten vrijwaart van alle claims van derden, dat Natuurmonumenten geen risico's loopt en geen vergoedingen ontvangt zodat geen sprake is van opname op de balans van Natuurmonumenten als actief of schuld. Gezien de bovenstaande bepalingen worden de leningen en de daartegenover staande vordering op EZK voor rente en aflossing wel afzonderlijk onderaan op de balans vermeld (aan de debetzijde en aan de creditzijde), maar niet in de balanstelling opgenomen. Sinds 2010 zijn er geen nieuwe leningen aangegaan vanwege de beëindiging van deze subsidieregeling.

B8 Reserves en fondsen

In de balans is een onderscheid gemaakt tussen de reserves en de fondsen. De Reserve als bron van inkomsten is een reserve die ter vrije beschikking staat van Natuurmonumenten. Indien een specifieke

bestedingsmogelijkheid door Natuurmonumenten is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel aangeduid als bestemmingsreserve. Voor de fondsen geldt dat de beperkte bestedingsmogelijkheid is aangebracht door derden.

B9 Voorzieningen

De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. De voorziening wordt als langlopend gepresenteerd overeenkomstig de aard van de voorziening en verwachte uitputting in de toekomst.

Bij het vaststellen van de voorziening jubileumuitkeringen wordt rekening gehouden met de volgende elementen:

- de personeelsleden waarop de regeling van toepassing is;
- de geschatte kans dat personeel in aanmerking komt voor de uitkering;
- de leeftijden, de salarissen en de levenskansen van de in de berekening betrokken personeelsleden;
- de hoogte van de uitkeringen;
- een rentevoet van 3% voor de berekening van de contante waarde.

B10a Langlopende schulden

Langlopende schulden zijn de schulden die een looptijd hebben van langer dan één jaar. Deze schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde en na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

B10b Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar. Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

**B11 Ministerie van EZK inzake leningen
aankoopsubsidies**

Zie hiervoor de toelichting onder B7.

Grondslagen voor de staat van baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Ra1 Baten van particulieren

Baten van particulieren worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd. De baten uit nalatenschappen worden verwerkt op het moment dat de akte van verdeling dan wel de rekening en verantwoording is ontvangen. Uitbetalingen in de vorm van een voorschot worden verwerkt in het jaar waarin ze worden ontvangen. Nalatenschappen die belast zijn met vruchtgebruik, worden alleen verantwoord als de vruchtgebruiker op deze niet mag interen, vervreemden of beleggen.

Ra2 Baten van bedrijven

Baten van bedrijven worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd.

Ra3 Baten van loterijorganisaties

Baten van loterijorganisaties worden verwerkt in het jaar waarin de bijdrage is ontvangen en definitief is toegezegd of waarin zekerheid is verkregen over de besteding van de ontvangen projectgelden.

Ra4 Baten van subsidies van overheden

Subsidiebatens voor verwervingen en projecten en de daarmee samenhangende lasten worden verantwoord naar rato van de voortgang. De voortgang van het project of de verwerving wordt bepaald aan de hand van de hiervoor gemaakte kosten.

De ontvangen overheidssubsidies voor de exploitatie en beheer natuurterreinen worden nagenoeg in alle gevallen vastgesteld voor periodes van zes jaar. Deze subsidies worden elk kalenderjaar voor 1/6e in de staat van baten en lasten verwerkt waarbij rekening wordt gehouden met indexatie.

Ra5 Baten van andere organisaties zonder winststreven

Baten van andere organisaties zonder winststreven worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd.

Rb1 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd.

De volgende activiteiten worden gepresenteerd in categorie Rb1:

- Baten uit hoofde van huur en (erf)pacht
- Baten uit verkopen hout
- Baten uit overige terreinopbrengsten
- Baten uit verleende diensten voor derden
- Baten uit overige producten terreinbeheer (o.a. verkopen zand en klei, verkoop van diverse pontkaartjes en bijdragen van diverse bedrijven aan projecten)
- Baten uit hoofde van verhuur vakantiewoningen en verkoop van producten

Rb2 Overige baten

De overige baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten worden verantwoord in het jaar waarin deze zijn gerealiseerd.

Rc Besteed aan de doelstellingen

Natuurmonumenten heeft als doel het veiligstellen van de natuur in Nederland in al haar verschijningsvormen.

Dit doen we door:

- aankopen van natuurgebieden;
- goed beheerder zijn;
- beweging zijn.

Rd Wervingskosten

Deze post bestaat grotendeels uit Kosten eigen fondsenwerving. Deze post is opgebouwd uit kosten voor ledenwerving en fondsenwervende acties.

Pensioenlasten

De in de verslagperiode verwerkte pensioenlast is gelijk aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies (toegezegde bijdrageregeling).

Natuurmonumenten is aangesloten bij het bedrijfstakpensioenfonds BPL-Pensioen. Het BPL-pensioen kent twee regelingen: de basisregeling en de excedent (middelloon)regeling. De basisregeling voorziet in pensioenopbouw over het salaris tot maximaal €71.628 bruto per jaar. Met de excedentregeling bouwen medewerkers die meer verdienen dan €71.628 bruto per jaar ook pensioen op over het salaris boven deze grens (tot maximaal €137.800 bruto). Het premiepercentage voor de basisregeling is 7,31% voor werknemers en 19,09% voor werkgever. Het premiepercentage voor de excedentregeling is 11,67% voor werknemers en 23,33% voor werkgever.

De dekkingsgraad is 117,6% (december 2024).

Rg Resultaat deelnemingen

Het resultaat deelnemingen betreft het resultaat van de 100% deelneming Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen en de minderheidsdeelnemingen Consortium Grensmaas B.V. te Heel (33%) en Buitenleven Vakanties B.V. te Deventer (25%).

5.5 Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2024

B0 Immateriële vaste activa

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	196	1.065
Bij: investeringen	-	-
Af: afschrijvingen	-136	-868
Boekwaarde per 31-12	61	196
Aanschaffingswaarde	8.184	8.184
Af: afschrijvingen	-8.123	-7.988
Boekwaarde per 31-12	61	196

De immateriële vaste activa bestaan uit software. In 2024 zijn er geen investeringen in software gedaan.

B1a Natuurgebieden en opstallen

Zoals in de grondslagen is vermeld, worden de natuurgebieden en bijbehorende opstallen, gezien het bijzondere karakter overeenkomstig de bepalingen in RJ 650.201, op nihil gewaardeerd.

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	-	-
Verwervingskosten natuurterreinen en opstallen	5.723	10.357
Herrubricering Natuurgebieden uit niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	-	400
Af: subsidies voor verwervingen	-2.985	-5.403
niet gesubsidieerd deel ten laste van boekjaar	-2.738	-5.354
Boekwaarde per 31-12	-	-

De verwervingskosten van natuurgebieden en opstallen bedroegen €5,7 miljoen. Hiervan is €3,0 miljoen gefinancierd vanuit subsidies verwervingen, het resterende bedrag van €2,7 miljoen is gefinancierd door specifieke ontvangen giften en donaties, doorbelastingen aan derden en diverse bestemmingsfondsen- en reserves.

B1b Ruilgronden

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	7.048	6.401
Bij: aanschaf uit te ruilen gronden	2.004	796
Af: verkocht/geruild	-	-149
Boekwaarde per 31-12	9.052	7.048

Natuurmonumenten heeft gronden in bezit die kunnen worden geruild met te verwerven natuurgebieden binnen het Natuur Netwerk Nederland. De verwerving van die natuurgebieden kan daardoor worden bespoedigd. Met het oog hierop zijn gronden aangekocht. Deze ruilgronden liggen veelal buiten het Natuur Netwerk. Het tempo van uitruilen is afhankelijk van de grondmarkt en van landinrichtingsprocessen.

B1c Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	22.596	23.460
Bij: investeringen	2.988	2.242
Af: afschrijvingen	-2.809	-2.865
desinvesteringen	-254	-417
afschrijvingen uit desinvesteringen	224	178
Boekwaarde per 31-12	22.744	22.596
Aanschaffingswaarde	56.698	61.066
Af: afschrijvingen	-33.954	-38.470
Boekwaarde per 31-12	22.744	22.596

De investeringen bedroegen €3,0 miljoen. In 2024 investeerde Natuurmonumenten, na aftrek van de betreffende subsidies, voor €2,3 miljoen in bedrijfsgebouwen en verbouwingen. Daarnaast is geïnvesteerd in machines en installaties voor €0,6 miljoen en in inventarissen en ICT-systemen voor €0,1 miljoen. De desinvesteringen betreffen voornamelijk buiten gebruikstellingen van machines en vaartuigen. De totale boekwaarde van de bedrijfsgebouwen, inventaris en machines is te splitsen in €19,2 miljoen bedrijfsgebouwen en verbouwingen, €2,9 miljoen machines en installaties en €0,6 miljoen inventarissen en ICT-systemen.

De posten inventaris, bedrijfsgebouwen en verbouwingen bestaan deels uit activa ten behoeve van de doelstellingen (bijvoorbeeld bezoekerscentra) en deels ten behoeve van de bedrijfsvoering (bijvoorbeeld beheerkantoren).

De ICT-systemen zijn voor de bedrijfsvoering en de machines en installaties worden aangewend voor de doelstellingen.

B1d Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	5.092	5.530
Bij: aankopen	-	430
Afschrijving verkochte percelen	7	55
Herrubricering Natuurgronden	-	-400
Af: afschrijvingen	-187	-198
verkocht/geruild	-430	-325
Boekwaarde per 31-12	4.483	5.092
Aanschaffingswaarde	5.105	5.535
Af: afschrijvingen	-622	-443
Boekwaarde per 31-12	4.483	5.092

Onder deze post zijn gebouwen opgenomen die zijn aangekocht met de intentie om deze op korte termijn weer te verkopen.

B1e Gronden voor natuurbegraven

De gronden voor natuurbegraven zijn specifiek aangekocht ten behoeve van natuurbegraafplaatsen en worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Vanwege de langlopende verplichting van beheer en onderhoud kennen de gronden voor natuurbegraven een identieke verwerking als de verwervingen van natuurgebieden en zijn derhalve direct afgewaardeerd. In 2024 zijn geen gronden voor natuurbegraven aangekocht.

B1f Activa in ontwikkeling

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	4.648	2.532
Bij: investeringen	5.975	3.363
Af: activa in gebruik genomen	-2.388	-1.246
desinvesteringen	-936	-1
Boekwaarde per 31-12	7.299	4.648

De activa in ontwikkeling bestaan uit activa die nog niet in gebruik zijn genomen. In 2024 is €6,0 miljoen geïnvesteerd in de activa in ontwikkeling. Hiervan is €2,4 miljoen in gebruik genomen en €1,0 miljoen gedesinvesteerd. Van de totale activa die in gebruik is genomen is €1,9 miljoen gerelateerd aan activering van Jachtslot Mookerheide. Van de totale desinvesteringen heeft €0,8 miljoen betrekking op Jachtslot Mookerheide.

B2 Financiële vaste activa

De post Deelnemingen in groepsmaatschappijen betreft de 100% deelneming in Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen. Kasteel Eerde Exploitatie B.V. houdt zich hoofdzakelijk bezig met het bevorderen van een cultureel-historisch verantwoorde exploitatie van het kasteel. Het eigen vermogen van deze deelneming is per 31 december 2024 €87.063 en het resultaat over 2024 bedroeg -/- €182. Daarnaast wordt een minderheidsbelang gehouden in Buitenleven Vakanties B.V. te Deventer van 25%. De activiteiten van Buitenleven Vakanties B.V. bestaan voornamelijk uit de verhuur en huur van karakteristieke vakantiewoningen, recreatieverblijven en kampeerterreinen op bijzondere locaties met nadruk op natuurbeleving en cultuurhistorie. Sinds 1 januari 2018 voert Buitenleven Vakanties B.V. naast de verhuur ook het beheer voor de vakantiewoningen (voor een deel) van haar aandeelhouders.

De post Overige deelnemingen bestaat uit de 33% deelneming in Consortium Grensmaas B.V. te Heel en is gericht op het de uitvoering van het Grensmaasproject, bestaande uit onder andere natuurontwikkeling en hoogwaterbescherming en hieraan gerelateerde activiteiten. Het eigen vermogen van deze deelneming betreft ultimo 31 december 2023 €354.058 en het resultaat over 2023 bedroeg -/- €695.

Het verloop van de financiële activa is als volgt:

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	87	87
Overige deelnemingen	116	117
Subsidies verwervingen	95	188
Leningen	83	95
Boekwaarde per 31-12	382	488

Het verloop van de deelnemingen in groepsmaatschappijen is als volgt:

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Stand per 01-01	87	87
Mutatie deelnemingswaarde	-	-
Resultaat deelneming	-	-
Boekwaarde per 31-12	87	87

Het verloop van de leningen is als volgt:

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Stand per 01-01	95	78
Verstrekke leningen	-	17
Af: aflossingen	-6	-5
Kortlopende deel	-6	5
Boekwaarde per 31-12	83	95

B3 Voorraden

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Voorraden bezoekerscentra	181	163
Voorraden hout en biomassa	29	-
Boekwaarde per 31-12	210	163

B4 Vorderingen en overlopende activa

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Subsidies exploitatie	24.047	26.454
Subsidies verwervingen	5.322	1.572
Subsidies projecten	37.015	26.835
Voorziening subsidies beheer SNL	-462	-505
Voorziening te ontvangen aankoopsubsidies	-274	-274
Debiteuren	2.325	2.995
Voorziening dubieuze debiteuren	-302	-166
Nalatenschappen	826	670
Voorziening te ontvangen erfstellingen en legaten	-19	-19
Overige vorderingen	10.780	204
Vorderingen belastingen	212	227
Overlopende activa	2.615	1.795
Dividenden	606	584
Obligatierente	-	38
Boekwaarde per 31-12	82.691	60.410

De vordering Subsidies exploitatie betreft de subsidie voor 2024 die op basis van de meerjarige beschikkingen over 2024 achteraf zullen worden ontvangen. De in het verleden opgebouwde voorziening is toereikend om onzekerheden rondom de definitieve vaststelling van de subsidiebeschikking te dekken. De voorziening per einde 2024 is gebaseerd op gemiddeld daadwerkelijke terugbetalingsverplichtingen in de afgelopen jaren. De vorderingen Subsidies verwervingen en Subsidies projecten bevatten de betreffende subsidies minus de ontvangen voorschotten daarop.

Onder overige vorderingen is een bedrag van €10,5 miljoen opgenomen voor nog te ontvangen beleggingsgelden. Deze beleggingen waren eind december 2024 verkocht, maar waren op 31 december 2024 nog niet bijgeschreven op onze bankrekening en zijn daarom gepresenteerd onder overige vorderingen (betalingen onderweg).

B5 Effecten en overige beleggingen

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Aandelen:		
- Ter beurse genoteerd	81.172	73.446
- Niet ter beurse genoteerd	96	77
	81.267	73.523
Bedrijfsobligaties	25.016	23.862
Staatsobligaties	19.476	44.134
Liquide krediet	45.297	42.704
Directe bedrijfsleningen	1.934	3.330
Hypotheekfondsen	16.985	16.358
	189.977	203.911
Overige tegoeden bij banken	353	211
Totaal overige beleggingen	353	211
Totaal beleggingen	190.330	204.122

De balanspositie van de beleggingsportefeuille is per 31 december 2024 €13,8 miljoen lager dan per ultimo 2023. Deze afname wordt met name verklaard door de verkoop van de Emerging Markets aandelen van €10,5 miljoen, waardoor 100% van de aandelenportefeuille momenteel kwalificeert als een SDFR artikel 9 strategie. Voorts is sprake van een positief koersresultaat op aandelen van €17,1 miljoen en is sprake geweest van vrijval van staatsobligaties van €25,3 miljoen. De vrijgevallen middelen zijn aangewend voor de betaling van de eerste tranche van de schikking met de VGG. Deze onttrekking is verantwoord onder B6 liquide middelen.

Verloopoverzicht 2024 per categorie:

(x€1.000)	Aandelen	Bedrijfs obligaties	Staats obligaties	Liquide krediet	Directe bedrijfs- leningen	Hypotheken	Totaal effecten	Bank- tegoeden	Totaal beleggingen
Stand 01-01	73.523	23.862	44.134	42.704	3.330	16.358	203.911	211	204.122
Bij: Aankopen	65.398	-	29.142	-	-	-	94.541	-	94.541
Af: Verkopen	-74.709	-	-54.417	-	-1.450	-	-130.576	-	-130.576
Bij/af: Koersresultaten	17.055	1.154	617	2.594	54	627	22.101	142	22.242
Stand 31-12	81.267	25.016	19.476	45.297	1.934	16.985	189.977	353	190.330
Stand 31-12 in %	42,7%	13,1%	10,2%	23,8%	1,0%	8,9%	99,8%	0,2%	100,0%
(stand 01-01 in %)	36,0%	11,7%	21,6%	20,9%	1,6%	8,0%	99,9%	0,1%	100,0%

B6 Liquide middelen

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Kas	29	29
ING	12.769	9.821
ABN AMRO	1.581	1.041
Gelden onderweg	26	10
Bewaarbank liquide middelen	7.988	835
Liquide middelen vrije beschikking	22.393	11.736
Liquide middelen niet ter vrije beschikking (Groenfonds)	9.476	9.194
Totaal liquide middelen	31.870	20.930

Het saldo van liquiditeiten bedraagt €31,9 miljoen per ultimo 2024, waarvan €22,4 miljoen geclassificeerd is als vrij te besteden. Van de liquide middelen staat een bedrag van €9,5 miljoen niet ter vrije beschikking. Dit heeft betrekking op de verwervingssubsidie voor gronden aan de Maas en de Marker Wadden die is gestald bij het Nationaal Groenfonds.

In 2024 zijn middelen vrijgevallen door de afloop van obligaties en de verkoop van een deel van de aandelenportefeuille. Deze zijn deels aangewend voor de betaling van de eerste tranche inzake de schikking met de VGG. De liquide middelen zijn op de balans per 31 december 2024 hoger en in 2025 weer aangewend voor beleggingen.

B7 Ministerie EZK inzake lening aankoopsubsidies

Een toelichting op deze post is opgenomen onder paragraaf 5.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

B8a Reserve als bron van inkomsten

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Saldo per 1-1	185.913	172.176
Correctie resultaat natuurbegraven eerdere jaren		-135
Resultaat boekjaar	-21.193	11.137
Bestedingen minus toevoegingen bestemmingsreserves	-2.408	1.168
Bestedingen minus toevoegingen bestemmingsfondsen	-7.597	1.988
Reclassificaties beleggingsresultaat reserves	-15	-21
Reclassificaties beleggingsresultaat fondsen+overige	-596	-399
	-31.809	13.738
Beschikbaar per 31-12	154.104	185.913

Beschermen van natuur in Nederland kost geld, nu en later. Om te kunnen garanderen dat Natuurmonumenten haar natuurgebieden ook in de verre toekomst behoudt en beschermt, is een inkomstenbron nodig die een deel van de jaarlijkse exploitatiekosten dekt. Hiervoor gebruikt Natuurmonumenten een deel van het jaarlijkse rendement op de beleggingen.

De Reserve als bron van inkomsten wordt gevormd door toevoeging en/of onttrekking van het resultaat en toevoegingen en/of onttrekkingen uit de fondsen en

reserves. De reserve is een buffer voor jaren met mogelijk tegenvallende inkomsten en stelt Natuurmonumenten in staat vast te houden aan natuurbescherming als kerndoelstelling. Alleen met een reserve kunnen we het beheren en behouden van natuur ook voor volgende generaties garanderen. Als gevolg van deze lange termijn doelstelling is er voor gekozen om, naast de Reserve als bron van inkomsten, geen afzonderlijke continuïteitsreserve (RJ 650 definitie) in de balans op te nemen. De in de Reserve als bron van inkomsten opgenomen continuïteitsreserve bedraagt €124,1 miljoen (2023: €125,8 miljoen).

Conform de normering Erkenningregeling CBF voert Natuurmonumenten jaarlijks een risicoanalyse uit. Sinds 2024 wordt deze analyse gekoppeld aan de hoogte van de aangehouden continuïteitsreserve. Voor 2024 komt dit uit op een bedrag van €124,1 miljoen. Voor 2023 was dit €125,8 miljoen. De analyse van de strategische risico's geeft aan dat een continuïteitsreserve van €124,1 miljoen toereikend is om indien nodig de risico's op te vangen.

B8b Bestemmingsreserves

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Beschikbaar per 1-1	32.333	33.480
Bij: toevoegingen	7.201	3.796
Af: bestedingen	-4.778	-4.942
Beschikbaar per 31-12	34.756	32.333

Het saldo van de bestemmingsreserves muteert gedurende het jaar door bestedingen van en toevoegingen aan de verschillende reserves zoals in onderstaand overzicht wordt weergegeven:

(x€1.000)	Saldo 1-1-2024	Bestedingen in 2024	Toevoegingen in 2024	Saldo 31-12-2024
Reserve aankopen natuurterreinen, ontbrekende schakels en Meer Maas	24.555	-2.436	1.493	23.612
Reserve nalatenschappen	11	-	-	11
Reserve ENCI-groeve	430	-175	15	270
Reserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud	2.438	-1.480	-	959
Reserve Natuurlijk Nederland	1.708	-58	-	1.651
Reserve verzekering opstal	2.141	-	999	3.140
Reserve Merkstrategie	1.050	-629	-	421
Reserve Marker Wadden	-	-	1.000	1.000
Reserve VGG schikking	-	-	3.693	3.693
Beschikbaar per 31-12	32.333	-4.778	7.201	34.756

Bestemmingsreserve aankopen natuurterreinen ontbrekende schakels en Meer Maas

Natuurmonumenten zet zich in op het verwerven van de zogenaamde ontbrekende schakels om het Nationaal Natuur Netwerk te dicht en heeft hiervoor een bestemmingsreserve gevormd. Sinds 2015 wordt hiervoor een deel van de Reserve als bron van inkomsten beschikbaar gesteld. Hogere kosten worden onttrokken aan de bestemmingsreserve en lagere kosten worden gedoteerd.

Bestemmingsreserve nalatenschappen

Dit betreft een bestemmingsreserve die is gevormd wegens het waarderen van nalatenschappen met vruchtgebruik ter grootte van de vordering.

Bestemmingsreserve ENCI-groeve

Het bestuur heeft in 2017 besloten om een deel van de Reserve als bron van inkomsten beschikbaar te stellen voor het bekostigen van beheer van en het treffen van noodzakelijke bezoekersvoorzieningen in de ENCI-groeve. Deze reserve is gevormd op basis van in het verleden gemaakte afspraken met de provincie Limburg.

Bestemmingsreserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud

Het bestuur heeft in 2020 besloten om een deel van de Reserve als bron van inkomsten beschikbaar te stellen voor het bekostigen van achterstallige langcyclische activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud van natuurgebieden, met als doel middelen te reserveren om fluctuaties in langcyclische activiteiten te kunnen opvangen. Jaarlijks wordt beoordeeld welk bedrag kan worden gedoteerd aan de reserve, onttrekkingen worden gepland via de jaarlijkse begroting.

Bestemmingsreserve Natuurlijk Nederland

Het bestuur heeft in 2021 besloten om een deel van de Reserve als bron van inkomsten beschikbaar te stellen voor strategische grondaankopen niet zijnde ontbrekende schakels ten behoeve van natuurinclusieve landbouw.

Bestemmingsreserve verzekering opstal

Dit betreft een bestemmingsreserve die in 2022 is gevormd na het beëindigen van de externe opstalverzekering, zodat toekomstige schades aan opstallen gedekt kunnen worden. Deze reserve wordt gevormd door een jaarlijkse dotatie aan de reserve. Eens in de 5 jaar – of bij het bereiken van een doelvermogen van de reserve van €4,0 miljoen – zal er een evaluatie aan het bestuur worden voorgelegd.

Bestemmingsreserve Merkstrategie

Het bestuur heeft in 2023 besloten een bestemmingsreserve te vormen voor het dekken van een deel van de kosten van de merkstrategie voor de komende jaren.

Bestemmingsreserve Marker Wadden

Dit betreft een bestemmingsreserve die gevormd is voor het in verleden ontvangen btw teruggave van €1,0 miljoen met betrekking tot kosten die waren gemaakt voor de ontwikkeling van de Marker Wadden en die daarom is bestemd voor doorontwikkeling van Marker Wadden. Dit bedrag was indertijd toegevoegd aan de reserve als bron van inkomsten en wordt in 2024 naar een aparte bestemmingsreserve overgeboekt.

Bestemmingsreserve schikking met de VGG

Dit betreft een bestemmingsreserve die gevormd is voor de jaarlijkse indexeringen van 2025 t/m 2031 aangaande de betaling van de tweede tranche van de schikking met de VGG, die uiterlijk 1 januari 2032 zal plaatsvinden. Deze tweede tranche is contant gemaakt met een disconteringsvoet van 2,38%. Het bedrag dat wordt opgenomen in de bestemmingsreserve betreft het verschil ad €3,7 miljoen tussen de nominale waarde ad €24,3 miljoen en de contante waarde ad €20,7 miljoen. In de jaren 2025 t/m 2031 zal de daadwerkelijke indexering berekend worden en onttrokken worden uit bestemmingsreserve.

B8c Bestemmingsfondsen

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Beschikbaar per 1-1	13.863	15.453
Bij: toevoegingen	11.906	3.610
Af: bestedingen	-3.713	-5.200
Beschikbaar per 31-12	22.057	13.863

Het saldo van de bestemmingsfondsen muteert gedurende het jaar door bestedingen van en toevoegingen aan de verschillende fondsen zoals in onderstaand overzicht wordt weergegeven:

(x€1.000)	Saldo 1-1-2024	Bestedingen in 2024	Toevoegingen in 2024	Saldo 31-12-2024
Fonds Marker Wadden	345	-71	20	294
Fonds Aankopen natuurterreinen	2.022	-670	9.975	11.327
Fonds Wijde Blik	1.324	-150	166	1.340
Fonds Acquoy-Nairac	41	-47	6	0
Fonds Nieuwkoopse Plassen	198	-	25	222
Bomenfonds	550	-166	173	557
Fonds Nationale Postcode Loterij	2.022	-1.868	398	551
Fondsen op naam	3.062	-172	562	3.451
Fonds overige donaties	4.302	-569	581	4.315
Beschikbaar per 31-12	13.863	-3.713	11.906	22.057

Aan deze fondsen zijn de ultimo boekjaar nog niet bestede giften en donaties toegevoegd en zijn de bestedingen van in dit en in voorgaande jaren toegevoegde giften en donaties onttrokken. Conform bestendige gedragslijn is het beleggingsresultaat van 12,5% over 2024 naar rato toegevoegd. De doelstelling van de bestemmingsfondsen is door derden bepaald.

Fonds Marker Wadden

Dit fonds heeft Natuurmonumenten grotendeels verkregen dankzij een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij voor de realisatie van eilanden in het Markermeer. In 2016 is de uitvoering begonnen en de eerste ingebruikname heeft in 2018 plaatsgevonden. Het openstaande saldo in het fonds heeft betrekking op eerder ontvangen schenkingen en gaat besteed worden aan de doorontwikkeling Marker Wadden.

Fonds Aankopen natuurterreinen

In 2024 is €0,7 miljoen aan niet-gesubsidieerde verwervingskosten natuurterreinen ten laste van dit fonds gebracht en is €10,0 miljoen toegevoegd uit grote giften en nalatenschappen.

Fonds Wijde Blik

Dit fonds wordt gevormd door een bijdrage van de provincie Noord-Holland en is bestemd voor de oeververdediging van de waterplas De Wijde Blik. In 2024 is het rendement toegevoegd en zijn de kosten voor de oeververdediging ten laste van het fonds gebracht.

Fonds Acquoy-Nairac

Dit fonds dient te worden aangewend voor cultuurhistorische doeleinden. In 2024 zijn hieruit kosten gedekt voor restauratie Jachtslot Mookerheide.

Fonds Nieuwkoopse Plassen

In 2024 is het rendement toegevoegd.

Bomenfonds

Via Boomcadeau kan er worden bijgedragen aan het planten van bomen op diverse locaties.

Fonds Nationale Postcode Loterij

Het fonds van de Nationale Postcode Loterij komt voort uit specifieke bijdragen van de Nationale Postcode Loterij die bijdragen aan onderstaande initiatieven. Het verloop van dit fonds is als volgt:

(x€1.000)	Saldo 1-1-2024	Bestedingen in 2024	Toevoegingen in 2024	Saldo 31-12-2024
Nationale Postcode Loterij Rotterdam de boer op!	1.408	-1.408	-	-
Nationale Postcode Loterij Naardermeer als Otterparadijs	730	-201	-	530
Nationale Postcode Loterij Natuur toegankelijk voor iedereen	-124	-252	398	22
Nationale Postcode Loterij Restauratie interieur Kasteel	7	-7	-	-
Beschikbaar per 31-12	2.022	-1.868	398	551

Om de biodiversiteit in het agrarisch gebied rondom Rotterdam te vergroten, is in 2021 het project 'Rotterdam de boer op!' gelanceerd. Met een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij in 2021 van €5,0 miljoen uit het Droomfonds werkt Natuurmonumenten samen met boeren, ketenpartijen, (online) supermarkten en ondernemers uit Rotterdam, zodat inwoners duurzaam en regionaal geproduceerd voedsel kunnen kopen. Voor boeren die willen omschakelen naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering is het Rotterdams Transitiefonds in het leven geroepen.

In 2024 is een nieuwe overeenkomst getekend voor een bijdrage van €10,0 miljoen van de Nationale Postcode Loterij inzake vervolfinanciering voor het project Rotterdam de boer op! (€8,8 miljoen) en natuurinclusieve landbouwprojecten (€1,2 miljoen). Deze bijdrage is verwerkt in de vooruitontvangen subsidies projecten onder de kortlopende schulden.

Fondsen op naam

Hieronder zijn opgenomen: Fonds Stichting Tentink Antink, Het Kievitsbloem Fonds, Fonds Martin van Gent, Van Tienhoven Studiefonds, Fonds Antoon Cabout, Everwijn Arntzenfonds, Ginkgo Fonds, Baumeister Fonds, Fonds Facicom Group Foundation, Befri Fonds, Mergelandfonds, Haarzuilens Fonds, Dorothy Heijmeijer van Heemstede Natuurfonds, Fonds Leeuwerik en Sleutelbloemfonds, De Vries-Jukema Fonds, Boogaerdt Fonds, Fonds Bedankt Zon, EJB Drenthe Fonds, Fonds Jan Kalff,

Fonds Passie van Dieuwke, Fonds Geheimzinnige Bossen van Drenthe, Bubro Fonds, Janny en Sander Fonds, Het Verbindingsfonds, Marcus & Eduard Natuurfonds, Rode Beuk Fonds, Emma NP Veluwezoom fonds, H.L. Huizing fonds, Fonds Erf Velhorst, Verschuren-Kampina Fonds, Bombylius Fonds, Nieuw Venhorstink ER fonds, Fonds ADV en Fonds Robert's bloemenwei.

De fondsen hebben verschillende bestedingsdoeleinden en voorwaarden.

Fonds overige donaties

Het Fonds overige donaties wordt gevoed met de opbrengst uit eigen wervingsacties voor natuurbeheerprojecten en door ontvangen giften en donaties voor een specifiek doel. De gemaakte kosten van deze specifieke doelen komen ten laste van dit fonds.

B9 Voorzieningen**B9a Voorziening jubileumuitkeringen**

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Stand per 01-01	264	304
Af: mutatie	38	-18
uitkeringen	-50	-22
Stand per 31-12	251	264

Werknemers hebben gedurende hun dienstverband recht op een aantal jubileumuitkeringen. Hiervoor is een voorziening jubileumuitkeringen gevormd.

B10a Langlopende schulden

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Saldo per 1-1	490	1.456
Reclassificatie Mheenlanden	-	-335
Ontvangen leningen	-	182
Schikking VGG tweede tranche	20.634	-
Af: aflossingen	-630	-1.071
Kortlopende deel	366	258
Stand per 31-12	20.860	490

De post 'schikking VGG tweede tranche' betreft de tweede tranche inzake de getroffen schikking met de VGG welke volledig is opgenomen als langlopende schuld op de balans ad €20,7 miljoen. De betaling zal uiterlijk 1 januari 2032 worden voldaan. De volledige tekst inzake schikking met VGG is terug te vinden onder Rc1 aankopen natuurgebieden op pagina 75. De overige posten betreffen leningen met een looptijd langer dan één jaar die zijn afgesloten voor het verwerven van natuurgebieden en het realiseren van restauratieprojecten. De gemiddelde rente bedroeg 0,33% in 2024 (2023: 0,47%). Het deel met een looptijd langer dan 5 jaar is nihil. In 2017 is een afkoopsom van €1,3 miljoen ontvangen voor de aankoop en inrichting van het gebied de Mheenlanden te Harderwijk. De resterende hoofdsom van de Mheenlanden lening bedraagt ultimo 2024 €0.

B10b Kortlopende schulden en overlopende passiva

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Crediteuren	14.973	11.534
Vooruitontvangen subsidies aankopen natuurterreinen	87	50
Vooruitontvangen subsidies projecten	89.579	65.975
Vooruitontvangen contributies volgend jaar	32	32
Lopende verplichtingen projecten en verwervingen	-	1.442
Niet-opgenomen vakantiedagen en vakantiegeld werknemers	5.862	5.959
Pensioenpremies	1.758	2.135
Loonheffing en premies sociale verzekeringen	1.293	1.235
Aflossingsverplichting langlopende leningen	268	634
Overige schulden	60	59
Overlopende passiva	2.721	3.373
Nog te betalen accountantskosten	103	92
Ontvangen waarborgsommen	343	307
Belastingen	13	4
Beschikbaar per 31-12	117.093	92.830

De vooruitontvangen subsidies op projecten en aankopen natuurterreinen betreffen ontvangen subsidievoorschotten op de lopende, nog niet afgeronde projecten en aankopen. De besteding zal in de komende jaren plaatsvinden.

In 2024 is een nieuwe overeenkomst getekend voor een bijdrage van €10,0 miljoen van de Nationale Postcode Loterij als impuls voor meer natuurinclusieve landbouw in ons land. Deze bijdrage betreft vervolgfianciering voor het project Rotterdam de Boer Op! (€8,8 miljoen) en natuurinclusieve landbouwprojecten (€1,2 miljoen). Dit is verwerkt in de vooruitontvangen subsidies projecten voor €9,7 miljoen, het restant is besteed in 2024.

B11 Ministerie van EZK inzake leningen aankoopsubsidies

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Stand leningen per 1-1	163.445	174.291
Af: aflossing, gefinancierd door het ministerie van EZK	-10.937	-10.846
Stand per 31-12: lening Groenfonds/vordering Min EZK	152.508	163.445
Verloop nog toe te wijzen subsidies:		
Stand per 1-1	1.252	1.246
Bij: storting door min EZK voor rente en aflossing	12.243	12.243
ontvangen rente op het uitstaande bedrag	51	48
Af: subsidies voor Natuurmonumenten en de Landschappen		
betaling kosten Groenfonds en Natuurmonumenten	-45	-42
betaling rente en aflossing aan het Groenfonds	-12.243	-12.243
Stand per 31-12 van nog toe te wijzen subsidies	1.259	1.252

Een toelichting op deze post is opgenomen onder paragraaf 5.4 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Verstrekte zekerheden

Bij de bank geldt een kredietfaciliteit van maximaal €10,0 miljoen. Daarnaast geldt een obligo-limiet van €0,5 miljoen. De volgende zekerheden zijn afgegeven:

- verklaring waarin wordt aangegeven geen zekerheden aan andere financiers te verstrekken of activa met hypotheek of andere goederenrechtelijke rechten te belasten;
- verpanding van vorderingen.

Voor de leningen bij het Nationaal Groenfonds gelden de volgende zekerheden:

- recht van eerste hypotheek op de met de leningen gefinancierde gronden;
- verpanding van alle rechten en acties voortvloeiende uit huur- en pachtovereenkomsten die het onderpand betreffen;
- verpanding van alle rechten en acties tegenover derden.

Verder is sprake van een viertal afgegeven bankgaranties voor een totaal van €0,3 miljoen.

Niet in de balans opgenomen activa

Ten aanzien van de getroffen schikking met de VGG ontstaan de volgende niet in de balans opgenomen activa. Mochten de TBO's onverhoopt in de toekomst toch nog subsidies en/of rente hierover moeten terugbetalen, dan kunnen zij onder bepaalde omstandigheden aanspraak maken op de terugbetaling van (een deel van) het door de TBO's aan het fonds betaalde bedrag. Voor die situatie heeft het fonds zekerheid gesteld aan de TBO's in de vorm van de toekomstige vestiging van een pandrecht ten behoeve van de TBO's voor maximaal €37,0 miljoen plus de indexering op grond van het CBS indexcijfers 'CPI alle huishoudens', reeks 2015 = 100. Er geldt een maximale indexering van 3,5% per jaar.

Leaseverplichtingen

Voor de bedrijfsauto's zijn leasecontracten aangegaan met een looptijd van maximaal 6 jaar. Per balansdatum bedraagt de leaseverplichting voor het komende jaar €0,8 miljoen en voor de jaren 2025 t/m 2030 in totaal €2,0 miljoen. Voor kantoor machines zijn leasecontracten aangegaan met een looptijd van 5,5 jaar. De verplichting voor 2025 bedraagt €0,1 miljoen en voor 2026 €43.000.

Huurverplichtingen

Voor het kantoorpand te Amersfoort is een huurcontract afgesloten voor de duur van 20 jaar eindigend op 31 augustus 2040. In het huurcontract is een optie tot opzeggen aanwezig. Na 10 jaar, op 31 augustus 2030, is er de mogelijkheid om het huurcontract tussentijds op te zeggen met inachtneming van een opzegtermijn van 12 maanden. De jaarlijkse huurverplichting bedraagt €0,6 miljoen.

5.6 Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over het boekjaar 2024

Ra1 Baten van particulieren

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Contributies van leden	30.085	29.543	28.091
Erfstellingen en legaten	14.867	13.027	16.720
Fondsenwervende acties	1.602	2.021	1.358
Overige giften en donaties	7.126	4.240	3.816
Totaal baten van particulieren	53.679	48.831	49.985

Contributies van leden

De contributieopbrengsten kwamen in 2024 uit op €30,1 miljoen, dit is €0,5 miljoen hoger dan de begroting en €2,0 miljoen hoger dan 2023. Het aantal nieuwe leden was hoger dan verwacht en de contributieprijis per lid was hoger. Het aantal leden en donateurs steeg van 944.793 (ultimo 2023) naar 968.081 (ultimo 2024). Dit is een toename van 2,5% ten opzichte van onze totale achterban in 2023.

Erfstellingen en legaten

De baten uit erfstellingen en legaten over 2024 bedragen €14,9 miljoen, dit is €1,8 miljoen hoger dan de begroting en €1,9 miljoen lager dan vorig jaar.

Ra3 Baten van loterijorganisaties

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Nationale Postcode Loterij:			
Jaarlijkse bijdrage	13.500	13.500	13.500
Natuurloten	53	-	172
Overig	265	-	-
	13.818	13.500	13.672
Vriendenloterij	229	-	205
Totaal baten van loterijorganisaties	14.047	13.500	13.877

Van de totale baten van loterijorganisaties betreft €13,5 miljoen de jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Sinds 1990 heeft Natuurmonumenten overeenkomsten met de Nationale Postcode Loterij gesloten. Hierin is vastgelegd dat de vereniging als begunstigde zal delen in de opbrengsten van de loterij. De overige baten bestaan onder meer uit het project Rotterdam de boer op! en natuurinclusieve landbouwprojecten.

Ra4 Baten van subsidies van overheden

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Verwervingen van natuurterreinen	2.985	3.700	5.403
Exploitatie beheer natuurterreinen	36.426	35.790	34.998
Projectenbeheer natuurterreinen	51.578	63.945	37.427
Totaal baten van subsidies van overheden	90.990	103.435	77.827

Baten van subsidies van overheden zijn opgebouwd uit specifieke en incidentele subsidies voor verwervingen en projectenbeheer van natuurterreinen. De subsidies voor exploitatie beheer worden telkens toegezegd voor een periode van zes jaar en hebben een structureel karakter.

De subsidies voor projecten zijn €12,4 miljoen lager dan begroot. De subsidies van overheden zijn met name lager dan begroot door projecten waarbij de realisatie is achtergebleven op budget. Dit is ook te zien bij de lagere kosten voor uitbesteed werk, waardoor per saldo de impact op het resultaat beperkt is.

Natuurmonumenten monitort met tussentijdse inhoudelijke en financiële rapportages dat wordt voldaan aan door subsidieverstrekkingen in beschikkingen genoemde subsidievoorwaarden. Deze voorwaarden verschillen per subsidieverstrekker en beschikking. Projectverantwoordingen worden, daar waar vereist, voorzien van een verklaring van de externe accountant.

Ra5 Baten van andere organisaties zonder winststreven

Dit betreft ontvangsten van Stichtingen en Foundations voor specifieke projecten.

Rb1 Baten als tegenprestatie voor de levering van goederen en/of diensten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Huren en pachten gebouwen	4.740	4.819	4.628
Pachtopbrengsten grond	4.679	4.844	4.757
Erfpachtopbrengsten	2.506	2.492	2.401
Inkomsten natuurbegraven	1.599	1.656	1.487
Omzet huren en (erf)pachten gebouwen en grond	13.524	13.811	13.272
Huuropbrengsten vakantiewoningen	1.822	2.003	1.683
Verkoop hout	871	285	609
Overige terreinopbrengsten	1.115	2.781	2.892
Verleende diensten voor derden	236	202	1.332
Verkoop overige producten terreinbeheer	330	340	460
Omzet producten winkel	1.101	974	1.028
Af: kostprijs van de omzet	-589	-500	-559
Resultaat op verkopen producten winkel	512	474	469
Partnerschappen	607	1.160	1.022
Licentie inkomsten	-18	100	70
Totaal baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	18.999	21.156	21.809

De baten als tegenprestatie voor de levering van goederen en/of diensten bestaan onder meer uit de huur- en pachtopbrengsten van gebouwen en grond.

De overige terreinopbrengsten bestaan uit o.a. verkopen van zand en klei, verkoop van diverse pontkaartjes, alsmede bijdragen van diverse bedrijven aan projecten.

Rb2 Overige baten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Totaal verkoop gebouwen, quota, gronden	227	1.300	69
Totaal overige baten	227	1.300	69

De baten verkoop gebouwen betreffen de verkoopopbrengsten van gebouwen en terreinen die geen directe waarde of functie hebben voor het verwezenlijken van de kerndoelstellingen. In 2024 zijn deze baten €1,1 miljoen lager dan begroot doordat één grote verkoop niet doorgegaan is.

Rc Besteed aan de doelstellingen

(x€1.000)		Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Rc1	Aankopen natuurgebieden	49.083	6.100	10.357
Rc2	Goed beheerder zijn	137.149	155.595	123.801
Rc3	Beweging zijn	21.786	24.440	21.741
		208.018	186.135	155.899
in % van de totale baten		116,4%	98,5%	94,7%
in % van de totale lasten		92,9%	92,7%	90,9%
Verdeling totale baten in %:				
Doelstellingen		116,4%	98,5%	94,7%
Wervingskosten		5,7%	5,2%	6,0%
Beheer en administratie		3,2%	2,6%	3,5%
Reserves en fondsen		-25,3%	-6,3%	-4,2%
Totaal besteed aan de doelstellingen		100,0%	100,0%	100,0%

Bestedingen voor 'Aankopen natuurgebieden' betreffen de aankoopkosten van de natuurterreinen en de daarbij behorende opstellen.

Bestedingen aan 'Goed beheerder zijn' betreffen het beheren, behouden en ontwikkelen van natuur- en cultuurwaarden in onze gebieden, alsmede het treffen van recreatievoorzieningen voor natuurbeleving. Hieronder vallen het jaarlijks terugkerende beheer, projectmatige kosten van inrichting, natuurontwikkeling, het groot onderhoud en restauratiewerkzaamheden.

Bestedingen aan 'Beweging zijn' omvatten kosten die verband houden met het ontvangen van bezoekers in onze gebieden en het communiceren met onze achterban en stakeholders. Daarnaast faciliteren we lokale communities, organiseren we achterbanraadplegingen en ondersteunen we burgerinitiatieven.

Rc1 Aankopen natuurgebieden

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Aankopen natuurgebieden exclusief VGG	5.723	6.100	10.357
Bijdrage fonds derden in relatie tot schikking VGG	37.192	-	-
Indexering bijdrage fonds derden in relatie tot schikking VGG	6.168	-	-
Totaal aankopen natuurgebieden	49.083	6.100	10.357

Schikking met de VGG

In de jaren 1993 tot en met 2011 konden natuur- beschermingsorganisaties Natuurmonumenten en de twaalf Provinciale Landschappen gebruik maken van een subsidie-regeling 'subsidie voor Particulier Natuurbeheer' (PNB) waarmee grond verworven kon worden met het oog op natuurbehoud. Naar aanleiding van een ingediende klacht door particuliere grondbezitters, verenigd in de VGG, werd een onderzoek gestart door de Europese Commissie naar de rechtmatigheid van deze subsidieregeling. Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen, zijnde de Terrein Beherende Organisaties ('TBO's'), hebben na jarenlange onzekerheid over de uitkomst van dit onderzoek een succesvolle schikking getroffen. De totale schikking bedraagt €80 miljoen. Deze bestaat voor €77 miljoen uit een storting in een door de VGG op te richten fonds en een kostenvergoeding van €3 miljoen aan de VGG. Met de middelen in het fonds zal het particuliere natuurbeheer in Nederland een extra impuls krijgen. De totale schikking zal voor 50% door Natuurmonumenten worden voldaan.

De getroffen schikking is in 2024 volledig in de Staat van Baten en Lasten verwerkt (onder de categorie 'aankopen natuurterreinen') voor het deel dat Natuurmonumenten bijdraagt, zijnde €40 miljoen plus de maximale jaarlijkse indexatie van 3,5% tot en met 2031 voor een totaalbedrag van €7,1 miljoen. In totaal telt dit op tot €47,1 miljoen.

De eerste tranche van de schikking ad €22,7 miljoen is in 2024 voldaan en bestaat uit een bijdrage aan het fonds ad €20 miljoen, een kostenvergoeding aan de VGG ad €1,5 miljoen en een indexatie ad €1,2 miljoen. De tweede tranche van de schikking ad €24,3 miljoen bestaat uit een bijdrage aan het fonds van €18,5 miljoen inclusief indexatie van €5,8 miljoen. Er is gerekend met de afgesproken maximale indexatie van 3,5%. Het totaal van de tweede tranche van €24,3 miljoen is contant gemaakt met een disconteringsvoet van 2,38% voor €20,7 miljoen. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe zal er met de resultaatverdeling 2024 een bestemmingsreserve worden gevormd voor €3,7 miljoen, dit is gelijk aan het

verschil tussen de nominale waarde van de tweede tranche ad €24,3 miljoen en de contant gemaakte waarde van de schikking met de VGG ad €20,7 miljoen. Mogelijk wordt in de toekomst een bate gerealiseerd indien bij de jaarlijkse toetsing van de indexering op basis van de CBS-indexcijfers blijkt dat de inflatie lager uitvalt dan de nu maximaal opgenomen 3,5% per jaar.

De totale schikking is na discontering opgenomen voor €43,4 miljoen (eerste tranche €22,7 miljoen en tweede tranche €20,7 miljoen) in de Staat van Baten en Lasten 2024. De tweede tranche is volledig opgenomen op de balans als langlopende schuld. De tweede tranche ad €24,3 miljoen zal uiterlijk 1 januari 2032 worden voldaan.

Rc2 Goed beheerder zijn

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Totaal salarissen incl. sociale lasten/pensioenen	36.875	38.352	34.893
Uitbesteed werk	85.937	102.641	71.222
Materiaalverbruik, kantoor- en administratiekosten	7.795	7.457	7.804
Afschrijvingskosten	2.479	3.260	2.837
Verzekeringen, financiële kosten, belastingen	1.639	1.894	1.550
Overige kosten	2.424	1.992	5.493
Totale lasten	137.149	155.595	123.801

De lasten 'goed beheerder zijn' komen per saldo €18,5 miljoen lager uit dan gebudgetteerd, met name door lagere kosten uitbesteed werk (€16,7 miljoen lager dan gebudgetteerd) i.v.m. projecten die nog niet gerealiseerd waren per ultimo 2024 wegens vertraging. De totale lasten goed beheerder zijn in 2024 €13,3 miljoen hoger t.o.v. 2023.

Rc3 Beweging zijn

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Bestedingen	24.625	26.300	24.663
Af: inkomsten excursies, vergunningen en evenementen	-2.839	-1.860	-2.922
Totaal beweging zijn	21.786	24.440	21.741

De lasten 'beweging zijn' komen per saldo €2,7 miljoen lager uit dan gebudgetteerd, veroorzaakt door €1,7 miljoen lagere bestedingen en €1,0 miljoen hogere inkomsten. De lagere bestedingen worden veroorzaakt door projecten die vertraging hebben opgelopen, waardoor deze ultimo 2024 nog niet waren gerealiseerd. De hogere inkomsten worden veroorzaakt door een onvoorziene stijging in de inkomsten uit excursies en entreegelden.

Rd Wervingskosten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Verantwoord in het boekjaar	10.271	9.909	9.890
in % som van de geworven baten	6,4%	6,0%	6,9%

Als gevolg van de lagere wervingskosten verantwoord in 2024 is het percentage van de wervingskosten ten opzichte van de geworden baten, conform begroting, lager dan in 2023.

Re Kosten beheer en administratie

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Verantwoord in het boekjaar	5.668	4.851	5.681
in % van de totale lasten	2,5%	2,4%	3,3%

De kosten beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en een aantal centrale stafafdelingen bij Financiën en Bedrijfsvoering. Natuurmonumenten volgt bij de toerekening van deze kosten de aanbevelingen van Goede Doelen Nederland. Natuurmonumenten streeft ernaar om de Kosten beheer en administratie op maximaal 4% van de totale kosten te houden. De hogere kosten in 2024 ten opzichte van de begroting worden verklaard door een groter aantal externe inhuurkrachten dan begroot. De kosten beheer en administratie zijn afgenomen ten opzichte van 2023. De kosten beheer en administratie bevatten tevens de accountantskosten voor de controle van de jaarrekening. Hieronder volgt een specificatie van de accountantskosten.

Accountantskosten

(x€1.000)	Totaal 2024	Totaal 2023
Controle van de jaarrekening	224	177
Projectcontroles	81	74
Overige niet-controle diensten	-	5
Totaal accountantskosten	305	256

De accountantskosten zijn in 2024 hoger dan in 2023, omdat Forvis Mazars extra werkzaamheden heeft verricht in verband met het eerste jaar dat Natuurmonumenten een geconsolideerde jaarrekening rapporteert in plaats van een enkelvoudige jaarrekening.

Rf Saldo financiële baten en lasten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Interest effectenportefeuille	356	-	268
Interest leningen en banksaldi	433	-	263
Dividend aandelen	1.965	-	2.018
Koersresultaat	22.101	6.669	15.949
Bruto resultaat beleggingen	24.855	6.669	18.498
Kosten beleggingen	-512	-300	-493
Totaal resultaat beleggingen	24.343	6.369	18.005

In 2024 is een positief resultaat beleggingen gerealiseerd van €24,3 miljoen (2023: €18 miljoen) door positief beurs sentiment.

Rh Belastingen

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Vennootschapsbelasting Houdstermaatschappij	-	-	-5
Vennootschapsbelasting Nevenactiviteiten	11	-	9
Vennootschapsbelasting Natuurbegraven	2	-	2
Btw correcties voorgaande jaren Vereniging	254	-	5
Totaal belastingen	267	-	12

De btw correcties voorgaande jaren van de verenging (€0,3 miljoen) zien hoofdzakelijk op de vrijval van de opgenomen btw vordering in verband met de ingediende suppletie voor de jaren 2017 tot en met 2019 die is afgewikkeld in 2024.

Kostenverdeelstaat naar Doelstelling, Wervingskosten en Kosten beheer en administratie

(x€1.000)	Aankopen natuurgebieden/ Goed beheerder zijn	Beweging zijn	Kosten eigen fondsen- werving	Kosten aandeel acties derden	Kosten subsidies overheden	Kosten beheer en administratie	Totaal 2024	Begroting 2024	Totaal 2023
Aankopen natuurgebieden	49.083	-	-	-	-	-	49.083	6.100	10.357
Totaal salarissen incl. sociale lasten/pensioenen	36.874	13.619	1.267	221	262	3.454	55.698	59.348	52.892
Uitbesteed werk	85.936	8.123	7.608	-	-	1.560	103.227	118.032	87.857
Materiaalverbruik, kantoor- en administratiekosten	7.795	1.095	491	1	-	247	9.629	9.187	9.648
Afschrijvingskosten	2.479	556	87	-	-	11	3.132	3.907	4.066
Verzekeringen, financiële kosten, belastingen	1.639	77	221	1	-	332	2.269	2.429	2.171
Overige kosten	2.424	1.156	77	35	-	65	3.757	3.754	7.399
Totale lasten	186.230	24.625	9.751	258	262	5.668	226.794	202.757	174.390
Inkomsten terreinbeheer	-	-2.839	-	-	-	-	-2.839	-1.860	-2.922
Totaal	186.230	21.786	9.751	258	262	5.668	223.956	200.896	171.470

Toelichting kostenverdeelstaat

In de kostenverdeelstaat zijn de lasten uitgesplitst in kostencategorieën. De basis hiervoor vormt het registreren van de kosten op kostenplaatsen. Deze kostenplaatsen zijn toegewezen aan de hoofdlijnen en de wervingskosten. De kosten beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en een aantal centrale afdelingen Financiën en Bedrijfsvoering. Algemene kosten van beheereenheden en ondersteunende afdelingen worden naar rato over de hoofdlijnen en de wervingskosten verdeeld. De totale lasten zijn €52,5 miljoen hoger dan in 2023. Dit wordt met name veroorzaakt door €38,7 miljoen hogere bestedingen van Aankopen Natuurgebieden wegens de schikking met de VGG voor €43,4 miljoen inclusief indexatie van €6,2 miljoen. Exclusief de schikking met de VGG komt Aankopen Natuurgebieden €4,6 miljoen lager

uit dan 2023. Daarnaast zijn er in 2024 t.o.v. 2023 hogere bestedingen bij uitbesteed werk voor €15,4 miljoen, terwijl de bestedingen in 2024 €14,8 miljoen lager zijn dan begroot. De totale salariskosten zijn weliswaar lager dan begroot, maar €2,8 miljoen hoger dan in 2023.

Medewerkers en FTE

Eind 2024 waren er 802 medewerkers in dienst bij de vereniging (eind 2023: 762), in fte uitgedrukt 675,7 fte's (2023: 642 fte's). Gemiddeld was de personele bezetting in 2024 671,7 fte's (2023: 639 fte's). Leerling boswachters natuurbeheer worden meegenomen in de medewerkersstand. In 2024 waren er in totaal 16 leerlingen / 12,2 fte's in dienst bij Natuurmonumenten (2023: 12 leerlingen / 10,5 fte's).

Beloning bestuurders

De bestuursleden van Natuurmonumenten verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd. Er worden geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan de bestuursleden. Voor de uitvoering van hun functie kunnen de leden van het bestuur zakelijke reiskosten declareren. Deze bedroegen in 2024 €1.207.

5.7 Overige toelichtingen

Bezoldiging directie in 2024

(x€1.000)				
Naam	W.J. van der Feltz	T.J. Wams	J. de Koe	P.H. Mulder
Functie	Algemeen directeur	Directeur Natuurbeheer	Directeur Natuurbeheer	Directeur Financiën
Dienstverband				
Aard (looptijd)	onbepaald	onbepaald	onbepaald	onbepaald
Uren	37	37	37	37
Part-time percentage	100	100	100	100
Periode	01-01-2024 - 31-12-2024	01-01-2024 - 30-09-2024	01-10-2024 - 31-12-2024	01-01-2024 - 31-12-2024
Bezoldiging				
Jaarinkomen				
Bruto loon/salaris	152	104	31	140
Vakantiegeld	12	9	3	11
Eindejaarsuitkering, 13e/14e mnd	0	0	0	0
Variabel jaarinkomen	0	0	0	0
Totaal jaarinkomen*	164	113	34	152
Belastbare vergoedingen/bijtellingsen	10	-1	0	0
Pensioenlasten (wg deel)	27	20	8	27
Pensioencompensatie	0	4	0	0
	37	24	8	27
Overige beloningen op termijn	0	0	0	0
Uitkeringen beëindiging dienstverband	0	0	0	0
Totaal beloning 2024**	201	137	42	178
<i>Totaal beloning 2023**</i>	<i>195</i>	<i>177</i>	<i>0</i>	<i>172</i>

* BSD score maximum €187.861

** maximum €232.947 conform aanhangsel 6 bij Adviesregeling beloning directeuren van goede doelen Nederland

Beloning leden van de directie

De directiesalarissen zijn gebaseerd op de beloningsstructuur van de rijksoverheid. De verdere uitgangspunten voor de directiesalarissen staan in de 'Regeling beloning directeuren van Goede Doelen' zoals opgesteld door Goede Doelen Nederland (GDN), de brancheorganisatie van erkende goede doelen. Ten opzichte van voorgaand jaar zijn de directiesalarissen verhoogd conform de CAO afspraken. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Natuurmonumenten de Regeling beloning directeuren van Goede Doelen ten behoeve van besturen en raden van toezicht (zie www.goededoelennederland.nl). Deze regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Natuurmonumenten vond plaats door de commissie voor de directie van het bestuur. Deze weging heeft voor het laatst plaatsgevonden in maart 2024. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score ('Basis Score voor Directiefuncties') van

594 punten voor de algemeen directeur en 516 punten voor de andere directeuren. Voor de toetsing aan de geldende maxima gelden de navolgende relevante jaarinkomens:

- W.J. van der Feltz €164.395
- T.J. Wams €113.000
- P.H. Mulder €151.772
- J. de Koe €33.549

De werkelijke jaarinkomens bleven daarmee binnen de geldende maxima voor de BSD-score (voor 491 punten en hoger €187.861).

Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de pensioencompensatie bedroegen voor W.J. van der Feltz €201.214, T.J. Wams €136.625, P.H. Mulder €178.437, J. de Koe €42.022.

Deze bedragen bleven binnen het in de regeling opgenomen maximum bedrag van €233.000 per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellings en de werkgeversbijdrage

pensioen stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

In de post 'de belaste vergoedingen/bijtellings' is voor W.J. van der Feltz en T.J. Wams de fiscale bijtelling van het privé gebruik van een leaseauto opgenomen, waarbij de belaste waarde de bijtelling betreft van het privé gebruik minus de eigen bijdrage. Binnen de directie is alleen aan T.J. Wams en W.J. van der Feltz een leaseauto beschikbaar gesteld.

Onkostendeclaraties directie

Voor de uitoefening van hun functie maken de leden van de directie onkosten. Er worden geen leningen, voorschotten of anderszins verstrekt. Uitsluitend daadwerkelijk gemaakte, zakelijke reis- en verblijfkosten die direct samenhangen met de functie-uitoefening kunnen worden gedeclareerd.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die impact hebben de situatie op balansdatum.

Enkelvoudige jaarrekening over de periode 1 januari t/m 31 december 2024

6.1 Balans per 31 december 2024 na bestemming van het saldo van baten en lasten

Activa (x€1.000)		31-12-2024	31-12-2023
B0	Immateriële vaste activa*	61	196
B1	Materiële vaste activa		
B1a	Natuurgebieden en opstallen	-	-
B1b	Ruilgronden	9.052	7.048
B1c	Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines*	22.709	22.544
B1d	Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar	4.483	5.092
B1e	Gronden voor natuurbegraven	-	-
B1f	Activa in ontwikkeling*	7.299	4.648
		43.543	39.332
B2	Financiële vaste activa	10.300	5.654
B3	Vorraden	29	-
B4	Vorderingen en overlopende activa	82.110	59.903
B5	Effecten en overige beleggingen	190.330	204.122
B6	Liquide middelen	30.445	19.535
	Totaal activa	356.817	328.743
B7	Ministerie van EZK inzake leningen aankoopsubsidies		
	restant hoofdsom	152.508	163.445
	saldo lopende lening	1.259	1.252

* aangepast voor vergelijkingsdoeleinden

Passiva (x€1.000)		31-12-2024	31-12-2023
B8	Reserves en fondsen		
	Bestemmingsreserves		
B8a	Reserve als bron van inkomsten	154.104	185.913
B8b	Bestemmingsreserve aankopen natuurterreinen	23.612	24.555
B8b	Bestemmingsreserve nalatenschappen	11	11
B8b	Bestemmingsreserve ENCI-groeve	270	430
B8b	Bestemmingsreserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud	959	2.438
B8b	Bestemmingsreserve Natuurlijk Nederland	1.651	1.708
B8b	Bestemmingsreserve verzekering opstal	3.140	2.141
B8b	Bestemmingsreserve Merkstrategie	421	1.050
B8b	Bestemmingsreserve Marker Wadden	1.000	-
B8b	Bestemmingsreserve VGG schikking	3.693	-
		188.860	218.247
B8	Fondsen		
B8c	Bestemmingsfondsen	22.057	13.863
		22.057	13.863
		210.917	232.110
B9	Voorzieningen		
B9a	Voorzieningen	251	264
		251	264
B10	Schulden		
B10a	Langlopende schulden	20.860	490
B10b	Kortlopende schulden en overlopende passiva	124.788	95.879
		145.648	96.369
	Totaal passiva	356.817	328.743
B11	Ministerie van EZK inzake leningen aankoopsubsidies		
	restant hoofdsom	152.508	163.445
	saldo lopende lening	1.259	1.252

6.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2024

Baten (x€1.000)		Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Ra1	Baten van particulieren	53.678	48.831	49.984
Ra2	Baten van bedrijven	171	40	125
Ra3	Baten van loterijorganisaties	14.047	13.500	13.877
Ra4	Baten van subsidies van overheden	90.990	103.435	77.827
Ra5	Baten van andere organisaties zonder winststreven	573	645	921
Som van de geworven baten		159.458	166.451	142.735
Rb1	Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	14.056	16.025	17.215
Rb2	Overige baten	227	1.300	69
Som van de baten		173.742	183.776	160.019
Lasten (x€1.000)				
Rc	Besteed aan de doelstellingen			
Rc1	Aankopen natuurgebieden	49.083	6.100	10.357
Rc2	Goed beheerder zijn	137.037	154.807	123.689
Rc3	Beweging zijn	20.563	22.788	21.939
		206.682	183.695	155.985
Rd	Wervingskosten			
Rd	Kosten werving	10.347	9.887	9.873
Re	Beheer en administratie			
Re	Kosten beheer en administratie	5.664	4.851	5.679
Som van de lasten		222.694	198.434	171.537
Saldo voor financiële baten en lasten		-48.952	-14.658	-11.518
Rf	Saldo financiële baten en lasten	24.343	6.369	18.000
Resultaat voor belastingen		-24.608	-8.289	6.482
Rh	Belastingen	-255	-	-
Rg	Resultaat deelnemingen	3.668	-	4.655
Saldo van baten en lasten		-21.193	-8.289	11.137

Bestemming resultaat 2024

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Toegevoegd/onttrokken aan			
Reserve als bron van inkomsten	-31.809	-10.066	13.873
Bestemmingsreserve invoeren meerjarenplan	-	-160	-
Bestemmingsreserve aankopen natuurterreinen	-943	-2.500	-3.453
Bestemmingsreserve nalatenschappen	-	-	-249
Bestemmingsreserve ENCI-groeve	-160	-238	-213
Bestemmingsreserve Langcyclisch Beheer en Onderhoud	-1.480	-581	663
Bestemmingsreserve Natuurlijk Nederland	-58	-	-
Bestemmingsreserve verzekering opstal	999	435	1.055
Bestemmingsreserve Merkstrategie	-629	-	1.050
Bestemmingsreserve Marker Wadden	1.000	-	-
Bestemmingsreserve VGG schikking	3.693	-	-
Bestemmingsfondsen	8.193	4.821	-1.589
Totaal saldo	-21.193	-8.289	11.137

Na resultaatverdeling van -/- €21,2 miljoen en na het saldo van toevoegingen en onttrekkingen aan bestemmings-reserves en -fondsen resteert een mutatie van de vrije reserve van -/- €31,8 miljoen. Dit saldo is onttrokken aan de Reserve als bron van inkomsten.

6.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De enkelvoudige jaarrekening maakt deel uit van de statutaire jaarrekening 2024 van de vereniging. De financiële gegevens van de vereniging zijn in de geconsolideerde jaarrekening van de vereniging verwerkt. De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gelijk aan die voor de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten, met uitzondering van de hierna genoemde grondslagen.

Deelnemingen in groepsmaatschappijen

In de enkelvoudige balans worden deelnemingen in groepsmaatschappijen gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Zie voor een uitwerking hiervan de grondslagen voor financiële vaste activa in de geconsolideerde jaarrekening.

Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de vereniging in de resultaten van deze deelnemingen. Dit betreft de 100% deelnemingen Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V. en Kasteel Eerde Exploitatie B.V. Daarnaast wordt een minderheidsbelang van 33% gehouden in Consortium Grensmaas B.V. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de vereniging en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

6.4 Toelichting op de enkelvoudige balans per 31 december 2024

In de toelichting op de enkelvoudige balans worden enkel de onderdelen toegelicht die afwijken van de geconsolideerde balans. Voor zover posten uit de enkelvoudige balans hierna niet nader zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting behorende tot de geconsolideerde balans.

B1c Bedrijfsgebouwen, inventaris en machines

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Boekwaarde per 1-1	22.544	23.390
Bij: investeringen	2.988	2.242
Af: afschrijvingen	-2.792	-2.848
desinvesteringen	-254	-417
afschrijvingen uit desinvesteringen	224	178
Boekwaarde per 31-12	22.709	22.544
Aanschaffingswaarde	56.628	61.013
Af: afschrijvingen	-33.919	-38.470
Boekwaarde per 31-12	22.709	22.544

De investeringen bedroegen €3,0 miljoen. In 2024 investeerde Natuurmonumenten, na aftrek van de betreffende subsidies, voor €2,3 miljoen in bedrijfsgebouwen en verbouwingen. Daarnaast is geïnvesteerd in machines en installaties voor €0,6 miljoen en in inventarissen en ICT-systemen voor €0,1 miljoen. De desinvesteringen betreffen voornamelijk buiten gebruikstellingen van machines en vaartuigen. De totale boekwaarde van de bedrijfsgebouwen, inventaris en machines is te splitsen in €19,2 miljoen bedrijfsgebouwen en verbouwingen, €2,9 miljoen machines en installaties en €0,6 miljoen inventarissen en ICT-systemen.

De posten inventaris, bedrijfsgebouwen en verbouwingen bestaan deels uit activa ten behoeve van de doelstellingen (bijvoorbeeld bezoekerscentra) en deels ten behoeve van de bedrijfsvoering (bijvoorbeeld beheerkantoren). De ICT-systemen zijn voor de bedrijfsvoering en de machines en installaties worden aangewend voor de doelstellingen.

B2 Financiële vaste activa

De post Deelnemingen in groepsmaatschappijen betreft de 100% deelneming in Kasteel Eerde Exploitatie B.V. te Ommen en de 100% deelneming in Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V. Kasteel Eerde Exploitatie B.V. houdt zich hoofdzakelijk bezig met het bevorderen van een cultureel-historisch verantwoorde exploitatie van het kasteel. Het eigen vermogen van deze deelneming is per 31 december 2024 €87.063 en het resultaat over 2024 bedroeg -/- €182.

Houdstermaatschappij Natuurmonumenten B.V. heeft per 31 december 2024 een eigen vermogen van €6,3 miljoen en het resultaat over 2024 bedroeg €3,7 miljoen. Wegens een stelselwijziging van fiscale waardering van de deelneming naar commerciële waardering is de vermogensmutatie toegepast van €1,1 miljoen.

De post Overige deelnemingen bestaat uit de 33% deelneming in Consortium Grensmaas B.V. te Heel en is gericht op het de uitvoering van het Grensmaasproject, bestaande

uit onder andere natuurontwikkeling en hoogwaterbescherming en hieraan gerelateerde activiteiten. Het eigen vermogen van deze deelneming betreft ultimo 31 december 2023 €354.058 en het resultaat over 2023 bedroeg -/- €695.

Het verloop van de financiële activa is als volgt:

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	10.006	5.254
Overige deelnemingen	115	116
Subsidies verwervingen	95	188
Leningen	83	95
Boekwaarde per 31-12	10.300	5.654

Het verloop van de deelnemingen in groepsmaatschappijen is als volgt:

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Stand per 01-01	5.254	554
Mutatie deelnemingswaarde	1.084	45
Resultaat deelneming	3.668	4.655
Boekwaarde per 31-12	10.006	5.254

B3 Voorraden

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Vorraden bezoekerscentra	-	-
Vorraden hout en biomassa	29	-
	29	-

B4 Vorderingen en overlopende activa

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Subsidies exploitatie	24.047	26.454
Subsidies verwervingen	5.322	1.572
Subsidies projecten	37.014	26.835
Voorziening subsidies beheer SNL	-462	-505
Voorziening te ontvangen aankoopsubsidies	-274	-274
Debiteuren	2.323	2.488
Voorziening dubieuze debiteuren	-302	-166
Nalatenschappen	826	670
Voorziening te ontvangen erfstellingen en legaten	-19	-19
Overige vorderingen	10.780	204
Vorderingen belastingen	212	227
Overlopende activa	2.036	1.795
Dividenden	606	584
Obligatierente	-	38
Boekwaarde per 31-12	82.110	59.903

De vordering Subsidies exploitatie betreft de subsidie voor 2024 die op basis van de meerjarige beschikkingen over 2024 achteraf zullen worden ontvangen. De in het verleden opgebouwde voorziening is toereikend om onzekerheden rondom de definitieve vaststelling van de subsidiebeschikking te dekken. De voorziening per einde 2024 is gebaseerd op gemiddeld daadwerkelijke terugbetalingsverplichtingen in de afgelopen jaren. De vorderingen Subsidies verwervingen en Subsidies projecten bevatten de betreffende subsidies minus de ontvangen voorschotten daarop. Onder overige vorderingen is een bedrag van € 10,5 miljoen opgenomen voor nog te ontvangen beleggingsgelden. Deze beleggingen waren eind december 2024 verkocht, maar waren op 31 december 2024 nog niet bijgeschreven op onze bankrekening en zijn daarom gepresenteerd onder overige vorderingen (betalingen onderweg).

B6 Liquide middelen

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Kas	29	29
ING	11.344	8.426
ABN AMRO	1.581	1.041
Gelden onderweg	26	10
Bewaarbank	7.988	835
Liquide middelen vrije beschikking	20.969	10.341
Liquide middelen niet ter vrije beschikking (Groenfonds)	9.476	9.194
Totaal liquide middelen	30.445	19.535

Het saldo van liquiditeiten bedraagt €30,4 miljoen per ultimo 2024, waarvan €21,0 miljoen geclassificeerd is als vrij te besteden. Van de liquide middelen staat een bedrag van €9,5 miljoen niet ter vrije beschikking. Dit heeft betrekking op de verwervingssubsidie voor gronden aan de Maas en de Marker Wadden die is gestald bij het Nationaal Groenfonds.

In 2024 zijn middelen vrijgevallen door de afloop van obligaties en de verkoop van een deel van de aandelenportefeuille. Deze zijn deels aangewend voor de betaling van de eerste tranche inzake de schikking met de VGG. De liquide middelen zijn op de balans per 31 december 2024 hoger en in 2025 weer aangewend voor beleggingen.

B10b Kortlopende schulden en overlopende passiva

(x€1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Crediteuren	14.954	11.462
Vooruitontvangen subsidies aankopen natuurterreinen	87	50
Vooruitontvangen subsidies projecten	89.579	65.975
Vooruitontvangen contributies volgend jaar	32	32
Lopende verplichtingen projecten en verwervingen	-	1.442
Niet-opgenomen vakantiedagen en vakantiegeld werknemers	5.862	5.959
Pensioenpremies	1.758	2.135
Loonheffing en premies sociale verzekeringen	1.293	1.235
Rekening-courant deelnemingen	8.033	3.378
Aflossingsverplichting langlopende leningen	268	634
Overige schulden	60	59
Overlopende passiva	2.395	3.111
Nog te betalen accountantskosten	103	92
Ontvangen waarborgsommen	351	315
Belastingen	12	-
Beschikbaar per 31-12	124.788	95.879

De vooruitontvangen subsidies op projecten en aankopen natuurterreinen betreffen ontvangen subsidievoorschotten op de lopende, nog niet afgeronde projecten en aankopen. De besteding zal in de komende jaren plaatsvinden.

In 2024 is een nieuwe overeenkomst getekend voor een bijdrage van €10,0 miljoen van de Nationale Postcode Loterij als impuls voor meer natuurinclusieve landbouw in ons land. Deze bijdrage betreft vervolgfianciering voor het project Rotterdam de Boer Op! (€8,8 miljoen) en natuurinclusieve landbouwprojecten (€1,2 miljoen). Dit is verwerkt in de vooruitontvangen subsidies projecten.

6.5 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten over het boekjaar 2024

In de toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten worden enkel de onderdelen toegelicht die afwijken van de geconsolideerde staat van baten en lasten. Voor zover posten uit de enkelvoudige staat van baten en lasten hierna niet nader zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten.

Ra1 Baten van particulieren

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Contributies van leden	30.085	29.543	28.092
Erfstellingen en legaten	14.867	13.027	16.720
Fondsenwervende acties	1.602	2.021	1.358
Overige giften en donaties	7.124	4.240	3.814
Totaal baten van particulieren	53.678	48.831	49.984

Contributies van leden

De contributieopbrengsten kwamen in 2024 uit op €30,1 miljoen, dit is €0,5 miljoen hoger dan de begroting en €2,0 miljoen hoger dan 2023. Het aantal nieuwe leden was hoger dan verwacht en de contributieprijis per lid was hoger. Het aantal leden en donateurs steeg van 944.793 (ultimo 2023) naar 968.081 (ultimo 2024). Dit is een toename van 2,5% ten opzichte van onze totale achterban in 2023.

Erfstellingen en legaten

De baten uit erfstellingen en legaten over 2024 bedragen €14,9 miljoen, dit is €1,8 miljoen hoger dan de begroting en €1,9 miljoen lager dan vorig jaar.

Rb1 Baten als tegenprestatie voor de levering van goederen en/of diensten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Huren en pachten gebouwen	4.742	4.819	4.625
Pachtopbrengsten grond	4.679	4.844	4.757
Erfpachtopbrengsten	2.506	2.492	2.401
Omzet huren en (erf)pachten gebouwen en grond	11.927	12.155	11.782
Huuropbrengsten vakantiewoningen	1	4	-4
Verkoop hout	871	285	609
Overige terreinopbrengsten	70	1.830	2.008
Verleende diensten voor derden	227	202	1.332
Verkoop overige producten terreinbeheer	330	340	460
Omzet producten winkel	25	4	7
Af: kostprijs van de omzet	-1	-4	-
Resultaat op verkopen producten winkel	24	-	7
Partnerschappen	607	1.160	1.022
Licentie inkomsten	-	50	-
Totaal baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	14.056	16.025	17.215

De baten als tegenprestatie voor de levering van goederen en/of diensten bestaan onder meer uit de huur- en pachtopbrengsten van gebouwen en grond.

De overige terreinopbrengsten bestaan o.a. uit verkopen van zand en klei, verkoop van diverse pontkaartjes, alsmede bijdragen van diverse bedrijven aan projecten.

Rc Besteed aan de doelstellingen

(x€1.000)		Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Rc1	Aankopen natuurgebieden	49.083	6.100	10.357
Rc2	Goed beheerder zijn	137.037	154.807	123.689
Rc3	Beweging zijn	20.563	22.788	21.939
		206.682	183.695	155.985
	in % van de totale baten	119,0%	100,0%	97,5%
	in % van de totale lasten	92,8%	92,6%	90,9%
Verdeling totale baten in %:				
	Doelstellingen	119,0%	100,0%	97,5%
	Wervingskosten	6,0%	5,4%	6,2%
	Beheer en administratie	3,3%	2,6%	3,5%
	Reserves en fondsen	-28,2%	-8,0%	-7,2%
Totaal besteed aan de doelstellingen		100,0%	100,0%	100,0%

Bestedingen voor 'Aankopen natuurgebieden' betreffen de aankoopkosten van de natuurterreinen en de daarbij behorende opstellen.

Bestedingen aan 'Goed beheerder zijn' betreffen het beheren, behouden en ontwikkelen van natuur- en cultuurwaarden in onze gebieden, alsmede het treffen van recreatievoorzieningen voor natuurbeleving. Hieronder vallen het jaarlijks terugkerende beheer, projectmatige kosten van inrichting, natuurontwikkeling, het groot onderhoud en restauratiewerkzaamheden.

Bestedingen aan 'Beweging zijn' omvatten kosten die verband houden met het ontvangen van bezoekers in onze gebieden en het communiceren met onze achterban en stakeholders. Daarnaast faciliteren we lokale communities, organiseren we achterbanraadplegingen en ondersteunen we burgerinitiatieven.

Rc2 Goed beheerder zijn

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Totaal salarissen incl. sociale lasten/pensioenen	36.825	38.102	35.026
Uitbesteed werk	86.396	102.314	71.708
Materiaalverbruik, kantoor- en administratiekosten	7.788	7.422	7.799
Afschrijvingskosten	2.143	3.260	2.306
Verzekeringen, financiële kosten, belastingen	1.619	1.879	1.534
Overige kosten	2.264	1.830	5.314
Totale lasten	137.037	154.807	123.689

De lasten 'goed beheerder zijn' komen per saldo €17,8 miljoen lager uit dan gebudgetteerd, met name door lagere kosten uitbesteed werk (€15,9 miljoen lager dan gebudgetteerd) i.v.m. projecten die nog niet gerealiseerd waren per ultimo 2024 wegens vertraging. De totale lasten goed beheerder zijn in 2024 €13,3 miljoen hoger t.o.v. 2023.

Rc3 Beweging zijn

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Bestedingen	22.650	23.924	24.204
Af: inkomsten excursies, vergunningen en evenementen	-2.087	-1.136	-2.264
Totaal beweging zijn	20.563	22.788	21.939

De lasten 'beweging zijn' komen per saldo €2,2 miljoen lager uit dan gebudgetteerd, veroorzaakt door €1,3 miljoen lagere bestedingen en €1,0 miljoen hogere inkomsten. De lagere bestedingen worden veroorzaakt door projecten die vertraging hebben opgelopen, waardoor deze ultimo 2024 nog niet waren gerealiseerd. De hogere inkomsten worden veroorzaakt door een onvoorziene stijging in de inkomsten uit excursies en entreegelden.

Rd Wervingskosten

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Verantwoord in het boekjaar	10.347	9.887	9.873
in % som van de geworven baten	6,5%	5,9%	6,5%

Als gevolg van de lagere wervingskosten verantwoord in 2024 is het percentage van de wervingskosten ten opzichte van de geworden baten, conform begroting, lager dan in 2023.

Re Kosten beheer en administratie

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Verantwoord in het boekjaar	5.664	4.851	5.679
in % van de totale lasten	2,5%	2,4%	3,3%

De kosten beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en een aantal centrale stafafdelingen bij Financiën en Bedrijfsvoering. Natuurmonumenten volgt bij de toerekening van deze kosten de aanbevelingen van Goede Doelen Nederland. Natuurmonumenten streeft ernaar om de Kosten beheer en administratie op 4% van de totale kosten te houden. De hogere kosten in 2024 ten opzichte van de begroting worden verklaard door een groter aantal externe inhuurkrachten dan begroot. De kosten beheer en administratie bevatten tevens de accountantskosten voor de controle van de jaarrekening.

Rh Belastingen

(x€1.000)	Werkelijk 2024	Begroting 2024	Werkelijk 2023
Btw correcties voorgaande jaren	255	-	-
Totaal belastingen	255	-	-

De btw correcties voorgaande jaren van de verenging (€0,3 miljoen) zien hoofdzakelijk op de vrijval van de opgenomen btw vordering in verband met de ingediende suppletie voor de jaren 2017 tot en met 2019 die is afgewikkeld in 2024.

Kostenverdeelstaat naar Doelstelling, Wervingskosten en Kosten beheer en administratie

(x€1.000)	Aankopen natuurgebieden/ Goed beheerder zijn	Beweging zijn	Kosten eigen fondsen- werving	Kosten aandeel acties derden	Kosten subsidies overheden	Kosten beheer en administratie	Totaal 2024	Begroting 2024	Totaal 2023
Aankopen natuurgebieden	49.083	-	-	-	-	-	49.083	6.100	10.357
Totaal salarissen incl. sociale lasten/pensioenen	36.824	13.594	1.287	221	262	3.452	55.641	59.099	53.025
Uitbesteed werk	86.395	6.855	7.713	-	-	1.560	102.524	116.278	88.032
Materiaalverbruik, kantoor- en administratiekosten	7.788	677	504	-	-	247	9.215	8.846	9.564
Afschrijvingskosten	2.143	519	68	-	-	11	2.740	3.525	3.469
Verzekeringen, financiële kosten, belastingen	1.619	29	221	-	-	330	2.200	2.386	2.146
Overige kosten	2.264	977	71	-	-	65	3.377	3.339	7.208
Totale lasten	186.117	22.650	9.864	221	262	5.664	224.780	199.571	173.800
Inkomsten terreinbeheer	-	-2.087	-	-	-	-	-2.087	-1.136	-2.264
Totaal	186.117	20.563	9.864	221	262	5.664	222.694	198.434	171.537

Toelichting kostenverdeelstaat

In de kostenverdeelstaat zijn de lasten uitgesplitst in kostencategorieën. De basis hiervoor vormt het registreren van de kosten op kostenplaatsen. Deze kostenplaatsen zijn toegewezen aan de hoofdlijnen en de wervingskosten. De kosten beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en een aantal centrale afdelingen Financiën en Bedrijfsvoering. Algemene kosten van beheer-eenheden en ondersteunende afdelingen worden naar rato over de hoofdlijnen en de wervingskosten verdeeld.

De totale lasten zijn €51,2 miljoen hoger dan in 2023 met name door €38,7 miljoen hogere bestedingen van Aankopen Natuurgebieden, dit is toe te schrijven aan de schikking met de VGG voor €43,4 miljoen inclusief indexatie van €6,2 miljoen. Exclusief de schikking met de VGG komt Aankopen Natuurgebieden €4,6 miljoen lager uit. Daarnaast zijn er in 2024 t.o.v. 2023 hogere bestedingen bij uitbesteed werk voor €14,5 miljoen, terwijl de bestedingen in 2024 €13,8 miljoen lager zijn dan begroot. De totale salariskosten zijn weliswaar lager dan begroot, maar €2,6 miljoen hoger dan in 2023.

Opmaken jaarrekening 2024

De jaarrekening is opgemaakt op 16 april 2025.

Het origineel is ondertekend door:

Jeroen Dijsselbloem, voorzitter

Merel Soons, plaatsvervangend voorzitter en secretaris

Walter Bien, penningmeester

Marion Koopman, bestuurslid

Evelien Verbij, bestuurslid

Marc Oosterhout, bestuurslid

Berno Strootman, bestuurslid

Marjolein Landheer, bestuurslid

Narina Mnatsakanian, bestuurslid

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland op 31 december 2024 (en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende Organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2024;
2. de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de vereniging en haar omgeving, de

componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's, het interne beheersingssysteem monitort en de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar paragraaf 3.4 'Risicomanagement' van het bestuursverslag, waarin het bestuur zijn risicoanalyse heeft opgenomen na overweging van mogelijke frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. Wij hebben het schuiven van lasten naar door subsidies gefinancierde projecten als frauderisico geïdentificeerd dat relevant is voor onze controle, inclusief het relevant veronderstelde risico vastgelegd in de controlestandaarden met betrekking tot het doorbreken van interne beheersing door management.

Doorbreken van interne beheersing door management

Het management van een organisatie bevindt zich normaliter in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken.

Onze specifieke controle-aanpak

Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd van interne beheersmaatregelen die relevant zijn voor het mitigeren van de risico's op fraude, zoals het identificeren van werkzaamheden met betrekking tot journaalposten. Wij hebben een analyse uitgevoerd op journaalposten met een hoger risico en journaalposten na afsluiting van de rapportageperiode, alsook niet-routinematige journaalposten en oordeelsvormingen en veronderstellingen van het management geëvalueerd. Waar wij onverwachte journaalposten of andere risico's identificeerden via onze analyse, hebben wij aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op elk geïdentificeerd risico in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.

Overige werkzaamheden

Wij hebben in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Tevens hebben wij tijdens de controle kennis genomen van notulen van bestuursvergaderingen en zijn wij tijdens onze controle alert gebleven op indicaties voor signalen van fraude.

Ook hebben wij de uitkomsten van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing kunnen geven voor fraude en hebben wij geëvalueerd of de keuze en toepassing van de grondslagen voor financiële verslaggeving mogelijk wijzen op frauduleuze financiële verslaggeving.

Onze bevindingen

De hiervoor vermelde werkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van de controle van de jaarrekening. Ze zijn daarom niet gepland en uitgevoerd als een specifiek

onderzoek gericht op fraude. Deze werkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Zoals toegelicht in paragraaf 4.1 'Financiële samenvatting van de resultaten in 2024' van het bestuursverslag, heeft het bestuur een continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten:

- Het kennis nemen van en het toetsen van de redelijkheid van de uitgangspunten van het bestuur voor de continuïteitsveronderstelling en begroting;
- Het kennis nemen van tussentijdse cijfers na balansdatum;
- Het inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over aan de continuïteitsveronderstelling liggende uitgangspunten en de inschatting van de risico's met betrekking tot feiten en omstandigheden die zich voordoen na de periode die het bestuur bij het beoordelen van de continuïteit in aanmerking heeft genomen.

Onze bevindingen

De hiervoor vermelde werkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van de controle van de jaarrekening. Ze zijn daarom niet gepland en uitgevoerd als een specifiek onderzoek gericht op continuïteit. Wij zijn van mening dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

1. het bestuursverslag;
2. de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende Organisaties is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende Organisaties.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende Organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vereniging te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee

voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk

verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vereniging;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

OVERIGE GEGEVENS

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij

een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 25 april 2025

Forvis Mazars Accountants N.V.

drs. M. van Dijk RA

Hoofdkantoor Natuurmonumenten

Bezoekadres

Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 2166
3800 CD Amersfoort
T (033) 479 70 00

Ledenservice

Postbus 2182
3800 CD Amersfoort
T (033) 479 11 11

Naam

De Vereniging draagt de naam Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. De Vereniging kan ook naar buiten treden onder de naam vereniging Natuurmonumenten of Natuurmonumenten.

Vestigingsplaats

Zij is gevestigd te Amersfoort. Zij is opgericht op 22 april 1905 en voor onbepaalde tijd aangegaan.

Rechtsvorm

De rechtsvorm is Vereniging.

Foto's

Pagina 01 Jaspar Moulijn
Pagina 03 Erik Buis Photography
Pagina 06 Saxifraga: Hans Dekker, Rutger Barendse, Natuurmonumenten: Ben Walet, Frans van Boxtel
Pagina 07 Natuurmonumenten: Gideon Kok
Pagina 08 Gerard Burgers Fotografie
Pagina 09 Tom Baas Film & Photography
Pagina 10 Marten van Dijk
Pagina 36 Natuurmonumenten: Martijn van Schie

Natuurmonumenten is dé beweging van mensen met hart voor de natuur. We willen onze fascinatie voor de natuur delen met mensen, van jong tot oud. We activeren hen om de natuur te beleven en ervan te genieten. Natuurmonumenten beschermt natuurgebieden, waardevolle landschappen en cultureel erfgoed. Overal in Nederland. Voor iedereen. Die natuur stellen we veilig door gebieden aan te kopen, te beheren en toegankelijk te maken. Dat doen we met steun van vele Nederlanders. Omdat we houden van natuur.

Doe ook mee, want natuur laat je leven.

Natuurmonumenten voert het CBF-keurmerk voor erkende goede doelen, uitgegeven door het Centraal Bureau Fondsenwerving. Dit is een keurmerk voor adequaat toezicht op het bestuur, het beleid, de bestedingen, de fondsenwerving en de verslaglegging van Natuurmonumenten.